

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

KAUZATIVNÍ VAZBY "FARE + INFINITIV": TYPOLOGIE A ČESKÉ
EKVIVALENTY

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Radimský, Ph.D.

Autor práce: Bc. Štěpán Remeš

Studijní obor: Italský jazyk

Ročník: 3.

2015

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 27. února 2015

Štěpán Remeš

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Janu Radimskému, Ph.D. za odborné vedení a vstřícnost, ochotu a čas, který mi věnoval při realizaci této práce.

ANOTACE

Tématem diplomové práce jsou italské kauzativní vazby *fare + infinitiv*. Práce je rozdělena do dvou částí. V první, teoretické, části autor nejprve definuje italské kauzativní konstrukce a následně popisuje jejich syntakticko-sémantické vlastnosti. Poté se zaměřuje na pojetí kauzativních konstrukcí v češtině, které je následováno druhou, praktickou, částí. V té autor pracuje s italským webovým korpusem itWaC, na jehož základě vytváří seznam sloves vstupujících do kauzativních konstrukcí. U nejfrekventovanějších konstrukcí navrhuje překlady do češtiny a v případě více možných variant překladu téže konstrukce se snaží tuto situaci teoreticky zdůvodnit.

Klíčová slova: kauzativní konstrukce, kauzativum, kauzace, kauzující, kauzovaný, *fare + infinitiv*, sémantika, agentivnost, argumentová struktura, korpus, překlad.

ANNOTATION

The topic of this diploma thesis is Italian causative constructions *fare + infinitive*. The work is divided into two parts. In the first, theoretical, part the author defines Italian causative constructions then he describes their syntactic and semantic properties. After that the author turns his focus to Czech causative constructions which are followed by the second, practical, part of the work. In that part the author works with itWaC, an Italian web corpus, on the basis of which he makes a list of verbs that enter into causative constructions. Thereafter, the author proposes translations of the most frequent constructions and in case of more possible translations of the same one, he tries to theoretically explain such a situation.

Key words: causative construction, causative verb, causation, causer, causee, fare + infinitive, semantics, agentivity, argument structure, corpus, translation.

OBSAH

ÚVOD	8
1. TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1 KAUZATIVNÍ KONSTRUKCE V ITALŠTINĚ	10
1.1.1 Vymezení pojmu „kauzativní konstrukce“	10
1.1.2 Konstrukce kauzativní vs. percepční	11
1.1.3 Syntakticko-sémantické vlastnosti kauzativních konstrukcí	14
1.1.3.1 Argumentová struktura infinitivu	15
1.1.3.2 Klitika v kauzativní konstrukci	24
1.1.3.2.1 Klitizace předmětu nepřímého	24
1.1.3.2.2 Ostatní případy klitizace	26
1.1.3.2.3 Použití zvratného klitika <i>si</i>	26
1.1.3.3 Sémantické vlastnosti kauzativních konstrukcí	28
1.1.3.3.1 Sémantické třídy kauzativních konstrukcí	29
1.1.3.3.2 Počet možných čtení	33
1.1.3.3.3 Kauzativní konstrukce s nevyjádřeným kauzovaným	33
1.1.3.3.3.1 Dvojí čtení konstrukcí s nevyjádřeným kauzovaným	36
1.1.3.3.3.2 Kauzativní konstrukce a silová dynamika	39
1.2 KAUZATIVNÍ KONSTRUKCE V ČEŠTINĚ	44
1.2.1 Definice českých kauzativ	44
1.2.2 František Daneš a jeho klasifikace predikátů	45
1.2.3 Rodiny predikátů	50
1.2.4 Sémantické role participantů	52
1.2.5 Greplova a Karlíkova typologie elementárních větných struktur	54
1.2.6 Kauzativní konstrukce v rámci procesů deagentizace	58
1.3 Shrnutí poznatků o českých a italských kauzativních konstrukcích	64
2. PRAKTICKÁ ČÁST	65
2.1 ANALÝZA ITALSKÝCH KAUZATIVNÍCH KONSTRUKCÍ NA ZÁKLADĚ KORPUSOVÝCH DAT	65
2.1.1 Parametry korpusu itWaC	65
2.1.2 Kauzativní konstrukce v korpusu itWaC	67
2.1.2.1 České ekvivalenty kauzativních konstrukcí <i>fare + infinitiv</i>	70
2.1.2.2 Návrhy překladů nejfrekventovanějších kauzativních konstrukcí	72

2.1.2.3	Shrnutí	97
ZÁVĚR		98
RIASSUNTO		100
BIBLIOGRAFIE.....		103
PŘÍLOHY		107

ÚVOD

Tématem předložené diplomové práce jsou italské kauzativní konstrukce *fare + infinitiv*, jejich typologie a české ekvivalenty.

Italské kauzativní konstrukce, a kauzativní konstrukce obecně, jsou po delší dobu předmětem zájmu mnoha zahraničních lingvistů, nicméně na poli lingvistiky české se této problematice až na jednu výjimku v podobě Čermákovy a Štichauerovy analýzy českých ekvivalentů španělských a italských kauzativních konstrukcí *hacer / fare + infinitiv* nevěnuje podrobněji žádná studie.

Cílem práce je tedy především na základě dostupných cizojazyčných studií uceleně popsat italské kauzativní konstrukce ze syntaktického i sémantického hlediska a následně zjistit, jaké možnosti jejich překladu nabízí čeština. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou.

Teoretická část se bude ve svém úvodu zabývat definicí italských kauzativních konstrukcí dle gramatiky *Grande grammatica italiana di consultazione* (1991). Posléze budeme veškerou pozornost soustředit na popis syntakticko-sémantických vlastností kauzativních konstrukcí. V souvislosti se syntaktickými vlastnostmi se zaměříme především na argumentovou strukturu infinitivu vstupujícího do kauzativní konstrukce, od níž se následně odvíjí podoba konstrukce samotné. Vycházet přitom budeme nejen z italské gramatiky *Nuova grammatica italiana* (2004), ale také ze studií jako *Causation, Obligation, and Argument Structure: On the Nature of Little v* (2007) a *Types and diachronic evolution of Romance causative constructions* (2001). Druhá jmenovaná práce od autorů Simoneho a Cerbasim se potom stane stěžejní pro první část našeho popisu sémantických vlastností kauzativních konstrukcí, v druhé části budeme pracovat zejména se studií Antonelly Vecchiatové *The Italian Periphrastic Causative and Force Dynamics* (2003). V druhé polovině teoretické části se zaměříme na pojetí kauzativních konstrukcí v češtině, jež je odlišné od pojetí italského. Vycházet přitom budeme z prací Františka Daneše a Miroslava Grepla.

V analytické části se budeme zabývat překladem kauzativních konstrukcí do češtiny. Na základě italského webového korpusu itWaC, jehož parametry si charakterizujeme v úvodu této části, vytvoříme frekvenční seznam sloves vstupujících do kauzativních konstrukcí. Následně budeme pro nejfrekventovanější příklady užití navrhopat možné překlady do češtiny. V případě více variant překladu s odlišným významem se budeme snažit tuto situaci teoreticky zdůvodnit. Vedle prací zaměřených na korpus itWaC bu-

deme v této části pracovat také s již zmíněnou analýzou českých ekvivalentů španělských a italských kauzativních konstrukcí *hacer / fare + infinitiv*, kterou vypracovali Petr Čermák s Pavlem Štichauerem.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 KAUZATIVNÍ KONSTRUKCE V ITALŠTINĚ

1.1.1 Vymezení pojmu „kauzativní konstrukce“

Kauzativní konstrukcí, někdy též nazývanou faktitivní, se označují věty s následující strukturou:

(1) *Ho fatto cantare la canzone.*

Nechal jsem zaspívat píseň.

(2) *Ho fatto cantare la canzone agli studenti.*

Přiměl jsem studenty zaspívat píseň.

(3) *Ho fatto cantare la canzone dagli studenti.*

Nechal jsem zaspívat píseň studenty.

Jedná se tedy o typ vazby, do které vstupují v řídicí pozici faktitivní slovesa *fare* „(u)dělat“, případně *lasciare* „nechat“ následovaná infinitivem. „*Společně tvoří složené sloveso, které se syntakticky chová jako jedna složka.*“ (Renzi, 1991: s. 502) Jinými slovy, sloveso *fare / lasciare* a infinitiv vytváří tzv. komplexní predikát:

(4) *Fa mangiare la mela al bambino.*

Dává dítěti sníst jablko.

Složkami věty jsou komplexní predikát *fa mangiare*, předmět přímý *la mela* a předmět nepřímý *al bambino*. Jako důkaz, že se nejedná o dvě lexikální slovesa, nýbrž o komplexní predikát, poslouží vytýkací vazba (tzv. *frase scissa*). V té se smí v pozici fokalizovaného elementu nacházet jedna jediná složka věty, v případě kauzativní konstrukce (5) tedy nemůže jít o infinitiv + předmět přímý, jelikož netvoří právě jednu složku: (Renzi, 1991: s. 502)

(5) **È mangiare la mela che gli fa.*

Sníst jablko je to, co mu dává.

(6) *Preferirebbe mangiare la mela.*

Raději by si dal jablko.

Naopak v příkladu (6) se jedná o souvětí s vedlejší větou v infinitivu *mangiare la mela*, kde infinitiv + předmět přímý tvoří jednu složku, a tudíž je zde možná vytýkací vazba:

(7) *È mangiare la mela che preferirebbe.*

Dát si jablko je to, co by upřednostnil.

1.1.2 Konstrukce kauzativní vs. percepční

Některými svými rysy se kauzativní konstrukce podobají konstrukcím percepčním, v nichž se vyskytují v řídicí pozici slovesa smyslového vnímání, například *vedere* „vidět“ či *sentire* „cítit“. Jak *vedere*, tak *sentire* společně s dalšími percepčními slovesy *intendere* „mínit“ a *udire* „slyšet“ dovolují i konstrukce kauzativní.¹ Proto je užitečné zmínit některé zásadní rozdíly mezi těmito dvěma větnými strukturami: (Renzi, 1991: s. 511)

1) U kauzativní konstrukce (8) se na děj pohlíží jako na proces dokončený, kdežto u percepční (9) jako na proces nedokončený. (Renzi, 1991: s. 511)

(8) *Gli ho visto scrivere il compito.*

Viděl jsem ho napsat úkol.

(9) *L'ho visto scrivere il compito.*

Viděl jsem ho psát úkol.

Zatímco příklad (8) implikuje dokončenost psaní, v příkladu (9) může být úkol nedokončený.

¹ V některých italských dialektech vstupuje do percepčních konstrukcí také sloveso *lasciare*. (Renzi, 1991: s. 511)

- 2) V kauzativní konstrukci tvoří infinitiv s řídicím slovesem jeden celek, komplexní predikát, kde se logický podmět infinitivu (předmět komplexního predikátu) nachází vždy v pozici za infinitivem: (Renzi, 1991: s. 511)

(10) *Ha fatto cantare Piero.* / **Ha fatto Piero cantare.*

Donutil zpívat Piera. / Donutil Piera zpívat.²

Jelikož percepční konstrukce představuje souvětí s vedlejší větou v infinitivu, je možné, aby se předmět percepčního slovesa nacházel jak v pozici mezi řídicím slovesem a infinitivem, tak za infinitivem (za předpokladu, že není doplněn předmětem):

(11) *Osservava Piero uscire.* / *Osservava uscire Piero.*

Sledoval Piera odcházet. / Sledoval odcházet Piera.

Příklad (12) tak může představovat oba typy konstrukcí.

(12) *Vedo uscire Piero.* (Renzi, 1991: s. 512)

Vidím odcházet Piera.

- 3) Klitika zastupující předmět infinitivu se v percepčních konstrukcích přiklání enkliticky k infinitivu (14), kdežto v konstrukcích kauzativních prokliticky k řídicímu slovesu (15).

(13) *Paolo suonava il pianoforte.*

Paolo hrál na klavír.

(14) *Ho sentito Paolo suonarlo.*

Slyšel jsem Paola hrát na něj.

(15) *L'ho sentito suonare da Paolo.*

Slyšel jsem na něj hrát Paola.

² Zde je paradoxně pro češtinu přijatelnější překlad věty, která se v italštině jeví jako agramatická. S tímto jevem se budeme stýkat i v některých z dalších překladů, což je způsobeno rozdíly v české a italské větne skladbě.

- 4) K infinitivu percepčních konstrukcí (16), na rozdíl od těch kauzativních (17), se může přiklánět zvrtné klitikum.

(16) *L'ha osservato ridersi.*

Pozoroval ho, jak se směje.

(17) *L'ha fatto ridere.*

Rozesmál ho.

(18) **Mi sentii salutarla con un tono tranquillo.* (Renzi, 1991: s. 513)

Měl jsem pocit, že ji zdravím klidným tónem.

- Zvrtné klitikum ovšem nemůže v percepční konstrukci zaujímat místo předmětu (18). V podobných případech se musíme uchýlit k vyjádření pomocí odlišné konstrukce: (Renzi, 1991: s. 513)

(19) *Sentii che la salutavo con un tono tranquillo.* (Renzi, 1991: s. 513)

Měl jsem pocit, že ji zdravím klidným tónem.

- 5) Percepční konstrukce (20) dovolují negaci infinitivu, kauzativní nikoliv (21).

(20) *Ho visto Piero non mangiare il pranzo.*

Viděl jsem Piera nespíst oběd.

(21) **Ho visto non mangiare il pranzo da Piero.*

Viděl jsem nespíst oběd Pierem.

- 6) Argumentová struktura infinitivu v percepční konstrukci se nemění. Jeho logický podmět je vždy vyjádřen jako předmět přímý řídicího slovesa, a to i v případě, že infinitivem je sloveso tranzitivní: (Renzi, 1991: s. 512)

(22) *L'ho sentito suonare la chitarra.*

Slyšel jsem ho hrát na kytaru.

Naopak v kauzativní konstrukci může být logický podmět infinitivu vyjádřen rovněž předmětem nepřímým (23a), anebo příslovečným určením původce děje (23b).

(23)a. *Gli ho sentito suonare la chitarra.*

Slyšel jsem ho hrát na kytaru.

b. *Ho sentito suonare la chitarra da Piero.*

Slyšel jsem hrát Piera na kytaru.

7) Zatímco u kauzativních konstrukcí (24a) může být logický podmět infinitivu (předmět komplexního predikátu) ve většině případů nevyjádřen, u percepčních konstrukcí (24b) musí být předmět řídicího slovesa vyjádřen vždy. (Renzi, 1991: s. 513)

(24)a. *Ha fatto accendere la radio.*

Nechal zapnout rádio.

b. **Ha sentito accenderla. (Ha sentito Paolo accenderla.)*

Slyšel ho zapnout. (Slyšel Paola zapnout ho.)

1.1.3 Syntakticko-sémantické vlastnosti kauzativních konstrukcí

Jak jsme si řekli, konstrukce *fare + infinitiv* se syntakticky chová jako jedna složka, v níž sloveso *fare*, jež ztrácí svůj lexikální význam, slouží k vyjádření kauzace a gramatických kategorií komplexního predikátu, zatímco infinitiv nese jeho sémantický význam. (Pírva, 2010: s. 338) Mezi základní charakteristiky této konstrukce typické pro italskou syntax patří:

- a) uvedení dvou participantů na scénu: prvním je podmět řídicího slovesa *fare*, druhým logický podmět infinitivního tvaru;
- b) mezi oběma participanty vymezuje jasně daný vztah **iniciátor-exekutor**: agens (iniciátor nebo také kauzující) řídicího slovesa způsobuje, aby externí agens

(exekutor nebo také kauzovaný) něco uskutečnil.³ Tento vztah by se mohl vyjádřit následujícím obecným schématem, jak navrhli Simone s Cerbasim ve své studii *Types and diachronic evolution of Romance causative constructions*: (2001: s. 445)

(25) [A₁: W] → [A₂: Z]

Dosazením větných členů získáme:

(26) [S₁ Pr₁] [S₂ Pr₂]

(S = Subjekt; Pr = Predikát)

(27) *Il re ha fatto costruire una flotta ai marinai.*

Král přikázal námořníkům vybudovat flotilu.

Aplikujeme-li obecné schéma na příklad (27), jeho interpretace bude vypadat následovně: Agens A₁ (*Il re*) vykoná akci W (*fece*), kterou způsobuje, že A₂ (*i marinai*) uskuteční výslednou akci Z (*costruire una flotta*).

- c) oba participanty se liší stupněm agentivnosti: A₁ je za normálních okolností méně agentivní než A₂, mohou se ale objevit i výjimky.⁴

1.1.3.1 Argumentová struktura infinitivu

V závislosti na tom, zda je infinitiv slovesem tranzitivním nebo intranzitivním, se odvíjí počet jeho syntaktických argumentů.⁵ Konkrétně může mít dva základní syntaktické argumenty, podmět a předmět (přímý / nepřímý či oba zároveň), které v kauzativní konstrukci tvoří pravovalenční doplnění infinitivu. To v případě podmětu, jenž je běžně levovalenčním doplněním, svědčí o jeho přesunutí.

³ Termíny kauzující a kauzovaný jsou přejaty od autorky Perissuttiové. (2010: s. 357)

⁴ Porovnávat míru agentivnosti u dvou různých dějů by bylo obtížné. Autoři zde patrně zamýšleli rozlišení míry agentivnosti na základě úsilí, které subjekt A₁ vyvine k tomu, aby subjekt A₂ něco uskutečnil, a které vyvine subjekt A₂ k samotnému uskutečnění děje. V příkladu (27) pak král vydáním příkazu nevykoná takové úsilí jako námořníci budující flotilu vlastníma rukama.

⁵ Neplést si s argumenty sémantickými (participanty), což „*jsou abstraktní pozice svázané s predikátem a charakterizované jistými syntaktickosémantickými funkcemi, „rolemi“, které odpovídají „účastníkům“ nebo relevantním „okolnostem“ reálných situací. Jde např. o role jako agens (původce děje), recipient (příjemce, adresát), proživatel, místo, účel aj.*“ (Prouzová, 1985: s. 196)

a) **Intranzitivní sloveso**

Pokud je infinitiv tvořen intranzitivním slovesem, bude kauzativní konstrukce vypadat následovně:

(28) Luisa fa ridere i bambini.

S₁ Pr₁ Pr₂ S₂

Luisa rozesmává děti.

(29) Il freddo fa scoppiare i tubi dell'acqua. (Simone, 2001: s. 461)

S₁ Pr₁ Pr₂ S₂

Zima způsobuje popraskání vodovodních potrubí.

Logický podmět infinitivu některých intranzitivních sloves (s výjimkou inakuzativních) může být vyjádřen také předmětem nepřímým: (Renzi, 1991: s. 504)

(30) Paolo ha fatto telefonare a Piero.

S₁ Pr₁ Pr₂ S₂

Paolo přiměl Piera zatelefonovat. / Paolo nechal zatelefonovat Pierovi.

V takových případech ale dochází k nejednoznačnosti, protože nepřímý předmět *a Piero* může reprezentovat jak logický podmět infinitivu, tak jeho nepřímý předmět: Piero může být telefonujícím i příjemcem telefonátu.⁶

Podobná slovesa, která dovolují vyjádření logického podmětu infinitivu předmětem nepřímým, ho mohou vyjádřit také příslovečným určením původce děje:

(31) Paolo ha fatto telefonare da Piero.

S₁ Pr₁ Pr₂ S₂

Paolo přiměl Piera zatelefonovat.

⁶ Objevují se ale i případy, kdy je pro jasnější porozumění věty lepší vyjádřit logický podmět intranzitivního infinitivu prostřednictvím předmětu nepřímého (příslovečného určením původce děje):

Farà sparare i soldati.

Přiměje vojáky střílet. / Nechá zastřelit vojáky.

x

Farà sparare ai / dai soldati.

Přikáže vojákům střílet. (Renzi, 1991: s. 505)

Dále mohou nastat případy, kdy infinitiv není tvořen inakuzativním slovesem, a jeho logický podmět tak může zůstat nevyjádřen:

(32) *Questa medicina* *fa* *dormire*. (Renzi, 1991: s. 504)

S₁ Pr₁ Pr₂

Tento lék uspává.

Pokud naopak inakuzativním slovesem tvořen je (33), věty s nevyjádřeným logickým podmětem se pak většinou jeví jako agramatické (33a): (Renzi, 1991: s. 504)

(33) a. *(Lui) *Ha fatto partire*.

S₁ Pr₁ Pr₂

Přiměl odjet.

b. *Lo stress* *fa* *invecchiare*.

S₁ Pr₁ Pr₂

Stres způsobuje stárnutí.

Nevyjádřený logický podmět infinitivu má buď význam všeobecný (vztahuje se ke všem možným referentům (32), (33b)), anebo neurčitý (referent není specifikovaný, ale teoreticky identifikovatelný):

(34) *Farò telefonare subito*. (Renzi, 1991: s. 504)

Přimějí ho okamžitě zatelefonovat.

Vrátíme-li se zpět k základním případům (28) a (29), uvidíme, že logický podmět S₂ (*i bambini, i tubi dell'acqua*) se nachází v postverbálním postavení, které je normálně vlastní přímému předmětu. Podle všeho se tedy oba podměty vyskytují v „zakázané“ pozici.

Ve skutečnosti se ale nejedná o přesunutí, jak je zmíněno v úvodu podkapitoly, ani o „zakázané“ postavení, jako spíše o kategoriální změnu. Simone s Cerbasim (2001: s. 462) tuto změnu vysvětlují tak, že vstupem intranzitivního slovesa do kauzativní konstrukce se slovesem *fare* vznikne tranzitivní komplexní predikát v souladu s pravidlem:

(35) $[fare] + [V]_{intr} \rightarrow [fare + V]_{tr}$

Toto pravidlo podle nich podpírá také fakt, že nízký stupeň agentivnosti podmětu intransitivního slovesa způsobuje, že se tento podmět chová spíše jako předmět komplexního predikátu $[fare + V]_{tr}$, než jako logický podmět S_2 infinitivu Pr_2 . Pro konstrukci s intransitivním slovesem tedy získáváme schéma:

(36) $S_{intr} / fare + V_{intr} \text{_____} \rightarrow O_{tr}$

Schéma (36) se přečte jako: „*Pokud se v konstrukci se slovesem fare objeví infinitiv intransitivního slovesa, jeho logický podmět se změní v předmět tranzitivního komplexního predikátu. ‘Nepřímým důkazem tranzitivnosti komplexního predikátu fare + V_{intr} je skutečnost, že konstrukce s ním lze pasivizovat*“: (Simone, 2001: s. 462)

(37) *Hanno fatto partire i bambini. → I bambini sono stati fatti partire.*

Odvedli děti. → Děti byly odvedeny.

S tím ovšem nejde až tak souhlasit. Vezmeme-li v potaz, že intransitiva se dále rozdělují na inakuzativa a inergativa (tzv. *split intransitivity*)⁷, zjistíme, že kauzativní konstrukce s inakuzativními slovesy jako *arrivare* „přijít“ nebo (37) *partire* „odejít“ může být pasivizována, kdežto s inergativními tomu tak vždy být nemusí (38): (Folli, 2007: s. 226-227)

(38) a. **Francesca è stata fatta telefonare (da Andrea).*

Francesca byla (Andreou) donucena zatelefonovat.

⁷ Inakuzativa od inergativ odlišíme velice jednoduše. Zatímco inakuzativní slovesa tvoří složené časy prostřednictvím pomocného slovesa *essere* a jejich podmět má syntaktické vlastnosti podobné předmětu tranzitivních sloves, inergativní slovesa tvoří složené časy užitím pomocného slovesa *avere* a jejich podmět se chová jako podmět tranzitivních sloves.

Mezi další způsoby identifikace patří:

- zájmenná částice *ne***: podmět inakuzativních sloves může být pronominalizován, kdežto inergativních nikoliv.
*Arrivano molte lettere. → Ne arrivano molte. x Molti bambini dormono. → *Di bambini, ne dormono molti.*
- absolutní participium**: pouze participium inakuzativních sloves může být následováno jeho podmětem.
*Arrivato Luca... x *Dormito il bambino...* (Ježek, 2010)

b. **Francesca è stata fatta ridere (da Andrea)*.

Francesca byla (Andreou) rozesmána.

c. ?? *Francesca è stata fatta piangere (da Andrea)*.

Francesca byla (Andreou) rozplakána.

To se nám ostatně potvrzuje i v případě slovesa *saltare*, které může mít jak význam inergativní „skočit“, tak význam inakuzativní „vybouchnout“. Pouze inakuzativní verzi lze pasivizovat:

(39) a. *Il ponte Vecchio fu fatto saltare.*

Most Ponte Vecchio byl vyhozen do povětří.

b. **Marco fu fatto saltare.*

Marco byl donucen skočit.

Jako závěrečný důkaz, že konstrukce *fare* + inergativní infinitiv nemusí být vždy gramatická, posloužil Folliové s Harleyovou vyhledavač Google. Pro dotaz *è stato fatto ridere* „byl rozesmán“ nebyly nalezeny žádné výsledky⁸, kdežto pro konstrukce s inakuzativním slovesem, jako například *è stato fatto partire* „byl odveden“, byl počet výskytů vysoký. Stejně dopadlo i vyhledávání pro *è stato fatto saltare*, kdy bylo nalezeno mnoho výskytů s inakuzativním významem „byl vyhozen do povětří“ a žádný s významem inergativním.⁹ (Folli, 2007: s. 227)

b) **Tranzitivní slovesa**

Případ, ve kterém do kauzativní konstrukce vstupuje tranzitivní sloveso, je z našeho pohledu mnohem zajímavější. Pravovalenční postavení logického podmětu infinitivu má totiž za následek, že se v postverbální pozici objeví dva základní syntaktické argumenty, předmět a podmět. Mohou nastat dvě situace: (Simone, 2001: s. 463)

⁸ Tento údaj byl platný pro rok 2007. K datu 2. února 2015 byl pak nalezen jeden výsledek.

⁹ Zajímavostí je, že inergativní sloveso *lavorare* „pracovat“ se objevilo sedmkrát v pasivizované kauzativní konstrukci, pro což ovšem nemají autorky vysvětlení i s ohledem na rodilé mluvčí, kteří tuto konstrukci neoznačili za agramatickou. (Folli, 2007: s. 227)

- 1) Ve větě je vyjádřen pouze jeden syntaktický argument infinitivu, a má tak formu nominálního syntagmatu:

(40) Luisa fa cantare la canzone.

S₁ Pr₁ Pr₂ O

Luisa nechává zazpívat píseň.

(41) Luisa fa cantare i bambini.

S₁ Pr₁ Pr₂ S₂

Luisa přikazuje dětem zpívat.

Ve větě (40) zůstává logický podmět S₂ nevyjádřen a jeho místo je obsazeno předmětem O, v příkladu (41) už ovšem vyjádřen je a zaujímá svou typickou pozici stejně jako u infinitivů tvořených intransitivními slovesy.

- 2) Ve větě jsou vyjádřeny oba syntaktické argumenty infinitivu. Předmět O si ponechá formu nominálního syntagmatu, zatímco logický podmět S₂ bude vyjádřen předložkovým syntagmatem s předložkami *a* nebo *da*. Věty (42) jsou tedy gramatické, kdežto (43) nikoliv.

(42) a. Luisa fa cantare la canzone ai bambini.

S₁ Pr₁ Pr₂ O S₂

Luisa nařizuje dětem zpívat píseň.

b. Luisa fa cantare la canzone dai bambini.

S₁ Pr₁ Pr₂ O S₂

Luisa nechává dětmi zazpívat píseň.

(43) a. *Luisa fa cantare la canzone i bambini.

S₁ Pr₁ Pr₂ O S₂

Luisa nařizuje zazpívat píseň děti.

b. **Luisa fa cantare i bambini la canzone.*
 S₁ Pr₁ Pr₂ S₂ O

Luisa nařizuje zazpívat děti píseň.

Zvláštním případem výskytu tranzitivního infinitivu je kauzativní konstrukce *farsi fare qualcosa* „dát si něco udělat“. V tomto případě se může hovořit o zvrtné podobě kauzativní konstrukce, kdy iniciátor akce je zároveň jejím beneficentem: (Simone, 2001: s. 463)

(44) *Si è fatta fare un nuovo vestito.* (Hamplová, 2004: s. 228)

Dala si ušít nové šaty.

Povaha vyjádřených syntaktických argumentů infinitivu tranzitivního slovesa má také vliv na převod kauzativní konstrukce do pasiva. Platí, že:

- přímé předměty tranzitivního infinitivu mohou být pasivizovány (45)
- subjekty tranzitivního infinitivu vyjádřené dativem pasivizovány být nemohou (46) (Folli, 2007: s. 225)

Budeme-li vycházet z příkladu (42a), dostaneme:

(45) *La canzone è fatta cantare ai bambini (da Luisa).*

Píseň je (Luisou) dána dětem k zazpívání.

(46) **I bambini sono fatti cantare la canzone (da Luisa).*

Děti jsou (Luisou) přiměny zazpívat píseň.

V příkladu (42b) je logický podmět infinitivu vyjádřen jako příslovečné určení původce děje, tedy stejnou větnou složkou, která se objevuje v pasivních konstrukcích. Na základě tohoto poznatku může dojít k následující parafrázi: (Salvi, 2004: s. 234)

(47) *Luisa fa in modo che la canzone sia cantata dai bambini.*

Luisa způsobí, aby píseň byla zazpívána dětmi.

Kdežto (42a) se parafrázuje jako:

(48) *Luisa fa in modo che i bambini cantino la canzone.*

Luisa způsobí, aby děti zazpívaly píseň.

Vedlejší věta ve (47) je tvořena pasivní konstrukcí, což naznačuje, že infinitiv ve (42b) má platnost pasiva a tedy intransitivního slovesa. Stejně jako u kauzativních konstrukcí s intransitivním slovesem se jeho logický podmět (*la canzone*) stává předmětem přímým komplexního predikátu a podobně jako u pasivních konstrukcí je příslovecné určení původce děje fakultativním větným členem. Takovouto kauzativní konstrukci (42b) označují Salvi s Vanelliovou jako **konstrukci kauzativně-pasivní**. (Salvi, 2004: s. 235)

c) **Zvratná slovesa**

Zvratná slovesa se v kauzativních konstrukcích objevují bez zvratného klitika *si*, a chovají se tak jako slovesa intransitivní: (Renzi, 1991: s. 509)

(49) a. *L'automobile si ferma.*

Automobil se zastaví.

b. *Fa fermare /*fermarsi l'automobile.*

Nechá zastavit automobil.

(50) a. *Francesco si vergogna.*

Francesco se stydí.

b. *Le mie parole fecero vergognare /*vergognarsi Francesco.*

Má slova zahanbila Francesca.

Pokud má zvratné sloveso také tranzitivní protějšek, získáváme dvojznačné výpovědi. Příklad (49b) tak může mít buď význam „*Fa in modo che l'automobile si fermi.*“ „Způsobí (vlastním přičiněním), že se automobil zastaví.“, anebo „*Fa in modo che fermino l'automobile.*“ „Nechá (někým) zastavit automobil.“

Následující schéma konfrontuje změny v argumentové struktuře řídicího slovesa *fare* a infinitivního tvaru před a po vytvoření komplexního predikátu: (Salvi, 2004: s. 235)

	Argumenty jednotlivých sloves		Argumenty komplexního predikátu	
<i>fare</i>	→	podmět	→	podmět (51a)
+ intransitivní infinitiv	→	podmět	→	předmět přímý
		interní argumenty	→	interní argumenty
<i>fare</i>	→	podmět	→	podmět (51b)
+ tranzitivní infinitiv	→	podmět	→	předmět nepřímý
		interní argumenty	→	interní argumenty
<i>fare</i>	→	podmět	→	podmět (51c)
+ „pasivní“ infinitiv	→	podmět	→	předmět přímý
		interní argumenty	→	interní argumenty
		(př. urč. původce děje)	→	(př. urč. původce děje)

(51) a. *Gianluigi ha fatto uscire Angelica di prigione. (cfr. Gianluigi ha fatto in modo che Angelica uscisse di prigione.)*

Gianluigi nechal Angelicu propustit z vězení. (*cfr. Gianluigi způsobil, aby Angelica byla propuštěna z vězení.*)

b. *Gianluigi ha fatto mettere la rivista sul tavolo a Angelica. (cfr. Gianluigi ha fatto in modo che Angelica mettesse la rivista sul tavolo.)*

Gianluigi přikázal Angelice položit časopis na stůl. (*cfr. Gianluigi způsobil, aby Angelica položila časopis na stůl.*)

c. *Gianluigi ha fatto mettere le tende alle finestre (da Angelica). (cfr. Gianluigi ha fatto in modo che le tende fossero messe alle finestre (da Angelica).)*

Gianluigi nechal (Angelicu) pověsit na okna záclony. (cfr. Gianluigi způsobil, aby byly záclony pověšeny (Angelicou) na okna.)

1.1.3.2 Klitika v kauzativní konstrukci

V kauzativních konstrukcích se klitika přiklání ke komplexnímu predikátu, nebo přesněji řečeno k jeho faktitivní složce, a nikoliv k infinitivnímu tvaru slovesa, jak tomu obvykle bývá. (Salvi, 2004: s. 236)

(52) *Ho fatto cantare la canzone.*

Nechal jsem zaspívat píseň.

→ *L'ho fatta cantare. /*Ho fatto cantarla.*

Nechal jsem ji zaspívat. / Nechal jsem zaspívat ji.

(53) *Ho fatto cantare la canzone agli studenti.* .

Nařídil jsem studentům zpívat píseň.

→ *Gli ho fatto cantare la canzone. /*Ho fatto cantargli la canzone.*

Nařídil jsem jim zpívat píseň. / Nařídil jsem zpívat jim píseň.

(54) *Ho fatto cantare la canzone al dirigente dagli studenti.*

Dal jsem studentům zaspívat píseň ředitelovi.

→ *Gliel'ho fatta cantare dagli studenti. /*Ho fatto cantargliela dagli studenti.*

Dal jsem mu ji zaspívat studenty. / Dal jsem zaspívat mu ji studenty.

1.1.3.2.1 Klitizace předmětu nepřímého

Nahradit předmět nepřímý klitikem je možné jen za předpokladu, že dativní klitikum reprezentuje logický podmět infinitivu (53). Pokud zastupuje jeho předmět nepřímý, je

klitizace možná jen v případě, že infinitiv odpovídá inakuzativní konstrukci (55) anebo konstrukci kauzativně-pasivní (54): (Salvi, 2004: s. 236)

(55) *Gli farò correre dietro il mio mastino.* (ve smyslu: *Farò correre il mio mastino dietro a lui.*)¹⁰

Nechám za ním běhat svého mastifa.

Jestliže je infinitiv tvořen inergativním nebo tranzitivním slovesem, klitizace možná není:

(56) **Gli ha fatto telefonare Domenico.*

Přiměl Domenica zatelefonovat mu.

(57) **Gli ha fatto spedire una lettera a Mario.* (ve smyslu: *Ha fatto in modo che Mario gli spedisse una lettera.*)

Přikázal Mariovi poslat mu dopis. (Způsobil, aby mu Mario poslal dopis.)

Za zmínku stojí příklad (57), který není agramatický, pokud je interpretován jako „*Ha fatto in modo che lui spedisse una lettera a Mario.*“ „Přikázal mu, aby odeslal dopis Mariovi.“, kde klitikum zastupuje logický podmět infinitivu. (Salvi, 2004: s. 236)

Co se týká příkladu (56) a inergativního slovesa *telefonare* „telefonovat“, jeho logický podmět lze v kauzativní konstrukci vyjádřit také nepřímým předmětem (30) či příslovečným určením původce děje (31), jak jsme již zmiňovali v podkapitole 1.1.3.1. Proto je možný příklad (58a), který se však považuje za podobný (58b), jelikož příslovečné určení původce děje je pouze fakultativní složkou. (Renzi, 1991: s. 504)

(58) a. *Gli ha fatto telefonare.*

Přiměl ho zatelefonovat. / Nechal mu zatelefonovat.

b. *Gli ha fatto telefonare da Paolo.*

Přiměl Paola zatelefonovat mu.

¹⁰ Zde by se mohlo polemizovat nad tím, zda *a lui* je opravdu předmětem nepřímým či příslovečným určením místa. Rodilí mluvčí se přiklánějí spíše k příslovečnému určení místa.

Ve větě (58b) může být předmět nepřímý nahrazen dativním klitikem, jelikož je logický podmět infinitivu vyjádřen příslovečným určením původce děje, a jedná se tak o kauzativně-pasivní konstrukci. Při interpretaci (58a) dochází znovu k nejednoznačnosti, protože klitikum může zastupovat jak předmět přímý infinitivu *telefonare*, tak jeho logický podmět. Dostáváme dvě možnosti výkladu: „*Ha fatto in modo che gli telefonasse.*“ „Způsobil, aby mu zatelefonoval.“ či „*Ha fatto in modo che lui telefonasse.*“ „Způsobil, aby zatelefonoval.“

1.1.3.2.2 Ostatní případy klitizace

Další použití klitik v kauzativních konstrukcích jak s infinitivem tvořeným slovesem intransitivním (59), tak tranzitivním nehledě na to, zda je jeho logický podmět vyjádřen předmětem nepřímým (60) či příslovečným určením původce děje (61), je limitováno pouze pravidly kombinace klitik mezi sebou samými: (Renzi, 1991: s. 506)

(59) *Ce lo faccio andare. (Faccio andare Piero all'estero.)*

Nechám ho tam odejít. (Nechám Piera odejít do zahraničí.)

(60) *Me ne hanno fatto comprare due. (Hanno fatto comprare due ticket gratta e vinci a me.)*

Přiměli mě koupit dva. (Přiměli mě koupit dva stírací losy.)

(61) *Ce la farò portare da Paolo. (Farò portare la torta alla festa da Paolo.)*

Přimějí Paola přinést ho tam. (Přimějí Paola přinést na oslavu ten dort.)

1.1.3.2.3 Použití zvratného klitika *si*

V kauzativních konstrukcích se může objevit také zvratné zájmeno *si* „se“, které představuje jeden z argumentů slovesa v infinitivu. Zvratnou podobu má proto, že koreferuje s podmětem kauzativního slovesa. (Salvi, 2004: s. 236)

Zvratné klitikum může mít tvar akuzativu nebo dativu. Akuzativní tvar nemůže reprezentovat předmět přímý infinitivu (62), ale pouze jeho logický podmět pod podmínkou, že ten nebude mít sémantickou roli agentu (63): (Salvi, 2004: s. 237)

(62) **Alessandro si fa picchiare ai ragazzi più grandi. (Alessandro fa in modo che i ragazzi più grandi lo picchino.)*

Alessandro se nechá ztlouct většími chlapci. (Alessandro se chová tak, aby ho větší chlapci ztloukli.)

(63) *Alessandro si fa picchiare dai ragazzi più grandi. (Alessandro fa in modo che Alessandro sia picchiato dai ragazzi più grandi.)*

Alessandro se nechá ztlouct většími chlapci. (Alessandro se chová tak, aby byl ztloučen většími chlapci.)

Pokud má zvrtné zájmeno tvar dativu, může zastupovat pouze předmět nepřímý infinitivu (64), nikdy jeho logický podmět (65): (Salvi, 2004: s. 237)

(64) *Stefano si è fatto spedire un pacco dalla sorella. (Stefano ha fatto in modo che gli fosse spedito un pacco dalla sorella.)*

Stefano si nechal sestrou poslat balík. (Stefano způsobil, aby mu byl sestrou poslán balík.)

(65) **Stefano si fa ricevere un pacco dalla sorella. (Stefano fa in modo che Stefano riceva un pacco dalla sorella.)*

Stefano si nechá doručit balík od sestry. (Stefano si zařídí, aby dostal balík od sestry.)

Ke zvláštnímu použití zvrtného slovesa v kauzativních konstrukcích dochází v případě, že infinitivem je sloveso pronominální. Jedná se o sloveso, které má vždy zvrtný tvar, avšak zájmenné částice *mi, ti, ci, vi, si* v něm nemají zvrtnou platnost, a nejsou tak jeho argumentem (dochází k lexikalizaci). Pokud je tedy infinitiv tvořen pronominálním slovesem, zvrtné klitikum se v kauzativním komplexním predikátu neobjevuje: (Salvi, 2004: s. 237)

(66) *Lo farò arrabbiare. (Farò in modo che si arrabbi.)*

Rozčílím ho. (Způsobím, že se rozčílí.)

1.1.3.3 Sémantické vlastnosti kauzativních konstrukcí

Jak jsme již zmínili, kauzativní konstrukce uvádí na scénu dva participanty. První z nich, iniciátor neboli kauzující, způsobuje, aby druhý, exekutor neboli kauzovaný, něco uskutečnil. Tento vztah nám představilo schéma (25):

$$[A_1: W] \rightarrow [A_2: Z]$$

První akce W má roli spouštěče výsledné akce Z, tudíž predikát W musí mít sám o sobě určitou kauzativní sílu bez ohledu na lexikální kontext. Tato síla má tři stupně:

(67) Stupnice kauzativní síly (Simone, 2001: s. 446)

- + = subjekt A₁ NAŘIZUJE subjektu A₂, aby něco vykonal
- ± = subjekt A₁ PŘIMĚJE subjektu A₂, aby něco vykonal
- = subjekt A₁ NEBRÁNÍ subjektu A₂, aby něco vykonal

Jelikož jazyky nemusejí kodifikovat všechny stupně kauzativní síly, jedná se dle Simoneho s Cerbasim spíše o teoreticky platné schéma. Příkladem může být „španělština, která používá kauzativní konstrukce pouze k syntaktickému kodifikování „+“ a „±“ stupňů, zatímco u stupně „-“ dává přednost generickým tvarům (např. sloveso *dejar* „nechat“).“¹¹ (Simone, 2001: s. 446) Zajímavostí dle Simoneho s Cerbasim také je, že španělština nemá žádné sloveso, jež by mělo schopnost vyjádřit všechny tři stupně kauzativnosti, jako tomu je u italského slovesa *fare* a jeho francouzského ekvivalentu *faire*. Konstrukce s těmito slovesy jsou nadmíru používány oběma jazyky.

Jazyk	Stupeň kauzativní síly a slovesa, která ji vyjadřují			Nadmíru používaná slovesa
	+	±	-	
Italština	fare		fare, lasciare	fare
Francouzština	faire		faire, laisser	faire
Španělština	mandar, hacer	hacer	dejar	—

TABULKA 1.1 - Přehled sloves a jejich kauzativní síla (Simone, 2001: s. 447)

¹¹ V tomto případě pouze přejímáme ideje Simoneho s Cerbasim, jelikož španělština nepatří do oblasti naší specializace. Proto rovněž připojujeme text originálu: „Some languages (like Spanish) use CCs just to codify syntactically the »+« and the »±« solution of (67) but prefer to use generic forms (like *dejar*) for the other one.“ V souvislosti s tím ale autoři dále zmiňují, že status španělských kauzativních konstrukcí je kontroverzní a jejich pojetí se u lingvistů může odlišovat. Konkrétně Simone s Cerbasim chápou španělštinu jako slabě kauzativně-orientovaný jazyk. (Simone, 2001: s. 446)

Na základě výše popsaného se románské jazyky mohou rozdělit na dva typy. Nejvíce charakteristickým je typ, kdy jazyk kodifikuje jen „+“ a „±“ stupeň kauzativní síly (např. španělština). (Simone, 2001: s. 457)

Druhý typ zahrnuje jazyky, které kodifikují všechny stupně kauzativní síly, jako již zmiňovaná italština a francouzština, ale k jejich vyjádření používají především sloveso „*dělat*“ v odpovídajícím překladu (*fare / faire*). Tyto jazyky mají navíc tendenci považovat za kauzativní i větné konstrukce, které ve své podstatě kauzativní vůbec nejsou (cfr. 1.1.3.3.1). Zjednodušeně řečeno, francouzština i italština používají kauzativní konstrukci také v případech, kde nejsou k identifikování dvě akce a dva původci děje, ale například jen dva účastníci s velmi nízkým stupněm agentivnosti. Proto se oba jazyky označují za silně kauzativně-orientované. (Simone, 2001: s. 457-458)

1.1.3.3.1 Sémantické třídy kauzativních konstrukcí

S ohledem na používání kauzativních konstrukcí *fare + infinitiv* rovněž v případech, které nejsou kauzativní, je Simone s Cerbasim (2001: s. 458) navrhuje rozdělit do třech sémantických tříd na základě stupně agentivnosti obou subjektů.

1) Falešná kauzativa

„První třída je tvořena takzvanými falešnými kauzativními vazbami (*false causatives*), v nichž je stupeň agentivnosti subjektů S_1 i S_2 velmi nízký, *ne-li* nulový (69), a v nichž se S_2 jeví spíše jako *beneficiant* akce způsobené S_1 (70-71).“ (Simone, 2001: s. 458)

(68) Falešná kauzativa

S_1 : [- agentivní]

S_2 : [- agentivní]

(69) La nonna ha fatto mangiare al nipote una buonissima torta.

S_1

S_2

Babička dala vnukovi sníst velmi dobrý dort.

(70) La nonna ha fatto trovare il pranzo pronto a suo nipote.

S_1

S_2

Babička přichystala vnukovi oběd.

(71) (Tu) Mi *fai lavare le mani*?

S₁ S₂

Necháš mě umýt si ruce?

Podle autorů se o kauzativní konstrukci v pravém slova smyslu nejedná v žádném z výše uvedených příkladů, přestože by se tak mohlo na první pohled zdát. Subjekty S₂ mají totiž velmi nízký stupeň agentivnosti, a proto se o nich nemůže říct, že by byly schopné uskutečnit nějakou výslednou akci způsobenou subjekty S₁. (Simone, 2001: s. 459)

Simone s Cerbasim jako možné řešení přijímají myšlenku, že italština používá konstrukci *fare + infinitiv* pro tvorbu frázových sloves, která se navenek prezentují kauzativní formou, ale ve skutečnosti mají velmi nízký až nulový stupeň kauzativní síly: (Simone, 2001: s. 459)

(72) a. *fare sapere* „dát vědět“

Fatemi sapere chi ha perso. → Dejte mi vědět, kdo prohrál.

b. *fare vedere* „ukázat“

Fammi vedere i tuoi appunti. → Ukaž mi své poznámky.

c. *farsi vedere* „ukazovat se, být viděn“

Peché non vuole farsi vedere in giro con me? → Proč se mnou nechce být viděn?

d. *fare avere* „poskytnout, dát“

Fatemi avere vostre notizie, per favore. → Prosím, dejte mi o sobě vědět.

e. *fare credere* „přesvědčit“

Gli ha fatto credere che è innocente. → Přesvědčil ho, že je nevinný.

Encyklopedie Treccani navíc tuto myšlenku podporuje upozorněním na fakt, že některé kauzativní konstrukce (např. *farsi vedere*) uvádějí kauzovaného pouze prostřednictvím předložky *da* („*Non vuole farsi vedere in giro dai genitori.*“ „Nechce být spatřen rodiči.“). (Simone, 2010)

2) Dvojznačná kauzativa / kauzativa dovolující více čtení

Subjekty S_1 a S_2 v kauzativních vazbách druhé třídy mají dosti nejednoznačný status, jelikož s ohledem na interpretaci věty mohou být silně agentivní, ale na druhou stranu také stěží agentivní. Tuto dvojznačnost dokládají příklady (74) až (76): (Simone, 2001: s. 459)

(73) Dvojznačná kauzativa

S_1 : [± agentivní]

S_2 : [± agentivní]

(74) *Ha fatto studiare sua figlia. (Ha fatto in modo che sua figlia studiasse.)*

Nechal svou dceru studovat. (Způsobil, aby jeho dcera studovala.)

(75) *La dottoressa ha fatto alzare l'ammalato.*

Doktorka nechala zvednout nemocného.

(76) *La mamma ha fatto lavare la lattuga.*

Maminka nechala umýt hlávkový salát.

Příklad (74) může mít až tři odlišná čtení: (Simone, 2001: s. 460)

- a. *Pomohl své dceři se studiem. (společným učením)*
- b. *Přikázal své dceři učit se.*
- c. *Finančně podporoval svou dceru při studiích.*

Pouze čtení b. je přitom podle Simoneho s Cerbasim čistě kauzativní, nicméně italština tíhne k vyjádření také ostatních dvou pomocí kauzativní konstrukce: jinými slovy se syntakticky jedná o konstrukce kauzativní, sémanticky nikoliv.

Jelikož se v příkladu (75) může jednat jak o zvrtné sloveso *alzarsi* „zvednout se“, tak o jeho tranzitivní protějšek *alzare* „zvednout“ (cfr. 1.1.3.1), jsou možná tři různá čtení. Doktorka fyzicky pomohla nemocnému zvednout se, přikázala mu vstát, anebo přikázala třetí osobě, aby nemocnému pomohla stoupnout si. V žádném z případů ale

není logický podmět S_2 (*l'ammalato*) kauzovaným v pravém slova smyslu, protože je zbaven jakékoliv reálné kontroly nad tím, co se stane.

Příklad (76) má nevyjádřeného kauzovaného, hlavním cílem kauzujícího je tedy uskutečnit akci samotnou (umytí hlávkového salátu) a je jedno kým.

3) Pravá kauzativa

Nakonec se dostáváme k poslední třídě kauzativních konstrukcí, jež je tvořena pravými kauzativy. Kauzující, subjekt S_1 , má nízký stupeň agentivnosti, slouží totiž jako „spouštěcí mechanismus“ akce uskutečňované kauzovaným, subjektem S_2 , jenž je naopak vysoce agentivní. (Simone, 2001: s. 460)

(77) *Pravá kauzativa*

S_1 : [- agentivní]

S_2 : [+ agentivní]

(78) *L'imperatore ha fatto costruire una flotta ai marinai.*

Císař přikázal námořníkům vybudovat flotilu.

Důležitost rozdělení kauzativních vazeb do tří tříd na základě agentivnosti subjektů podtrhuje fakt, že jeden z dalších románských jazyků, rumunština, používá ve druhé třídě dvě různá slovesa. Pokud je kauzující agentivní minimálně, faktitivním slovesem bude *a face* „(u)dělat“, pokud je naopak vysoce agentivní, použije se sloveso *a pune* „dát“. (Simone, 2001: s. 461)

Online encyklopedie italštiny Treccani zmiňuje ještě potenciální čtvrtou třídu, jejíž použití se limituje výhradně na mluvený jazyk. Formálně se jedná o kauzativní vazby popisující situace, v nichž se kauzující ve skutečnosti stává pacientem jím nevyvolané akce (pravděpodobný vliv francouzštiny, kde je tato konstrukce obvyklá). Charakteristickým znakem této třídy je to, že kauzovaný nemůže být vyjádřen předložkou *a*, ale pouze předložkou *da* uvádějící na scénu příslovečné určení původce děje. (Simone, 2010)

(79) *Per la sua sbadataggine si è fatto rubare il portafoglio da un mariolo.*

Kvůli své nepozornosti byl nějakým lumpem okraden o peněženku.

(80) *Si è fatto investire da un autobus.*

Byl sražen autobusem. / Nechal se srazit autobusem.

1.1.3.3.2 Počet možných čtení

V minulých kapitolách jsme se několikrát setkali s případy, kdy měla kauzativní konstrukce dvě či více čtení. Počet možných interpretací se odvíjí od argumentové struktury infinitivního slovesa (cfr. 1.1.3.1). Pokud infinitiv alternuje mezi tranzitivností a intranzitivností a není vyjádřen jeho logický podmět, vytváří se tak možnost dvojího čtení kauzativní vazby. Ve čtení (a) subjekt slovesa *fare* způsobuje, že někdo druhý vykoná akci vyjádřenou predikátem v infinitivu, ve čtení (b) uskuteční výslednou akci sám subjekt slovesa *fare*. Jestliže má ale infinitiv pouze tvar tranzitivní nebo intranzitivní, počet čtení se snižuje na číslo jedna. V případě nealternujících tranzitivních sloves je možné jen čtení (b). Co se týká nealternujících intranzitivních sloves, je přípustné čtení (a) pro inergativní slovesa a čtení (b) pro slovesa inakuzativní. (Vecchiato, 2003: s. 93)

Autorka Vecchiatová dále upozorňuje na fakt, že alternující infinitiv ještě nemusí být zárukou dvojího čtení. Konkrétně ve čtení (b), kdy agens faktitivního slovesa je zároveň agentem slovesa v infinitivu, k tomu musí být splněny jisté podmínky, například silová dynamika (tzv. *force dynamics*¹²), jak uvidíme dále.

1.1.3.3.3 Kauzativní konstrukce s nevyjádřeným kauzovaným

Kauzativní vazbu bez vyjádřeného kauzovaného představuje příklad (1), zde jako (81).

(81) *Ho fatto cantare la canzone.*

Nechal jsem zazpívat píseň.

Zmiňovali jsme, že kauzovaný (logický podmět S_2) může být vyjádřen pomocí předložkových syntagmat *a / da* + jmenné syntagma (dále jen SN). Podle amerického lingvisty Richarda S. Kaynea (1975) dostáváme dvě syntaktické konstrukce s odlišnými syntakticko-sémantickými vlastnostmi: *faire infinitif* (FI) a *faire par* (FP). Svůj název

¹² Termín zavedený kognitivním lingvistou Leonardem Talmyem. Výpovědi mohou být silově dynamické anebo dynamicky neutrální. Věta „*Dveře jsou zavřené.*“ je dynamicky neutrální, nevyskytují se v ní proti sobě působící síly. Naopak věta „*Dveře nejdou otevřít.*“ je silově dynamická, dveře mají jistou tendenci k otevření, nicméně další síla tomu brání (např. mohou být zaseknuté). (Kimmel, 2011: s. 238)

získaly od francouzského faktitivního slovesa *faire* (it. *fare*) a předložek *à* (it. *a*; dále jen FI) a *par* (it. *da*; dále jen FP)¹³, které uvozují kauzovaného. (Folli, 2007: s. 198)

(82) *Ho fatto cantare la canzone agli studenti.*

Přiměl jsem studenty zaspívat píseň.

(83) *Ho fatto cantare la canzone dagli studenti.*

Nechal jsem zaspívat píseň studenty.

Příklady (2) a (3), zde jako (82) a (83), představují FI a FP konstrukci. Nyní se nabízí otázka, zda kauzativní konstrukce s nevyjádřeným kauzovaným je případ FI či FP. Odpověď nám i s argumenty dávají Guastiová (1996) a Burzio (1986), kteří ji považují za případ FP konstrukce, kde je kauzovaný syntakticky uveden předložkovým syntagmatem *da* + SN a považuje se za fakultativní větný člen neboli adjunkt.

Guastiová jako důkaz používá verbální syntagma *prendere la medicina*, které může znamenat buď „vzít si lék“ ve smyslu požit ho, anebo „vzít lék“ ve smyslu fyzicky ho uchopit. V kauzativní vazbě tato dvojznačnost zaniká: v FI konstrukci (84) má první význam, v FP (85) si ponechává význam druhý. (Guasti, 1996: s. 295)

(84) *La maestra ha fatto prendere la medicina a Piero.*

Učitelka přinutila Piera vzít si lék.

(85) *La maestra ha fatto prendere la medicina da Piero.*

Učitelka nechala Piera vzít lék.

Pokud kauzovaný není vyjádřen (86), věta může mít pouze jeden význam, a to „vzít lék“:

(86) *La maestra ha fatto prendere la medicina.*

Učitelka nechala vzít lék.

¹³ Jedná se o jiný název pro kauzativně-pasivní konstrukci (cfr. 1.1.3.1). V následujících kapitolách budeme z praktických důvodů používat výhradně termín *faire par* (FP).

Věta s nevyjádřeným kauzovaným tedy odpovídá konstrukci, v níž je kauzovaný fakultativním větným členem, a tudíž se jedná o případ FP. Z tohoto poznatku vyplývá další rozdíl mezi FI a FP konstrukcemi. V případě konstrukce FI (84) pozorujeme, že učitelka chce, aby si lék vzal Piero a nikoliv někdo jiný. Piero představuje tzv. „zasaženou entitu“ (*affected entity*), protože je dějem vyjádřeným infinitivem ovlivněn. Oproti tomu v FP konstrukci (85) Piero ovlivněnou entitou není, učitelka pouze chtěla, aby někdo lék vzal. Že to byl právě Piero, je druhořadá informace.

Zatímco v FP konstrukci tedy faktitivní sloveso vyjadřuje vztah mezi kauzujícím a kauzovaným dějem (jelikož kauzovaný nebývá většinou vyjádřen), v konstrukci FI vyjadřuje vztah mezi argumenty třemi – kauzujícím, kauzovaným dějem a kauzovaným, který je patientem či beneficentem kauzace. (Guasti, 1996: s. 296)

Burzio se uchýlil k argumentaci prostřednictvím konfrontace gramatičnosti konstrukcí FI a FP se slovesem *fare* ve zvrátané podobě: (Burzio, 1986: s. 249)

(87) *Maria si è fatta accusare da Giovanni.*

Maria se nechala obvinít Giovannim.

(88) **Maria si è fatta accusare a Giovanni.*

Maria se dala obvinít Giovannimu.

(89) *Maria si è fatta accusare.*

Maria se nechala obvinít.

Jak vidíme na příkladech (87) a (88), pouze FP konstrukce je gramatická. Fakt, že konstrukce (87) zůstane gramatická i po odtržení předložkového syntagmatu *da* + SN, potvrzuje, že se ve větě (89) jedná o případ FP. (Burzio, 1986: s. 249)

Posledním důkazem může být příklad Folliové vycházející z poznatku o idiomech, které nelze pasivizovat. Ty se podle ní mohou objevit v FI konstrukci (90), kdežto v konstrukci FP (91) ztrácí svou idiomatičnost: (Folli, 2007: s. 199)

(90) *Paolo ha fatto togliere le castagne dal fuoco a Francesco.*

*Paolo nechal Francesca vytáhnout kaštiny z ohně.

Paolo nechal Francesca vyřešit problémy.

(91) *Paolo ha fatto togliere le castagne dal fuoco da Francesco.*

Paolo nechal Francesca vytáhnout kaštiny z ohně.

*Paolo nechal Francesca vyřešit problémy.

Idiomatická interpretace *togliere le castagne dal fuoco* „tahat horké kaštiny z ohně“¹⁴ má svůj ustálený význam v FI konstrukci (90), ale v konstrukci FP (91) lze interpretovat pouze doslovně jako „vytáhnout kaštiny z ohně“. Stejně je tomu v kauzativní vazbě bez vyjádřeného kauzovaného, kde není možné idiomatické čtení, ale pouze doslovné. To nám do třetice dokazuje, že konstrukce s nevyjádřeným kauzovaným je případem konstrukce FP: (Folli, 2007: s. 200)

(92) *Paolo ha fatto togliere le castagne dal fuoco.*

Paolo nechal vytáhnout kaštiny z ohně.

1.1.3.3.1 Dvojí čtení konstrukcí s nevyjádřeným kauzovaným

Příkladem sloves alternujících mezi intranzitivností a tranzitivností, a tudíž nabízejících možnost dvojí interpretace po vstupu do kauzativní vazby, jsou slovesa *affondare* „potopit“ a *sciogliere* „rozpustit“. Následující příklady představují tranzitivní (93-94), intranzitivní (95-96) a kauzativní konstrukce (97-98) s těmito slovesy: (Vecchiato, 2003: s. 96)

(93) *Andrea ha affondato la barca.*

Andrea potopil loď.

(94) *Andrea ha sciolto la cioccolata.*

Andrea rozpustil čokoládu.

(95) *La barca è affondata.*

Loď se potopila.

¹⁴ Řešit problémy, vykonávat za někoho nepopulární či nepříjemné činnosti.

(96) *La cioccolata si è sciolta.*¹⁵

Čokoláda se roztekla.

(97) *Andrea ha fatto affondare la barca.*

Andrea nechal potopit loď.

(98) *Andrea ha fatto sciogliere la cioccolata.*

Andrea nechal rozpustit čokoládu.

Větě (97) se dostávají dvě možné interpretace: buď Andrea sám potopil loď (udělal do ní díru), anebo způsobil její potopení druhou osobou (přinutil ji, aby do ní udělala díru). Stejně tak věta (98) může znamenat, že Andrea sám rozpustil čokoládu (položil ji na slunce), anebo k tomu někoho přinutil.

(99) *Luca ha fatto spingere il libro.*

Luca nechal (někým) posunout knihu.

(100) *Luca ha fatto mangiare la mela.*

Luca (někoho) nechal sníst jablko.

Nealternující tranzitivní slovesa *spingere* „tlačit“ a *mangiare* „jíst“ budou mít naopak pouze jedno možné čtení, kdy Luca způsobil, že někdo druhý posune knihu / sní jablko. V případě nealternujících intranzitivních sloves je nutno rozdělit je na slovesa inakuzativní (101) a inergativní (102):¹⁶ (Vecchiato, 2003: s. 97)

(101) *Piero è arrivato.*

Přišel Piero.

(102) *Piero ha corso.*

Piero běžel.

¹⁵ Některá alternující slovesa, například *sciogliere*, tvoří inakuzativní tvar s částicí *si*, jiná, například *affondare*, nikoliv.

¹⁶ Zde musíme zmínit, že dle slovníků (Treccani, Hoepli) tranzitivní sloveso *spingere* může mít také intranzitivní užití a intranzitivní sloveso *correre* naopak užití tranzitivní. Přestože tedy autorka Vecchiatová udělala drobnou chybu, kterou připočítáváme faktu, že intranzitivní užití slovesa *spingere* a tranzitivní užití slovesa *correre* jsou málo frekventovaná, nebude to mít vliv na výstupy naší práce.

V závislosti na typu intranzitivního slovesa vstupujícího do kauzativní konstrukce se odvíjí její interpretace. Pokud je infinitiv inergativní, jediným možným čtením bude to, v němž agens kauzativního slovesa způsobí uskutečnění výsledné akce někým druhým:

(103) *Piero ha fatto correre.*

Piero nechal (někoho) běhat.

Přestože věta (103) vypadá zvláště, zasazením do kontextu, kdy je Piero trenérem basketbalu a přikáže svým svěřencům běhat za účelem zvýšení kondice, se stává srozumitelnou. Interpretace, kdy samotný Piero běží, je nepřípustná. To je ovšem logické, vezmeme-li v potaz fakt, že inergativní predikát má externí argument (nemusí být tedy nutně syntakticky vyjádřen), který se v kauzativní konstrukci může stát kauzovaným. (Zubizarreta, 1985: s. 264)

Opačný případ nastává u inakuzativního infinitivu, kdy agens kauzativního slovesa je zároveň agentem infinitivu:

(104) *Piero ha fatto arrivare il pacco.*

Piero zařídil doručení balíku.

(105) *Piero ha fatto partire la macchina.*

Piero nastartoval automobil.

Věta (104) má jediné možné čtení, kdy Piero sám zařídil dodávku balíku, aniž by to přikazoval druhé osobě. Stejně tak i věta (105) může mít pouze interpretaci, kdy Piero nastartoval automobil sám, aniž by nutil někoho druhého. „*Argumentem nealternujících inakuzativních predikátů není nikdy agens, proto není možné čtení, kdy agens faktitivního slovesa nechává uskutečnit děj vyjádřený infinitivem druhou osobou.*“ (Vecchiato, 2003: s. 98)

Ze všech sloves, která jsme vzali v potaz, pouze slovesa mající zároveň tranzitivní a inakuzativní formu dovolují dvojí čtení v kauzativní vazbě s nevyjádřeným kauzovaným. Vecchiatová zmiňuje, že takový výsledek byl předpovězen analýzou Zubizarretové (1985). Tato analýza nám ale podle ní nedává dostatečné vysvětlení rozdílů mezi predikáty „typu *sciogliere*“ a další skupinou alternujících predikátů, jež Vecchiatová

nazývá predikáty „typu *rompere*“. Ty za normálních okolností nedovolují dvojí interpretaci. Pokud se ale zajde za hranice syntaxe a vezme-li se v potaz silová dynamika, může dojít k výjimkám, jak uvidíme v následující kapitole. (Vecchiato, 2003: s. 98)

1.1.3.3.2 Kauzativní konstrukce a silová dynamika

Některá alternující slovesa se neřídí podle vzoru sloves *sciogliere* a *affondare* z předchozí kapitoly. Například sloveso *rompere* „rozbít“ v kauzativní vazbě dovoluje jen jedno čtení, kdy agens faktitivního slovesa způsobí uskutečnění výsledné akce druhou osobou: (Vecchiato, 2003: s. 99)

(106) *Angelica ha rotto il vaso.*

Angelica rozbila vázu. (intencionálně / neintencionálně)

(107) *Il vaso si è rotto.*

Váza se rozbila.

(108) *Angelica ha fatto rompere il vaso.*

Angelica nechala (někým) rozbít vázu. / *Angelica rozbila vázu.

Věty (106) a (107) představují tranzitivní a inakuzativní použití slovesa *rompere*. Kauzativní konstrukce (108) vytržená z kontextu má pouze význam, kdy Angelica nechala vázu rozbít druhou osobou. Nemůže tedy nastat situace, v níž by sama rozbila vázu například vražením do ní, což by znamenalo, že by věta (108) měla stejný význam jako věta (106), kdy Angelica neúmyslně vázu rozbila. To se ale podle Vecchiatové (2003, s. 99) mění, když vezmeme v potaz dynamiku mechanických sil (silovou dynamiku), která je spojena s uskutečněním výsledného děje.¹⁷

Okultní kauzace

Vecchiatová (2003: s. 99) věří, že vysvětlení jevu, kdy se rovněž alternujícími slovesům typu *rompere* dostává v kauzativních vazbách dvojího čtení, se ukrývá v oblasti interakce mezi syntaktickým, sémantickým a konceptuálním systémem.

¹⁷ Dynamika mechanických sil je relevantní jen v případě, že kauzující jedná intencionálně. (Vecchiato, 2003: s. 99)

Jako první nám představuje takzvanou okultní kauzaci (*occult causation*), v níž má slovo „okultní“ význam „nikoliv mechanickým kontaktem“.¹⁸ Za příklad slovesa typu *rompere* si zvolila sloveso *spostare* „přemístit, přesunout“: (Vecchiato, 2003: s. 99)

(109) *Giovanni ha spostato il sasso.*

Giovanni posunul kámen.

(110) *Il sasso si è spostato.*

Kámen se posunul.

(111) *Giovanni ha fatto spostare il magnete.*

Giovanni nechal (někoho) přemístit magnet. / Giovanni přemístil magnet.

Tranzitivní a inakuzativní užití slovesa *spostare* nám demonstrují věty (109) a (110). V příkladu (111) se objevuje okultní síla v podobě síly magnetické. Představme si třeba situaci, ve které Giovanni drží magnet a na stole před ním leží magnet druhý. Kdykoliv Giovanni přiblíží jeden magnet ke druhému, ten se posune opačným směrem (za předpokladu, že bude přibližovat jejich souhlasné póly). Jak tedy vidíme, okultní kauzace umožňuje také interpretaci, kdy agens slovesa *fare* je zároveň agentem uskutečňované akce. To znamená, že i věta (108), zde jako (112), společně s větami (113) a (114) může mít tuto interpretaci: (Vecchiato, 2003: s. 100)

(112) *Angelica ha fatto rompere il vaso.*

Angelica rozbila vázu.

(113) *Il soprano ha fatto rompere il bicchiere.*

Sopranistka rozbila sklenici.

(114) *Giovanni ha fatto spostare la macchina.*

Giovanni popojel autem.

¹⁸ Karteziánští přírodní filozofové označili za okultní ty síly, které měly vliv na tělo, aniž by s ním fyzicky přišly do kontaktu (např. magnetismus). (Vecchiato, 2003: s. 99)

Angelica mohla vázu rozbít odpálením trhaviny (112), sopranistka sklenici svým hlasem (113) a Giovanni popojel autem pomocí dálkového ovládání (114).

(115) *Andrea ha fatto affondare la barca.*

Andrea nechal potopit loď.

(116) *Andrea ha fatto sciogliere la cioccolata.*

Andrea nechal rozpustit čokoládu.

Vrátíme-li se zpět k příkladům se slovesy *affondare* a *sciogliere*, které jsou zde uvedeny jako příklady (115) a (116), zjistíme, že dvojí čtení u nich není náhodné. To je zapříčiněno už vlastní podstatou potopení a rozpuštění, jež se bez okultních sil neobejdou. K potopení je třeba voda a gravitace, k rozpuštění zase teplo. Jsou tedy splněny podmínky okultní kauzace, a Andrea tak může být původcem potopení či rozpuštění. (Vecchiato, 2003: s. 100)

Ve druhé interpretaci, kdy agens faktitivního slovesa přikáže vykonání akce vyjádřené infinitivem druhé osobě, se objevuje také okultní síla. Představuje ji rozkaz, což je sociální síla způsobující dosažení kýženého efektu bez mechanického kontaktu, a proto ji lze kvalifikovat jako okultní. (Vecchiato, 2003: s. 100)

Mechanická kauzace

Všechny situace, kdy agens slovesa *fare* je také agentem uskutečňované akce, nemohou být odůvodněny okultní kauzací. Pro takové případy Vecchiatová (2003: s. 101) ustanovuje kauzaci mechanickou, která se dále dělí na dva typy: *balistickou* (okamžitou) a *kontinuální* (souvislou). První jmenovaná dovoluje námi diskutované čtení, zatímco druhá nikoliv.

Kontrast mezi okamžitou a souvislou mechanickou kauzací uvidíme na možných interpretacích následující věty:

(117) *Gianluigi ha fatto spostare il sasso.*

Gianluigi přemístil kámen.

Ta může znamenat, že Gianluigi kopl do kamene, který následně klouzal po zmrzlé ploše. Naopak význam, kdy ho Gianluigi souvisle posouval, je dle Vecchiatové nepřipustný. (2003: s. 101)

Podobně jsou na tom situace, kdy je váza stržena ze stolu (118) a dveře rozkopnuty dokořán (119), jelikož síla vyvinutá původcem je okamžitého rázu:

(118) *Angelica ha fatto rompere il vaso.*

Angelica rozbila vázu.

(119) *Angelica ha fatto aprire la porta.*

Angelica rozkopnula dveře dokořán.

Ve větě (118) Angelica zavadila o vázu a způsobila její pád, kvůli němuž se rozbila. Interpretace, kdy rozbila vázu například úderem samotným, není možná. Stejně tak věta (119) nemůže znamenat, že Angelica otevřela dveře souvislým pohybem. Je přijatelný pouze význam, kdy dveře byly otevřeny Angeličiným kopnutím. Důvodem obou nepřipustných čtení je souvislý mechanický podnět agenta. (Vecchiato, 2003: s. 101)

Všimněme si, že odlišnost okamžité a souvislé kauzace se zohledňuje jen v případech použití mechanické síly mezi dvěma objekty, nikoliv v případech síly okultní. V příkladu (111) s pohyblivými se magnety tedy nebereme v potaz souvislé působení Giovanniho, příklad (113) je přijatelný, ať už sopranistka roztříštila sklenici zazpíváním jediného tónu, anebo celou jejich sekvencí. Stejně tak v případě rozbití vázy odpálením trhaviny (112) mohlo k samotnému odpálení dojít jediným stisknutím tlačítka anebo souvislým nabíjením generátoru, dokud nevznikl elektrický výboj vyvolávající následnou explozi. Nakonec se dostáváme k větě s autíčkem na dálkové ovládání (114), v níž nezáleží, jestli ho Giovanni souvisle ovládal, nebo ho jen zmáčknutím tlačítka zapnul a následně sledoval, jak samo jezdí. (Vecchiato, 2003: s. 101)

Docházíme tedy společně s Vecchiatovou k závěru, že souvislá mechanická kauzace zamezuje čtení, kdy je agens slovesa *fare* také agentem výsledného děje.¹⁹

¹⁹ Výjimku podle Vecchiatové (2003: s. 102) tvoří zvláště velké úsilí vyvinuté agentem slovesa *fare*. Pokud by ve větě (117) Gianluigi tlačení po ledě uvedl do pohybu obrovský kámen a následně ho nechal klouzat, bylo čtení s Gianluigim jako původcem roztláčení možné, přestože se jedná o souvislou mechanickou sílu. Nicméně mnohem typičtějším případem zvláště velkého úsilí je například věta následující, v níž nemůže být sporu o obrovském úsilí koncentrovaném do jediného okamžiku: „*L'esperto di arti marziali ha fatto rompere il mattone con un calcio.*“ „Expert v bojových uměních kopnutím rozbil cihlu.“

Kauzace bez výsledného stavu

Nyní se naše pozornost obrátí ke slovesům *rotolare* „kutálet“ a *muovere* „(po)hnout, dát do pohybu“, která patří ke slovesům typu *sciogliere*. (Vecchiato, 2003: s. 102)

(120) *Piero ha fatto muovere il sasso.*

Piero uvedl kámen do pohybu.

(121) *Piero ha fatto rotolare il sasso.*

Piero rozkutálel kámen.

V obou větách může být Piero agentem infinitivu nehledě na povahu mechanické síly: okamžitou či souvislou. Řekněme, že v příkladu (120) máme na provázku zavěšený kámen, který Piero rozkýval jedním plácnutím, nebo ho držel a kýval s ním ze strany na stranu. Obě interpretace jsou možné stejně jako ve větě (121), kde Piero mohl kopnutím kámen rozkutálet nebo ho kutálet soustavně. Odpověď na otázku, proč typ mechanické síly nemá vliv na čtení, kdy je agens faktitivního slovesa zároveň agentem infinitivu, nám dává sama Vecchiatová (2003: s. 102).

Věty (120) a (121) popisují situace bez nějakého výsledného stavu. Piero rozkýval a rozkutálel kámen, aniž by se dosáhlo určitého výsledku, jako tomu je v příkladech (112), kdy váza byla rozbita, (117), kdy byl kámen přemístěn ze své původní polohy do polohy jiné, a (119), kdy byly původně zavřené dveře otevřeny.

Z tohoto důvodu Vecchiatová upravuje závěr, k němuž jsme došli v kapitole o mechanické kauzaci. Nové znění je následující: „*Pokud se jedná o souvislou mechanickou kauzaci děje s určitým výsledným stavem bez přítomnosti okultních sil a zvláště velkého úsilí, není možné čtení, kdy agens faktitivního slovesa je současně agentem děje vyjádřeného infinitivem.*“ (Vecchiato, 2003: s. 102)

1.2 KAUZATIVNÍ KONSTRUKCE V ČEŠTINĚ

1.2.1 Definice českých kauzativ

Základní informace o kauzativech v českém jazyce nám podává *Encyklopedický slovník češtiny*. Jedná se o slovesa, která ve své lexikálněsémantické struktuře obsahují minimálně dva sémy – „kauzace“, což jest příčinně-následkový vztah typu „X působí Y“, a „zasahování objektu“ – a řadí se tak k slovesům tranzitivním (*rozveselit, hasit, posadit*). V češtině se rozlišují dvě hlavní pojetí kauzativních sloves. Prvním je pojetí tvaroslovné a druhým sémantické. (Karlík, 2002: s. 413)

(I) **Kauzativa tvaroslovná**, někdy také nazývaná faktitiva, jsou tranzitivní slovesa spojená slovotvorným vztahem s dalšími slovními druhy. Mohou vzniknout čtyři druhy derivátů:

- 1) deverbální deriváty tvořené prefixem *roz-* :

rozplakat vs. plakat

- 2) deriváty nekauzativních sloves intransitivních:

posadit vs. sedět

- 3) deadjektivní deriváty:

měkčit vs. (být) měkký

- 4) dereflexivní deverbativa:

rozhněvat vs. rozhněvat se

(II) U **sémantických kauzativ** se dají rozlišit dvě pojetí. První považuje kauzativní slovesa v užším smyslu za slovesa tranzitivní, která vyjadřují působený následek, „*jenž je nazírán jako děj v nějakém gramatickém (slovotvorném, morfologickém nebo syntaktickém) nebo lexikálněsémantickém vztahu k danému nekauzativu.*“ (Karlík, 2002: s. 413) Kromě předchozích čtyř typů, se za kauzativní slovesa pokládají i následující dva typy:

5) typ ze synchronního pohledu supletivní:

shodit vs. spadnout

6) typ, kdy se kauzativum od nekauzativa liší jen syntakticky:

Petr zblbnul Pavla. vs. Pavel zblbnul.

Kauzativní slovesa jsou ve druhém pojetí brána v širším smyslu jako slovesa označující činnost agentu, jež působí nějakou mutaci – změnu převádějící určitou entitu ze situace výchozí do situace závěrové: zavírat / zavřít (*někdo způsobuje, že něco, co bylo otevřené, přechází / přešlo do stavu zavřenosti*). Neklade se zde tedy podmínka, že kauzativní slovesa musí mít nekauzativní protějšky jako v pojetí prvním. Ze širšího pojetí také plyne, že kauzativa se nemusejí kódovat jako tranzitivní slovesa: *odcházet, přeskočit, získat*. (Karlík, 2002: s. 413)

1.2.2 František Daneš a jeho klasifikace predikátů

Jak víme, predikáty jsou centrem, na němž je zbudována větná struktura, jelikož mají schopnost na sebe vázat další elementy gramatické i sémantické struktury. Na gramatické úrovni se tak hovoří o valenci predikátu, k níž je analogická intence predikátu na úrovni sémantické. Predikát lze tedy charakterizovat v rovině gramatické jeho valenčním polem, tj. souhrnem valenčních pozic jím určovaných, a intenčním polem v rovině sémantické. Intenčním polem se pak rozumí „*relační sémantická struktura, jejíž jednotlivá ,prázdná sémantická místa‘ jsou charakterizována jistou obecnou větně-sémantickou funkcí, která vyplývá z významu predikátu [...] tato místa se nazývají participanty, jejich větně-sémantické funkce pak role.*“ (Daneš, 1987: s. 29) Participantům a jejich rolím se budeme více věnovat později, nyní se zaměříme na sémantickou klasifikaci predikátů navrženou Františkem Danešem (1971, 1981, 1987), která nám poslouží k podrobnější definici kauzativ, než nám byla poskytnuta *Encyklopedickým slovníkem češtiny*.

Základní rozdělení slovesných významů je na **statické** a **dynamické** (průběhové). První z nich Daneš pojmenovává jako **situace** (příslušná slovesa jsou tedy situační) a druhé jako **děje** (slovesa dějová).

Slovesa situační jsou vnímána jako elementární (jednoduché, nerozložitelné na predikáty jednodušší) sémantické jednotky, kterým odpovídá buď nějaký predikátor²⁰, anebo se objevují jako složky predikátů složených, především událostních, jak uvidíme dále. (Daneš, 1981: s. 75) Vyjadřují staticky pojaté vztahy jako existenci, přináležitost (*mít, patřit někomu*), rozložení nebo umístění v prostoru (*chata stojí, nalézá se* na zahradě), nositelství vlastnosti nebo stavu (*jevit se* jakým) apod. Nejčastěji jsou tyto vztahy vyjadřovány pouhou sponou *být*. (Daneš, 1971: s. 194)

Určité situace předpokládající minimálně dva účastníky lze vyjádřit dvěma predikátory. Příkladem takové situace může být vlastnický vztah *někdo má něco - něco patří někomu*. Tyto predikátory popisují stejnou mimojazykovou mikrosituaci²¹ a liší se tím, že participanty „odpovídající účastníkům dané situace jsou rozmístěny v různých konstitutivních větných členech.“ (Grepl, 1998: s. 37) Predikátor *mít* ve finitním tvaru staví účastníka s rolí vlastníka do pozice podmětu a účastníka s rolí vlastněného předmětu do pozice předmětu přímého, zatímco predikátor *patřit* ve finitním tvaru staví vlastníka do pozice nepřímého předmětu a vlastněný předmět do pozice podmětu. Významový vztah mezi takovými dvojicemi predikátorů se nazývá syntaktická konverze. Rozlišují se tři základní typy konverzních vztahů: (Grepl, 1998: s. 37)

a) **symetrické**: oba predikátory jsou stejné.

Pavlinka je sestra Janičky. – Janička je sestra Pavlinky.

Tomáš se podobá (je podobný) Petrovi. – Petr se podobá (je podobný) Tomášovi.

²⁰ Nezaměňovat pojmy sloveso (predikát) a predikátor. Jak víme, sloveso mívá více významů (ve slovníku jsou označeny číselnými indexy). Tyto jednotlivé významy představují různé predikátory. Například sloveso *chodit* může mít podle *Slovníku spisovného jazyka českého* minimálně 13 různých významů: 1) *Hlídač chodí před vchodem.* 2) *Po maturitě začal chodit na práva.* 3) *Tak to chodí.* V každém z těchto příkladů představuje sloveso *chodit* jiný predikátor. (Grepl, 1998: s. 27)

²¹ Termín mikrosituace zavádí Grepl s Karlíkem v kontextu významů vět, které jsou v určité komunikační situaci realizovány jako výpovědi. Je logické, že takové věty nemohou úplně, fotograficky popsat danou situaci „se všemi jejími ‚účastníky‘, charakteristickými souvislostmi a vztahy, nýbrž jen výsek z této situace.“ (1998: s. 26) Ten autoři nazývají mikrosituací. V jazycích se vytvořily „modely“, v nichž jsou zakalkulovány jen „účastníci“ pro danou mikrosituaci relevantní. Tyto „modely“ jsou navíc zobecněny tak, že platí pro jakéhokoliv „účastníka“ dané mikrosituace. Jako příklad můžeme uvést mikrosituaci *někdo způsobuje, aby někdo udělal něco*, jež je jazykově zpracována například v „modelech“ jako *někdo – požádat – někoho – o něco, někdo – přemlouvat – někoho – k něčemu*. (1998: s. 26)

b) **polosymetrické**: oba predikátory se liší slovtvorným formantem.

František je kamarád Terezy. – Tereza je kamarádka Františka.

c) **asymetrické**: predikátory se liší lexikálně sémanticky.

Kolín porazil Beroun. – Beroun prohrál s Kolínem.

Děje se dále rozčleňují na dvě velké podtřídy: relativně jednoduché **procesy** (slovesa procesuální) a složené **události** (slovesa událostní). Procesuální slovesa vyjadřují, jak se někdo nebo něco chová, jakou činnost vykonává, jak se projevuje, jedná. Podle povahy levoúčastnického participantu se procesy třídí na akční a neakční s tím, že mezi druhé jmenované se řadí i procesy nečleněné (bez participantu). (Daneš, 1981: s. 79)

(I) Mezi **akčními procesy** se rozlišují ty s jediným participantem a ty s více participanty. Procesy s jediným participantem jsou děje, které vykonavatel (zvaný **procesor**) koná sám se sebou: *Jaromír tančí, skáče, vzdychá*. Kromě procesora ani jeden ze zmíněných predikátů neimplikuje po sémantické stránce žádnou další entitu, která by se děje účastnila. Na internetu dostupný *Slovník spisovného jazyka českého* podává následující výklad: *tančit x provádět tanec, skákat x činit skoky, vzdychat x vydávat vzdechy*. (Havránek, 1989) Kategorie sloveso činnosti ve výkladu vyjadřuje sémantický rys akčnosti, vlastní děj je ale vyjádřen podstatným jménem dějovým. Některá slovesa se mohou gramaticky chovat i jako slovesa tranzitivní, tj. k doplnění svého významu potřebují kromě podmětu také předmět, například *Jaromír tančí valčík*. Ze sémantického hlediska ale *valčík* nevyjadřuje žádnou další entitu účastnící se děje, nýbrž jen specifikuje daný proces. (Daneš, 1971: s. 195)

Druhým typem akčních procesů jsou ty procesy, jež vedle vykonavatele (zvaného **agens**) mají ve svém intencionálním poli „*ještě alespoň jednu další entitu na ději nějakým způsobem zúčastněnou*.“ (Daneš, 1971: s. 196) Jde o následující slovesné významy: *Honza se dívá na film, zdraví Milana, bije psa*. Řadí se sem i procesy vyjádřené vlastními reflexivy, například *mýt se*. (Daneš, 1981: s. 79)

(II) **Neakční procesy** mají ve svém intencionálním poli participant se sémantickou rolí procesora. Také zde se rozlišují procesy s jedním participantem – *lampa svítí, Pavel spí* – a s více participanty – *Pavel trpí nespavostí*. Jak jsme již zmínili, k neakčním procesům se řadí také procesy nečleněné: *stmívá se, mrzne*.

Události, někdy též nazývané mutace, jsou složená slovesa s takovými významy, které lze chápat jako změny (mutace), přechody od určitého významu počátečního (výchozího) k významu výslednému (závěrečnému). Na základě toho může být jako událost považován význam slovesa *ochočit* (*Jana ochočila kočku.*), jelikož se jedná o změnu, přechod kočky z počátečního stavu divokosti do výsledného stavu krotkosti. Podobně jsou na tom slovesa jako *rozsvítit*, *rozplakat se*, *odejít* atp. (Daneš, 1971: s. 195)

Klasifikovat událostní slovesa lze na základě sémantických typů predikátů, které tvoří jejich výchozí a závěrečnou složku, tj. podle toho, zda se jedná o situace, procesy a popřípadě i události. Druhým možným klasifikačním kritériem, kterému se budeme věnovat podrobněji, je typ přechodu od významu výchozího k významu závěrečnému.

V klasifikaci podle typu přechodu jde především o rozdíl ilustrovatelný například slovesy a) (*u*)*hasnout*, *rozplakat se* (výchozí složku tvoří procesuální sloveso *plakat*), (*z*)*měkknout* (výchozí složku tvoří sloveso situační *být měkký*) na jedné straně a b) (*u*)*hasit*, *rozplakat*, (*z*)*měkčit*, *odnést*, *spravovat* na straně druhé. U sloves skupiny a) se jedná o **přechod prostý** nebo také bezpříznakový. Jejich smyslem je konstatovat pouze změnu, která se děje s určitou entitou, nehledě na to, kdo nebo co tuto změnu způsobuje. Jestliže například o někom řekneme, že se rozplakal, konstatujeme, že přešel z počátečního stavu klidu do výsledného stavu pláče. K této změně mohlo dojít samovolně, ale také ji mohl někdo nebo něco způsobit. Co se tedy sémantického rysu týká, jde o slovesa bezpříznaková. (Daneš, 1981: s. 81)

Naproti tomu u sloves skupiny b) je součástí jejich významové struktury činný původce (agens) přechodové změny. Zapojení agentu ve struktuře slovesa může být dvojího druhu. „*Jestliže agens není zároveň součástí východiska ani závěru (např. vytvořit), jde o agens externí; je-li zároveň součástí východiska anebo závěru (např. získat), jde o agens interní.*“ (Daneš, 1981: s. 81)

Třídy a), b) lze odlišit i terminologicky. Pro třídu b) volí Daneš (1981: s. 81) název **kauzatíva** (kauzativní události), pro třídu a) **nekauzatíva** (nekauzativní události). V užívání termínu kauzativum (popř. faktitivum) existuje dosti velká nejednotnost, jelikož jej lze použít jak pro kategorie gramatické (zejména slovotvorné), tak sémantické. Daneš se ale přidrží pojetí Havránkova a Kopečného a kauzatíva vnímá jako syntaktickosémantickou skupinu sloves (jimž v češtině odpovídají slovotvorné kategorie a nekauzativní protějšky jen zčásti), která vyjadřují tu činnost agentu, jež působí něja-

kou změnu ve smyslu přivedení určité entity ze situace výchozí do situace nové. (Daneš, 1981: s. 81)

S přihlédnutím na povahu změny je možné událostní (mutační) predikátory rozdělit do dvou skupin: mutace prostá a mutace akční. Jak jsme zmínili výše, agens kauzativ může být externí či interní. Právě predikátory označující mutace akční implikují ve své sémantické struktuře externího původce děje, budeme je tedy nazývat externími kauzativy:

- kauzativa externí: *Honza oslepil Jaromíra.*
Jaromír nebyl slepý. → Jaromír je slepý.

Naopak predikátory označující mutace prosté vyjadřují pouhou změnu, neříkají nic o jejím externím původci. Existují dva typy takových predikátorů. Jedním jsou nekauzativa (viz výše), druhým interní kauzativa: (Grepel, 1998: s. 35-36)

- kauzativa interní: *Honza získal Jaromírův autogram.*
Honza neměl Jaromírův autogram → Honza má Jaromírův autogram.

„Zvláštní skupinu kauzativ interních tvoří ta, v nichž má kauzativní děj charakter zudálostnění nějakého akčního procesu (s procesorem).“ (Daneš, 1981: s. 81)
U takových kauzativ je tedy procesor přehodnocen na agens. Ve větě „*Petr přeskočil potok / dokouřil cigaretu.*“ vykonává agens změnu sám se sebou, což znamená, že je procesorem i agentem zároveň. Takový typ interních kauzativ Daneš pojmenovává jako **semikauzativa**.

Vedle kauzativ v užším slova smyslu Daneš vyděluje ještě slovesa, jež označuje jako **iniciační kauzativa**. Jedná se o děje, ve kterých iniciátor působí k tomu, aby někdo („vyzvaný“ agens nebo procesor) uskutečnil nějaký děj. Například u predikátoru *poslat (někoho někam)* lze jeho významovou strukturu popsat tak, že iniciátor působí k tomu, aby někdo změnil své místo, přičemž sám není v této lokační změně nutně involvován. Iniciačními kauzativy jsou také predikátory jako *přimět (někoho k něčemu)*, *pustit (někoho dovnitř)*, *vyprovokovat (někoho k něčemu)*, patří sem rovněž opisy se slovesy *dát*, *nechat*. Daneš dále upozorňuje, že případy typu *hodit / házet něčím po někom* je třeba odlišit od kauzativ iniciačních, jelikož levintenční participant je zde skutečným agentem, nikoliv iniciátorem. Sám totiž způsobuje pohyb, let vzduchem, určitého objektu,

a tudíž jeho přemístění. Od ostatních kauzativ se liší tím, že ani jejich dokonavá podoba nevyjadřuje, zda bylo opravdu dosaženo intendovaného závěrového stavu: zda přemísťovaný objekt opravdu zasáhl cíl. Tyto predikáty Daneš označuje za **finalitně kauzativní**. (1981: s. 82)

Stejně jako mnohým procesům je také kauzativním událostem společný rys akčnosti, naopak události nekauzativní ho postrádají. Tento rys tedy může posloužit jako další kritérium, jak klasifikovat predikáty.

1.2.3 Rodiny predikátů

Predikáty lze seskupovat do rodin. Členy jednotlivých rodin mají též lexikálněsémantický základ, což znamená, že jsou založeny na stejné sémanticky specifikované relaci nebo procesu, ale liší se příslušností k různým sémantickým třídám (podtřídám) predikátů (Daneš, 1981: s. 84) na základě svých kategoriálních sémantických rysů (Grepl, 1998: s. 36).

Například jedním členem rodiny je sloveso situační nebo procesuální charakterizované rysem [– mutace], druhým sloveso událostní nekauzativní s rysem [+ prostá mutace] a třetím sloveso událostní kauzativní s rysem [+ akční mutace]. Úplnou tříčlennou rodinu představují následující predikáty:

[– mutace]	[+ prostá mutace]	[+ akční mutace]
<i>být měkký</i>	<i>změknout</i>	<i>změkčit</i>
<i>spát</i>	<i>usnout</i>	<i>uspat</i>

Neúplnou rodinu tvoří slovesa jako:

<i>být rezavý</i>	<i>rezavět</i>	—
<i>být prasknutý</i>	<i>prasknout</i>	—

(Grepl, 1998: s. 36)

Změnou sémantických rysů daného predikátu jej tedy lze převést do třídy (podtřídy) jiné. V tomto ohledu se mluví o tzv. „sémantické derivaci predikátů“. (Daneš, 1981: s. 84) Základní výrazové prostředky k převádění predikátů mezi jednotlivými třídami jsou podle Daneše (1981: s. 85) a Grepla (1998: s. 36-37) tyto:

- a) **syntaktické**: změna počtu participantů – jedná se o prostředek základní provázející také užití prostředků ostatních.

něco je levné → *něco zlevnilo* → *někdo zlevnil něco*

- b) **slovotvorné**

- o derivace prefixální a sufixální:

něco je nehybné → *něco znehybnělo* → *někdo znehybnil něco*

- o reflexivizace:

něco je chladné → *něco se ochladilo* → *někdo ochladil něco*

- o různost kořene:

někdo spí → *někdo usnul* → *někdo uspal někoho*

- c) **lexikální**: každý člen rodiny má slovesný predikátor samostatný, vzájemně slovo-
tvorně neodvozený.

něco je / existuje → *něco vzniká* → *někdo vytváří (peče, kreslí...) něco*

- d) **perifrastické**²²: vznikají slovesně-jmenné predikátory obsahující kategoriální slove-
so typu *přijít, stát se, dělat*.

někdo je rozpačitý → *někdo upadne do rozpaků* → *někdo uvede někoho
do rozpaků*

Často se jedná o frazémy typu:

někdo má rozum → *někdo dostal rozum* → *někdo přivedl někoho*

²² Co se týká pojmenování prostředků a) a d), dochází u obou autorů k odlišnostem. Grepl (1998) pojme-
noval způsoby v bodě d) jako prostředky syntaktické, zatímco v bodě a) jako prostředky, kdy dochází
ke změně valenčního potenciálu predikátu. V naší práci se nicméně budeme přidržovat pojmenování
Danešových (1981), která považujeme za adekvátnější.

k rozumu

1.2.4 Sémantické role participantů

Jak jsme si řekli, predikáty ve své sémantické struktuře implikují různý počet participantů odpovídajících „účastníkům“ v nich reflektované mikrosituace. Při charakteristice participantů a jejich sémantických rolí lze jít do různé míry obecnosti. Na nejvyšším stupni obecnosti je možné rozlišovat participanty substanční (někdy označované jako věcné) a situační (někdy označované jako propoziční).²³ (Grepel, 1998: s. 38)

1) Substančními participanty se rozumí „objekty“ typů mikrosituací.

a) fyzikální objekty (osoby, zvířata a věci) - rozlišují se zejména následující role:

AGENS (personální původce děje): *Petr píše úkol.*

KAUZÁTOR (nepersonální původce děje): *Vítr rozbil okno.*

RECIPIENT (příjemce něčeho): *Dal jsem mamince růži.*

PATIENS (objekt dějem zasažený): *Tomáš zbil Pavla.*

INICIÁTOR (ten, z jehož podnětu se děj uskuteční): *Zdeněk opravil Josefovi z podnětu Pavla chatu.*²⁴

PROCESOR (nositel děje): *Vladimír spí.*

NOSITEL (nositel vlastnosti): *Okap je z hliníku.*

EXPIRIENT (proživatel): *Vadí mi ten nepořádek.*

POSESOR (vlastník něčeho): *Ta kniha patří Milanovi.*

BENEFICIENT (ten, v jehož prospěch / nepospěch se něco děje): *Babička mu ušila svetr.*

INSTRUMENT (nástroj sloužící k provádění děje): *Psal závěrečnou práci na počítači.*

STIMUL (podnět nějaké situace nebo vjemu): *Aneta se bojí psů.*

²³ V některých pracích se za participanty považují jen ty, jež zde nazýváme substančními. My se budeme ale držet Greplova (1998) a Danešova (1987) rozdělení, které pracuje také s participanty situačními.

²⁴ Zdeněk má participantskou roli agenta, Josef recipienta, Pavel iniciátora, chata pacienta. Deagentizací typu agens-iniciátor získáme větu: *Pavel dal / nechal opravit Josefovi chatu Zdeňkem / od Zdeňka.* (cfr. 1.2.6)

VEHIKL (prostředek přemístění): *Pavlinka jezdí na koni*. (Grepl, 1998: s. 38-39)

Substančním participantům tohoto typu je společné to, že se dají primárně vyjádřit takzvanými nominálními skupinami. Jedná se o výrazy, jejichž základem jsou a) konkrétní substantiva označující třídy osob, zvířat, věcí, tj. třídy fyzikálních objektů, které mají hmotnou podobu a o nichž říkáme, že existují, b) vlastní jména osob, zvířat, věcí, c) substantivní zájmena (*Někdo z vedlejšího bytu si zavolal taxi*). Tyto výrazy (zejména typu a)) musejí přitom mít takové lexikálněsémantické vlastnosti, jež odpovídají charakteru participantské role. Například role jako agens, procesor, recipient, beneficent a expirient jsou zpravidla vyjadřovány jménem označujícím osobu či zvíře (*Vladimír píše*. // *Kočka ulovila myš*.), mohou ale být vyjádřeny také substantivy označujícími instituce (*Parlament o tom dvakrát hlasoval*). Participanty s rolí patiens, stimul, nositel, vehikl lze naproti tomu vyjádřit jmény označujícími osoby, zvířata, instituce i neživé věci (*Otec myje dítě / podlahu*. // *Babička / postel je už stará*). Role jako kauzátor a instrument bývají obvykle vyjádřeny jmény označujícími neživé věci (*Vítr rozbil okno*. // *Pořezal ho nožem*). (Grepl, 1998: s. 39)

Kromě možností a-c) bývají substanční participanty vyjádřeny také větami se vztažnými zájmeny *kdo* a *co* (*Kdo lže, ten krade*. // *Co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš*). (Grepl, 1998: s. 40)

b) místa - rozlišují se zejména následující role:

LOCUS (místo, kde se děj / stav uskutečňuje): *Jsem v Kolíně / tady / doma*.

DIREKTIV (směr, kam děj směřuje): *Položil tašku na stůl*.

ORIGATIV (východisko, odkud děj vychází): *Vzal tašku ze stolu*. (Grepl, 1998: s. 40)

Substanční participanty tohoto typu lze primárně vyjádřit prostřednictvím místních adverbíí, vlastních jmen označujících místo a adverbialními zájmeny. Nepřímo se mohou vyjádřit také nominálními frázemi, jejichž základ tvoří výrazy označující především osoby, zvířata nebo věci. V příkladu *Setkali se u Petra / u slonů / u kostela* označují výrazy *u Petra*, *u slonů*, *u kostela* místo, které zaujímají objekty označené příslušnými nominálními frázemi, tj. *Setkali se na tom místě, kde je Petr / jsou sloni / je kostel*.

Tyto substanční participanty bývají také vyjádřeny větami se vztažnými příslovcí *kde*, *kam*, *kudy*, *odkud* (*Poslal jsem ho (tam), kam nedávno poslal on mě / na nádraží*). (Grepl, 1998: s. 40)

c) časové body a úseky – zde Grepl s Karlíkem rozlišují jeden participant s rolí TEMPUS, jenž je primárně vyjádřitelný časovými adverbii a obecnými nebo vlastními jmény označujícími časové úseky / body (*Událo se to ted' / v listopadu / na Silvestra*). Může být také vyjádřen vedlejší větou časovou (*Stalo se to, když jsem nebyl přítomen*.) nebo její nominalizovanou podobou (*Stalo se to během mé nepřítomnosti*.) (Grepl, 1998: s. 40)

2) Situačními participanty se rozumí „mikrosituace“ (stavy, děje, změny a jejich „účastníci“), které jsou složkou situace základní. Rozlišují se tyto hlavní role:

INFORMACE: *Ve zprávách říkali, že zítra bude sněžit. // Vím, že už je zdravý.*

INSTRUKCE: *Je zakázáno, aby se tu chodilo bez přezůvek.*

PODNĚT: *Mrzí ho, že jsem lhal.*

ÚČEL: *Rodiče poslali děti, aby koupily brambory. (Grepl, 1998: s. 40-41)*

Jak vidíme, situační participanty se primárně vyjadřují vedlejšími větami. Ty mohou být za určitých podmínek nahrazeny výrazy nevětnými, jejichž základem je infinitiv (*Doporučil mu, aby si koupil nový televizor. → *Doporučil mu koupit si nový televizor**). Participanty situační mohou být vyjádřeny taktéž podstatnými jmény označujícími děje a stavy, tj. abstraktními dějovými a stavovými substantivy (*Doporučil mu, aby si koupil nový televizor. → *Doporučil mu koupí nového televizoru**). (Grepl, 1998: s. 41)

Zvláštní případ nastává důsledkem kontextově podmíněné výpovědní modifikace, kdy může být situační participant vyjádřen nominální frází, jejímž základem je konkrétní substantivum jako u participantů substančních typu a) (*Doporučil mi nový televizor*.) (Grepl, 1998: s. 41)

1.2.5 Greplova a Karlíkova typologie elementárních větných struktur

O rovinách predikátů a jejich sémantických rysech jsme hovořili, nyní se k nim ještě jednou vrátíme. Právě na syntakticky relevantních sémantických rysech predikátorů jsou totiž konstituovány propoziční typy, na kterých je založena Greplova a Karlíkova sémantická klasifikace větných struktur. (1998: s. 57)

Autoři rozlišují devět patrně základních (centrálních) typů elementárních větných struktur (dále jen EVS): 1. existence, 2. identita, 3. vlastnost, 4. lokalizace, 5. poloha,

6. přináležitost, 7. korelace, 8. kvantita, 9. proces. Téměř každý typ lze diferencovat na tři hlavní podtypy: (Grepl, 1998: s. 57)

- a) EVS vyjadřující propozice založené na elementárních predikátorech (sémantický rys [– mutace]), například: *Prostěradla jsou suchá.*
- b) EVS vyjadřující propozice založené na prostě mutačních predikátorech (sémantický rys [+ prostá mutace]), například: *Prostěradla schnou.*
- c) EVS vyjadřující propozice založené na akčních mutačních predikátorech (sémantický rys [+ akční mutace]), například: *Kateřina suší prostěradla.*

Po přihlédnutí k dalším syntakticky relevantním sémantickým rysům by bylo možné v rámci každého podtypu dospět k detailnější klasifikaci, avšak autoři se ve své *Skladbě češtiny* omezují jen na základní klasifikační krok, z něhož budeme vycházet i my. Zároveň se při popisu základních typů EVS a jejich podtypů omezíme jen na podtyp c), který je jediným relevantním pro naši práci. Jedná se totiž o podtyp, kdy EVS představují propozice, jež jsou založeny na akčních mutačních predikátorech, tedy na externích kauzativech, jejichž význam lze obecně vyjádřit prostřednictvím mikrosituace *někdo / něco způsobuje, aby nastala nějaká změna někoho / něčeho.* (Grepl, 1998: s. 57)

1. Existence

V prvním typu EVS se jedná o typ mikrosituace *někdo / něco způsobuje, aby někdo / něco vznikl(o) / zanikl(o).* Základem jsou externí kauzativa, jejichž význam obsahuje elementární predikátor existence / neexistence. Ve svém intenčním poli implikují dva participanty: agens nebo kauzátor a patiens (například: *dělat, vyrábět, ničit, gumovat*). (Grepl, 1998: s. 60)

2. Vlastnost

Stěžejní je mikrosituace *někdo / něco způsobuje, aby se někdo / něco stal(o) někým / nějakým.* Externí kauzativa obsahující ve svém významu elementární predikátor vlastnosti tvoří základ EVS vyjadřujících propozice druhého typu. Ve svém intenčním poli implikují stejné participanty jako typ předchozí: agens či kauzátor a patiens.

Grepl s Karlíkem do tohoto typu zařazují také struktury, ve kterých je děj, stav nebo proces predikován a) místům, b) psychosomatickým stavům lidského proživatele. (1998: s. 81). V prvním případě se jedná o mikrosituaci *někdo / něco způsobuje, aby se něco udělalo nějak*, v případě druhém o mikrosituaci *někdo / něco způsobuje, aby se někomu udělalo nějak*: (1998: s. 83-86)

- a) *Někdo tam vyvolal chaos.*
- b) *Ty léky mu spíš přitížily.*

3. Lokalizace

Jde o typ mikrosituace *někdo / něco způsobuje, aby se někdo / něco dostal(o) odněkud někam*. Základem EVS jsou predikátory implikující participantské role agens a patiens. Agentem označujeme toho, kdo se sám pohybuje a přitom způsobuje změnu polohy někoho / něčeho – pacienta. Ten se může pohybovat vlastní silou (*zavést někoho někam*), anebo působením agentovy síly (*nést někoho / něco někam*). Způsob pohybu pacienta není specifikován u predikátorů jako *táhnout někoho / něco někam*. (Grepl, 1998: s. 117)

4. Poloha

V EVS tohoto typu se jedná o mikrosituaci *někdo / něco způsobuje, aby se někdo / něco dostal(o) do nějaké polohy*. Externí kauzativa, která mají ve významu obsažený elementární predikátor polohový, jako například *postavit, posadit, položit*, ve svém intencionálním poli implikují agens (původce změny polohy) a patiens (objekt měnící svou polohu): (Grepl, 1998: s. 112)

Otec dítě raději posadil.

5. Přináležitost

Sémantický vztah přináležitosti je dosti široký, proto Grepl s Karlíkem rozlišují jeho dva základní typy: a) objektová přináležitost (vztah dvou objektů), b) mentální vlastnictví (vztah objektu a informace). (1998: s. 87)

a) objektová přináležitost

Jedná se o mikrosituaci *někdo způsobuje, aby někdo měl / neměl něco*. Externí kauzativa mající ve významu obsažený elementární predikátor přináležitosti implikují tři participanty: agens (ten, kdo něco dává / bere), vlastněný objekt (může být také abstraktní povahy) a nového vlastníka (recipienta neboli toho, kdo něco dostává) / bývalého vlastníka (komu je objekt brán). (Grepl, 1998: s. 97-99)

Příklady takových externích kauzativ jsou predikátory *dát / brát, vrátit / vzít, odevzdat / odejmout*.

Celníci zabavili turistovi zavazadlo.

Dal jsem mu poslední šanci.

b) mentální vlastnictví

Zde jde o mikrosituaci *někdo / něco způsobuje, aby někdo věděl / nevěděl něco*. Predikátory jako *říct, informovat, zatajit* mají kategoriální význam *způsobovat, aby někdo měl / neměl nějakou informaci*. Ve svém intenčním poli implikují tři participanty odpovídající tomu, kdo předává informaci, dále tomu, kdo ji získává, a informaci: (Grepl, 1998: s. 104-105)

Vysvětlil mi, že všechny Františkovy historiky jsou založeny na lži.

Rozhlas oznámil, že Kanada porazila Švédsko.

Oproti výše zmíněným stojí predikátory jako *poručit, žádat, radit*, které mají kategoriální význam *způsobovat, aby někdo měl nějakou instrukci*. Implikují také tři participanty: toho, kdo instrukci předává, toho, kdo ji získává, a instrukci (informaci, u níž je platnost obsahu očekávaná): (Grepl, 1998: s. 106)

Lékař mi doporučil, abych denně chodil běhat.

6. Korelace

V tomto typu EVS jde o mikrosituaci *někdo / něco způsobuje, aby se někdo / něco dostal(o) do souladu s někým / něčím*. Základem EVS jsou externí kauzativa, jako například *podrobit, podřídít, přizpůsobit*. (Grepl, 1998: s. 123)

Hernán Cortés si podrobil Aztéckou říši.

7. Proces

Jedná se o mikrosituaci typu *někdo / něco způsobuje, aby někdo / něco dělal(o) něco*. Predikátory mají ve svém významu obsažen elementární predikátor procesový a implikují roli agens a patiens. Mohou být tvořeny slovotvornými prostředky (prefixem *roz-*: *rozesmát*; různými kořeny: *uspávat*), lexikálními prostředky (*strašit, krmit*) a perifrastickými prostředky (*uvést do chodu / do pohybu*). (GrepI, 1998: s. 125-126)

EVS vyjadřující propozice patřící do typu Identita a Kvantita úmyslně nezmiňujeme, jelikož nemůže nastat případ, kdy jsou tyto propozice založeny na akčních mutačních predikátorech, tj. externích kauzativech.

1.2.6 Kauzativní konstrukce v rámci procesů deagentizace

GrepI s Karlíkem se v *Gramatických prostředcích hierarchizace sémantické struktury věty* věnují rovněž analýze kauzativních konstrukcí v rámci procesů deagentizace, konkrétně pak deagentizace typu *agens-iniciátor*. U tohoto typu se tedy předpokládá, že predikátor ve své sémantické struktuře implikuje participantskou roli iniciátora a vedle ní také roli agenta a pacienta, případně recipienta. (GrepI, 1983: s. 58)

Deagentizace typu *agens-iniciátor* spočívá v odsunutí agenta z pozice podmětu, do níž se dostává iniciátor. Jejím základním prostředkem je syntaktická konstrukce *dát / nechat + infinitiv*:

(1) *Zdeněk opravil Josefovi z podnětu Pavla chatu.*
Agens Recipient Iniciátor Patiens

→ *Pavel dal / nechal opravit Josefovi chatu Zdeňkem / od Zdeňka.*

Výraz *dát / nechat* lze někdy vynechat. „*Tato možnost je podmíněna pragmaticky, zejména stupněm znalostí o světě.*“ (Daneš, 1987: s. 252) Je tomu tak například v následujících případech:

(2) *Karel IV. postavil Karlův most. (Karel IV. dal / nechal postavit Karlův most.)*

(3) *Zikmund upálil Jana Husa.*

(4) *Hitler vyvraždil miliony židů.* (Grepl, 1983: s. 59)

Konstrukci *dát / nechat + infinitiv* je podle autorů možné považovat za strukturu de-agentizační pouze za předpokladu, že je predikát *nechat* zaměnitelný s predikátem *dát*. Pokud tomu tak není, nejedná se o případ deagentizace. Tyto případy lze rozdělit na tři typy. (Grepl, 1983: s. 61)

Typ (I) je představován příklady:

(5) *Tomáš nechal Petra čekat u sebe v kanceláři.*

(6) *Tomáš nechal Petra číst časopis.*

Příkladům (5) a (6) je společné to, že výraz *nechat* nelze substituovat výrazem *dát*. Jedná se o nominalizované struktury s vedlejší větou se spojkou *aby*:

(7) *Tomáš nechal Petra, aby (Petr) čekal u něho v kanceláři.*

(8) *Tomáš nechal Petra, aby (Petr) četl časopis.*

Infinitivizaci souvětí (7) a (8) umožňuje referenční identita výrazu *Petr*, který má v hlavní větě roli pacienta a ve větě vedlejší roli agenta. Ve větách (5) a (6) tedy hovoříme o tom, že *Petr* má podvojnou roli *patiens / agens* (*patiens* predikátu *nechat*, *agens* predikátu *číst*). (Grepl, 1983: s. 61)

Důvodem, proč nelze nahradit predikát *nechat* predikátem *dát*, je fakt, že predikát *dát* je více či méně synonymní se sémantickou třídou predikátů typu *svolit, dovolit, připustit, umožnit*. (Grepl, 1983: s. 62)

Typ (II) je reprezentován příklady:

(9) *Tomáš dal Petrovi vypočítat složitou rovnici.*

(10) *Tomáš dal asistentce opsat pro vedoucího závěrečnou zprávu.*

Také tyto konstrukce se musí chápat jako nominalizované struktury s vedlejší větou se spojkou *aby*:

(11) *Tomáš dal Petrovi (za úkol), aby (Petr) vypočítal složitou rovnici.*

(12) *Tomáš dal asistentce (pokyn), aby (asistentka) opsala vedoucímu / pro vedoucího závěrečnou zprávu.*

Na rozdíl od předcházejícího typu nemají participanty *Petr* a *asistentka* v příkladech (9) a (10) podvojnou roli *patiens / agens*, nýbrž roli *recipient / agens*. Proto lze tyto věty deagentizovat konstrukcemi typickými pro deagentizaci typu *agens-recipient*, to znamená konstrukcemi *dostat + participium trpné* anebo *mít + participium trpné*: (Grepl, 1983: s. 62)

(13) *Petr dostal / měl (od Tomáše) uloženo, aby vypočítal složitou rovnici / vypočítat složitou rovnici.*

(14) *Asistentka dostala / měla (od Tomáše) uloženo, aby opsala vedoucímu / pro vedoucího závěrečnou zprávu // opsat vedoucímu / pro vedoucího závěrečnou zprávu.*

Z nomenclizovaných případů (13) a (14) plyne, že v nominalizovaných konstrukcích (9) a (10) se predikát *dát* musí chápat jako primárně analytický: *dal mu opsat = dal mu za úkol, dal mu příkaz / pokyn / rozkaz, aby opsal / opsat*. Nejedná se tedy o predikát *dát* se stejným významem jako v deagentizační konstrukci typu *agens-iniciátor*. Z předpokladu o primárně analytické povaze tohoto predikátu naopak vyplývá, že je víceméně synonymní se sémantickou třídou predikátů typu *uložit, poručit, rozkázat*. (Grepl, 1983: s. 62)

Jak zmiňuje Grepl, „predikát *dát* je v těchto strukturách někdy zaměnitelný s predikátem *nechat*, ale je to vyjádření hovorové, až lidové a tyto struktury bývají často hodnoceny jako germanismy.“ (1983: s. 62)

Typ (III) představují následující příklady:

(15) *Tomáš nechal hrát rádio celý den.*

(16) *Tomáš nechal motocykl stát před domem.*

Těmto větám také primárně odpovídají nenominalizované struktury typu:

(17) *Tomáš nechal rádio, aby (rádio) hrálo celý den.*

(18) *Tomáš nechal motocykl, aby (motocykl) stál před domem.*

Výrazy *rádio* a *motocykl* mají v hlavní větě roli pacienta, ve větě vedlejší roli nositele děje (procesor). V konstrukci nominalizované sice mají formu odpovídající roli pacienta, ale i zde je lepší vycházet z toho, že mají podvojnou roli pacienta / nositele děje. (Grepl, 1983: s. 63)

Zatím jsme zmiňovali jen případy, kdy je původce děje personální povahy, a vyznačuje se tak rysem životnosti²⁵. Mnohá externí kauzativa však dovolují, jak píše Grepl v kapitole o dekauzativizaci²⁶ (1983: s. 69), aby jejich syntaktická pozice podmětu byla obsazena výrazy povahy nepersonické. Vyznačují se tedy sémantickým rysem neživotnosti a nezáměrnosti. Takové výrazy mají nízký stupeň agentivnosti, proto jejich participantskou roli nenazýváme agens, nýbrž kauzátor. Sémantická struktura externího kauzativa s nepersonickým původcem děje lze pak parafrázovat takto:

Něco způsobilo, aby se někdo / něco stal(o) nějakým.

Něco (= kauzátor) udělalo někoho / něco (= patiens) nějakým. (Grepl, 1983: s. 69)

Kauzátor může být specifikován substantivními výrazy, které se podle svých sémantických rysů rozdělují do tří skupin: (Daneš, 1987: s. 258)

²⁵ Pokud je původcem děje instituce, berou se v potaz její zaměstnanci: *Parlament (poslanci) hlasoval(i) třikrát.*

²⁶ Jedná se o proces, kdy je participant kauzátor odsunut z pozice podmětu.

- přírodní síly, jako například: voda, vítr, oheň, žár, požár, bouře, dým, mlha, mráz, sníh apod.

(19) *Voda zaplavila vesnici.*

(20) *Vítr rozbil okno.*

- psychosomatické stavy, jako například: bolest, ospalost, hrůza, strach, starost, lítost apod.

(21) *Bolest v zádech ji probudila.*

(22) *Úzkost mu sevřela hrdlo.*

- děje / stavy mající formu věty nebo její nominalizovanou podobu:

(23) *To, že František četl, Františka uklidnilo. / Četba Františka uklidnila.*

(24) *To, že hodně diskutoval, ho unavilo. / Diskuze ho hodně unavila.*

Zvláštní případ, kdy kauzátorem může být také osoba, nastává za předpokladu, že kauzativum nese sémantický rys nezáměrnosti:

(25) *Dominik si rozbil brýle.*

Podle Grepla s Karlíkem se jedná o jev povrchové struktury, jelikož sémantickou roli výrazu *Dominik* lze interpretovat jako „*Dominik tím, že byl neopatrný / svou neopatrností*“. Z toho je tedy patrné, že substantivu *Dominik* může být připsána role kauzátoru, poněvadž nahrazuje explicitně vyjádřený kauzátor stejně jako výraz *četba* v příkladu (23). Dominikovu roli kauzátoru podle autorů dokazuje také to, že se na něj nelze zeptat otázkou „*Co udělal Dominik?*“, kdežto otázkou „*Co se Dominikovi stalo?*“ to možné je. (1983: s. 75) Zde je samozřejmě třeba počítat s tím, že Dominik činil nezáměrně, v opačném případě by Dominik neměl roli kauzátoru, nýbrž agentu. Syntaktický rozdíl mezi konstrukcemi s kauzátorem a agentem uvidíme po vytvoření konstrukce s takzvanou slovotvornou reflexivizací:

(26) a. *Dominik si rozbil brýle.* (nezáměrně)

b. *Dominikovi se rozbily brýle.*

(27) a. *Dominik si rozbil brýle.* (záměrně)

b. **Dominikovi se rozbily brýle.*

Zatímco v příkladu (26), kdy si Dominik svou neopatrností, tedy nezáměrně, rozbil brýle, konstrukce se slovtvornou reflexivizací možná je, v příkladu (27), kdy je Dominik agentní povahy, a tudíž koná intencionálně, tato konstrukce možná není.

(28) a. *Petr si usekl palec (sekyrou).*

b. **Petrovi se usekl palec (sekyrou).*

Existují ovšem i výjimky (28), kdy konstrukce se slovtvornou reflexivizací větných struktur s kauzátorem možná není, jako například u predikátů implikujících ve svém intenčním poli nástroj či prostředek, jehož pomocí k události dochází.

1.3 Shrnutí poznatků o českých a italských kauzativních konstrukcích

V první kapitole věnující se italskému pojetí jsme si kauzativní konstrukce vymezili jako takové větné struktury, v nichž vystupují v řídicí pozici faktitivní slovesa *fare* či *lasciare* následovaná infinitivem, se kterým vytvářejí komplexní predikát. Z hlediska sémantického kauzativní konstrukce obecně uvádí na scénu dva participanty. První, iniciátor neboli kauzující, způsobuje, aby druhý, exekutor neboli kauzovaný, něco uskutečnil. Činností prvního participantu dochází k mutaci, změně převádějící určitou entitu ze situace výchozí do situace závěrové.

Na základě stupně agentivnosti jednotlivých participantů italština rozděluje kauzativní konstrukce do tří sémantických tříd. První z nich je tvořena falešnými kauzativy, jejichž participanty mají velmi nízký až nulový stupeň agentivnosti, do druhé potom spadají dvojznačná kauzativa, jejichž participanty mohou být v závislosti na interpretaci buď vysoce agentivní, anebo stěží agentivní. Poslední třída je tvořena pravými kauzativy, jejichž iniciátor sloužící jako spouštěcí mechanismus má nízký stupeň agentivnosti a exekutor naopak vysoký.

Jak vyplývá ze sémantických vlastností, italština používá kauzativní konstrukce také v případech, kde nejsou k identifikování dvě akce a dva původci děje, ale například jen dva účastníci s velmi nízkým až nulovým stupněm agentivnosti. Kauzativní konstrukce jsou tedy vymezeny primárně syntakticky jako takové struktury, v nichž se objevuje komplexní predikát tvořený slovesem *fare / lasciare* a infinitivem. V případě italštiny hovoříme o silně kauzativně-orientovaném jazyku.

Co se týká kauzativních konstrukcí v češtině, označujeme jimi takové větné struktury, které obsahují kauzativum, tj. predikát, jenž ve své lexikálněsémantické struktuře obsahuje minimálně dva sémy: kauzace a zasahování objektu. Rozlišují se dvě hlavní pojetí kauzativ: kauzativa slovotvorná, někdy též označovaná jako faktitiva (*měkkčit* vs. *měkkký*, *rozplakat* vs. *plakat*), a kauzativa sémantická (*shodit* vs. *spadnout*, *zblbnout (koho)* vs. *zblbnout (kdo)*). Dále se kauzativa v závislosti na povaze původce děje dělí na interní a externí. Interní kauzativa se vyznačují sémantickým rysem prosté mutace, zatímco kauzativa externí sémantickým rysem akční mutace.

Dostáváme se tak k hlavnímu rozdílu v pojetí kauzativních konstrukcí v češtině a italštině. Zatímco italská gramatika je chápána primárně jako syntaktickou strukturu (*fare / lasciare + infinitiv*) bez ohledu na její sémantickou stránku, gramatikou českou jsou chápány primárně jako sémantická struktura, která musí obsahovat minimálně dva sémy: kauzace a zasahování objektu.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 ANALÝZA ITALSKÝCH KAUZATIVNÍCH KONSTRUKCÍ NA ZÁKLADĚ KORPUSOVÝCH DAT

2.1.1 Parametry korpusu itWaC

V poslední části se budeme věnovat překladu italských kauzativních konstrukcí do češtiny. Příklady budeme vybírat metodou náhodného výběru z webového korpusu italštiny itWaC. Ten byl vytvořen společně s korpusem angličtiny ukWaC a němčiny deWaC mezi lety 2005 a 2007²⁷ jako součást takzvaného WaCky projektu (*Web as Corpus kool yinitiative*²⁸), neformálního sdružení výzkumníků zajímajících se o web jako potenciální zdroj lingvistických dat. Ve všech případech se jedná o korpusy, které obsahují více než miliardu výskytů slovních tvarů (tokenů)²⁹, a patří tak k jedněm z největších zdrojů lingvistických dat o příslušných jazycích. (Baroni, 2009b: s. 210)

Jak jsme zmínili, k našim překladatelským účelům budeme pro excerpci dat používat jako výchozí korpus itWaC. Co se týká jeho parametrů, pro porovnání uvedeme také parametry dalšího webového korpusu italštiny itTenTen. Ten ke dni 14. ledna 2015 obsahuje více než tři miliardy výskytů, ale jak naznačuje výraz „TenTen“ v jeho názvu, jednou by měl dosáhnout cílového počtu 10^{10} výskytů, tj. 10 miliard.

K získání frekvence kauzativních konstrukcí *fare* + *infinitiv* v korpusech itWaC a itTenTen jsme použili dotaz ve tvaru [lemma="fare"] [tag="VER:infi.*"]. Ten nám vyhledá všechny tvary slovesa *fare* následovaná slovesem v infinitivu. Tabulka 2.1 konfrontuje výsledky získané z obou korpusů.

	itWaC	itTenTen
frekvence výskytů	1 909 826 324	3 076 908 415
absolutní frekvence kauzativních konstrukcí	1 225 387	2 324 949

²⁷ Webový korpus francouzštiny frWaC byl dokončen v roce 2010.

²⁸ Bližší informace na: <<http://wacky.sslmit.unibo.it/>>

²⁹ Důležité je rozlišovat *výskyt slovního tvaru* neboli *token* – základní tvar pro určitou skupinu tvarů neboli *lemma* (např. nominativ pro substantiva, infinitiv pro slovesa). Ve větě „Petr věnoval hodně času a úsilí studiím na vysoké škole, naopak jeho mladší sestra, která chodila na školu střední, studiu nevěnovala vůbec nic.“ je lemma *škola* konkrétně realizováno dvěma tokeny *škole* a *školu*, a lemma *studium* je konkrétně realizováno tokeny *studiím* a *studiu*. (Baroni, 2009a: s. 804)

	itWaC	itTenTen
relativní frekvence kauzativních konstrukcí	0,6416 ‰	0,7556 ‰
počet výskytů na milion (vztaženo k celému kor- pusu)	641,6	755,6
průměrná redukovaná frekvence	651 336	—

TABULKA 2.1 - Porovnání četností v korpusech itWaC a itTenTen ke dni 14. 1. 2015

Jelikož v obou případech jde o miliardové korpusy, mělo by se jednat o spolehlivé zdroje informací o italštině. Přestože je korpus itTenTen o více než miliardu slovních výskytů větší, za výchozí korpus jsme zvolili ten menší, itWaC, protože je dle našeho názoru spolehlivější, zejména co se týká slovnědruhového značkování (tzv. *POS tagging*)³⁰.

Absolutní frekvence kauzativních konstrukcí jsou v obou korpusech z logických důvodů odlišné. Ke srovnání četností výskytů v nestejně velikých korpusech slouží frekvence relativní, jež je vyjádřena poměrem absolutní frekvence a celkového počtu výskytů slovních tvarů. Relativní frekvence se obvykle vyjadřuje v procentech (absolutní frekvence / celkový počet výskytů slovních tvarů * 100), tj. počet výskytů námi hledaného výrazu na 100 výskytů z celého korpusu. Může být vyjádřena i v promilích, jako jsme tomu udělali v tabulce 2.1, tj. počet výskytů kauzativních konstrukcí na 1000 výskytů z celého korpusu. Počty výskytů na 100 či 1000 výskytů jsou ale u většiny hledaných výrazů velmi nízké, proto korpus po dokončení vyhledávání automaticky nabízí relativní frekvenci hledaného výrazu na milion výskytů³¹. V našem případě to pak je 641,6 kauzativních konstrukcí na milion výskytů v korpusu itWaC a 755,6 v korpusu itTenTen.

Vedle absolutní a relativní frekvence se při práci s korpusem považuje za relevantní také frekvence redukovaná. Míní se jí číselný údaj, který nám umožňuje vytvořit si lepší obrázek o běžnosti slov ve zkoumaném jazyce. Vezmeme-li v potaz, že se v korpusu budou vyskytovat dvě slova se stejným počtem výskytů, nemusí to nutně znamenat,

³⁰ *Part-of-speech tagging*.

³¹ Používají se anglické zkratky *i.p.m.* (*instances per million*) nebo *p.p.m.* (*parts per million*).

že se jedná o slova používaná ve stejné míře. Jestliže se první z nich bude objevovat pouze v jednom dokumentu, zatímco výskyty druhého budou přibližně stejnoměrně rozmístěny v celém korpusu, znamenalo by to, že druhé slovo bude s největší pravděpodobností v jazyce rozšířenější než slovo první. To z absolutní frekvence ale nevyčteme, proto se tedy zavedla frekvence redukováná, kterou nám blíže definuje *Internetová příručka Českého národního korpusu*: „Označme si písmenem f četnost (frekvenci) daného slova v korpusu. Rozdělíme pozice v celém korpusu do f stejně velkých úseků. Pokud je celkový počet slov v korpusu dělitelný číslem f , budou úseky stejně velké; v opačném případě se mohou o jednu pozici lišit. Redukovaná četnost je potom počet úseků, ve kterých se dané slovo (alespoň jednou) nachází. První slovo z našeho příkladu bude mít redukovanou četnost buď 1, padnou-li všechny jeho výskyty do jednoho úseku, nebo 2, jestliže náhodou bude hranice mezi dvěma úseky uprostřed shluku výskytů. Druhé slovo bude mít redukovanou četnost mnohem vyšší. V krajním případě může být teoreticky redukováná četnost stejná jako četnost, a to v tom případě, že každý výskyt daného slova padne do jednoho úseku. Prakticky se toto většinou nestává, alespoň ne pro slova s vyšší četností.“ (Cvrček, 2013)

Jelikož redukováná frekvence závisí na konkrétním místě, v němž začneme korpus dělit na stejně velké úseky, zavádí se průměrná redukováná frekvence (ARF – *Average reduced frequency*). Ta se získá jako aritmetický průměr redukováných frekvencí daného výrazu ve všech možných částech korpusu, v nichž začneme jeho prvotní dělení na úseky. Základní vlastnosti ARF jsou pak podobné vlastnostem redukované četnosti. Pokud se slovo vyskytuje jen v jedné části korpusu, ARF bude o málo větší než 1, jestliže se bude vyskytovat ve dvou částech, ARF bude o málo větší než 2. V podobném duchu bychom mohli pokračovat i dále. (Savický, 2003: s. 218-219)

2.1.2 Kauzativní konstrukce v korpusu itWaC

V následujících kapitolách se budeme věnovat kauzativním konstrukcím *fare + infinitiv* v korpusu itWaC a možností jejich překladu do češtiny. Než se ale k samotnému překladu dostaneme, charakterizujme si korpus itWaC s ohledem na výskyt kauzativních konstrukcí.

Jednotlivé frekvence kauzativních konstrukcí *fare + infinitiv* se již objevily v tabulce 2.1, následující tabulka 2.2 nám pak podává bližší informace o počtu sloves (lemma), která do kauzativních konstrukcí vstupují, a jejich frekvencích výskytu (token). Jak vi-

díme, do kauzativních konstrukcí vstupuje celkem 7 880 sloves. Téměř 32 % z nich se v korpusu itWaC objevuje minimálně desetkrát a představují přitom bezmála 99 % všech výskytů kauzativních konstrukcí. Stejně procento sloves se v korpusu objevuje dva až devětkrát, nicméně jejich podíl na celkovém počtu výskytů dosahuje pouze 0,80 %, když zbylých 0,20 % představují hapaxy, tj. slovesa, která se v korpusu vyskytují pouze jednou.

Frekvence kauzativních konstrukcí v korpusu itWaC	
celkový počet kauzativních konstrukcí (lemma) / celkový počet jejich výskytů (token)	7 880 / 1 225 387
kauzativní konstrukce s frekvencí ≥ 10 / celkový počet jejich výskytů (token)	2 492 / 1 212 831
kauzativní konstrukce s frekvencí 2 - 9 / celkový počet jejich výskytů (token)	2 464 / 9 632
kauzativní konstrukce s frekvencí 1	2 924

TABULKA 2.2 – Frekvence kauzativních konstrukcí v korpusu itWaC ke dni 14. 1. 2015.

Výčet konkrétních sloves, jež vstupují do kauzativních konstrukcí nejčastěji, nám poskytuje tabulka 2.3.

Rank	Lemma	Frekvence
1	sentire	39 498
2	sapere	36 850
3	capire	33 907
4	vedere	32 003
5	conoscere	31 396
6	notare	27 875
7	valere	21 685
8	passare	19 575
9	fare	18 544
10	pensare	17 973
11	crescere	16 643
12	venire	14 583
13	diventare	13 357
14	emergere	12 972
15	pervenire	12 818
16	perdere	12 307
17	uscire	12 299
18	credere	12 100

Rank	Lemma	Frekvence
19	entrare	11 444
20	pagare	10 400

TABULKA 2.3 – Slovesa vstupující do kauzativních konstrukcí s nejvyšší frekvencí výskytů ke dni 14. 1. 2015.

Nejčastější slovesa vstupující do kauzativních konstrukcí v korpusech itWaC a itTenTen nám potom představuje tabulka 2.4. Kompletní tabulku čítající 400 sloves s nejvyšší frekvencí výskytů můžeme nalézt v přílohách. Podává nám informace nejen o nejčastějších slovesech v kauzativních konstrukcích v jednotlivých korpusech, ale zároveň srovnává rozdíly v jejich pořadí mezi oběma korpusem. Například v případě predikátu *sentire* se jedná o sloveso, které do kauzativních vazeb vstupuje nejčastěji jak v případě korpusu itWaC, tak v případě korpusu itTenTen. Co se týká ostatních sloves, dochází k rozdílu v jejich pozicích at' menším, či větším. V určitých případech se sloveso vyskytovalo pouze v korpusu itWaC, což je s největší pravděpodobností způsobeno tím, že se nenachází v našem rozmezí čtyř set nejfrekventovanějších sloves v korpusu itTenTen. V takových případech používáme zkratku N/A³².

Nyní vyvstává otázka, proč dochází k rozdílu, někdy dosti markantním (viz *osservare*), v pořadí mezi oběma korpusem? Odpověď na ni bude spočívat v charakteru textů, které jednotlivé korpusem tvoří. Jedná se ovšem pouze o hypotézu, která by zajisté zasloužila více pozornosti. My se budeme nadále držet tématu kauzativních konstrukcí a jejich českých ekvivalentů.

Infinitiv	Pořadí v jednotlivých korpusech		Rozdíl v pořadí
	itWaC	itTenTen	itWaC - itTenTen
sentire	1	1	0
sapere	2	6	4
capire	3	2	1
vedere	4	3	1
conoscere	5	4	1
notare	6	5	1
valere	7	12	5
passare	8	7	1
fare	9	8	1

³² Z anglického *Not Available* „nedostupné“.

Infinitiv	Pořadí v jednotlivých korpusech		Rozdíl v pořadí
	itWaC	itTenTen	itWaC - itTenTen
pensare	10	9	1
crescere	11	11	0
venire	12	10	2
diventare	13	13	0
emergere	14	17	3
pervenire	15	29	14
perdere	16	16	0
uscire	17	19	2
credere	18	14	4
entrare	19	20	1
pagare	20	18	2
saltare	21	26	5
riflettere	22	21	1
ridere	23	15	8
nascere	24	23	1
cadere	25	22	3
registrare	26	24	2
osservare	27	74	47
girare	28	28	0
funzionare	29	33	4
partire	30	36	6

TABULKA 2.4 – Porovnání frekventovaných sloves v korpusech itWaC a itTenTen ke dni 14. 1. 2015.

2.1.2.1 České ekvivalenty kauzativních konstrukcí *fare + infinitiv*

Před samotnými návrhy překladů italských kauzativních konstrukcí se pozastavíme u Čermákovy a Štichauerovy studie z roku 2010, která se zabývá španělskými a italskými kauzativními konstrukcemi a jejich českými ekvivalenty.

Na základě analýzy dat získaných z paralelního korpusu InterCorp autoři dospěli k šesti základním typům ekvivalentů: (Čermák, 2010: s. 74-76)

- A) Kauzativnost je vyjádřena prefixem. Široký repertoár českých prefixů často umožňuje upřesnit kontext (*far girare* „točit, otáčet, otočit, pootočit, zatočit, roztočit“), volba jednotlivých prefixů je potom ovlivněna také sémantikou komplementu / adjunktu plnovýznamového slovesa. Ač by se mohlo očekávat časté využití tohoto způsobu překladu, studie potvrzuje opak.

- B) Sloveso synteticky vyjadřující význam kauzativní vazby patří k velmi frekventovanému způsobu překladu. Například konstrukce *far notare* bývá v InterCorpu nejčastěji překládána jako „*upozornit*“, *far pensare* nachází nejčastěji protějšek ve slovese „*připomínat*“.
- C) Jelikož doslovný překlad kauzativní vazby *fare + infinitiv* užitím slovesa „*dělat*“ je v češtině agramatický, používá se konstrukce se slovesem „*dát*“, popřípadě „*nechat*“. Autoři uvádějí následující příklady: (Čermák, 2010: s. 75)

Quando sarà tempo, vi farò sapere.

Až přijde čas, dám vám vědět.

Perché l'autore della nostra storia non vuole che io racconti quello che lui stesso mi ha fatto conoscere?

Protože strůjce našeho příběhu nechce, abych vyprávěl o tom, co mi sám dal poznat?

Přestože tento způsob překladu je nejbližším ekvivalentem italské konstrukce, jelikož zachovává kauzativnost a zároveň analytickou formu, k jeho užití v praxi dochází zřídka.

- D) Konstrukce jako *far sapere* „dát na vědomí, dát najevo, dát na srozuměnou“ či *far piangere* „dohnat k slzám“ jsou dalšími analytickými vyjádřeními, která jsou podobná vyjádřením v bodě C).
- E) Marginálním prostředkem překladu je vyjádření vedlejší větou, jež je uvozena slovesem „*způsobit*“, nebo slovesy s podobným významem: *far credere* „způsobit, že / aby věřil...“.
- F) Častým způsobem překladu italských kauzativních vazeb je užití jinak vystavěné konstrukce v češtině: (Čermák, 2010: s. 76)

Che cosa le fa pensare che sia qui?

Proč si myslíte, že je tady?

Ma per non far vedere il suo rimorso.

Aby si však ostatní nevšimli, že si to vyčítá.

U prvního typu ekvivalentu jsme zmínili, že volba prefixu je ovlivněna sémantikou komplementu / adjunktu plnovýznamového slovesa (např. zmiňovaná konstrukce *far girare* „točit, otočit, roztočit“). Sémantika komplementu / adjunktu má také vliv na volbu českých ekvivalentů, které nejsou tvořeny prostřednictvím prefixů od jednoho kořene. Vezměme v potaz například konstrukci *far partire*, která by bez jakéhokoliv kontextu mohla mít význam „způsobit, aby odjel“. Bude-li však konstrukce doplněna o komplement, situace se změní: *far partire l'orologio* „rozhýbat hodiny“ / *far partire un colpo* „vystřelit“, *far tornare i conti* „udělat vše, aby účty seděly“ / *far tornare in mente* „připomenout“. Jak vidíme, komplement je „v těchto případech nejexplicitnějším vyjádřením kontextu, který specifikuje konkrétní význam dané konstrukce.“ (Čermák, 2010: s. 83)

2.1.2.2 Návrhy překladů nejfrekventovanějších kauzativních konstrukcí

Charakterizovali jsme si podrobně webový korpus italštiny itWaC a poté jsme si na základě studie *Španělské a italské kauzativní konstrukce hacer / fare + sloveso a jejich české ekvivalenty* nastínili, jaké typy ekvivalentů italských kauzativních konstrukcí nám nabízí čeština. Nic nám tedy nebrání v tom, abychom se věnovali poslední části práce, kterou je navrhování překladů italských kauzativních konstrukcí.

Jelikož seznam sloves vstupujících do kauzativních vazeb čítá zmíněných 7 880 položek, rozhodli jsme se soustředit na prvních dvacet – viz tabulka 2.4. Postupně se tedy budeme věnovat slovesům *sentire, sapere, capire, vedere, conoscere, notare, valere, passare, fare, pensare, crescere, venire, diventare, emergere, pervenire, perdere, uscire, credere, entrare a pagare*. Metodou náhodného výběru, jež bude spočívat v promíchání konkordance a vybrání prvního příkladu, potom získáme pět výpovědí obsahujících kauzativní konstrukce s příslušným slovesem. Ty následně budeme překládat do češtiny. Vyskytnou-li se situace s více možnými variantami překladu, budeme se k nim snažit najít teoretické zdůvodnění. Pro lepší orientaci v přílohách nalezneme překladový italsko-český a česko-italský slovníček všech níže analyzovaných kauzativních konstrukcí.

nout“, nicméně z praktických důvodů je vhodnější zvolit ekvivalentní prostředky překladu „*pustit, přehrát*“, stejně jako tomu je například v případech (2) a (3).

Příklad (4) nám nabízí více možností překladu v závislosti na tom, zda chceme zachovat syntaktické role originálu i v českém překladu, či nikoliv. V prvním případě jsme zvolili ekvivalent „*ozývat se*“, v druhém potom „*mít / cítit*“, přičemž vhodnější je výraz „*mít*“, který ve spojení s podstatným jménem „*hlad*“ tvoří spojení ustálenější. Poslední příklad (5) obsahuje ekvivalent s odlišným významem, čímž se docílí lepší srozumitelnosti. Překlad „*dát pocítit svůj hlas*“ je poněkud „*kostrbatý*“, proto nám přichází vhodnější použít překlad, který by svou podstatou vystihoval zamýšlený význam, tj. promluvení voličů do určité situace zvolením subjektu, který by vyjadřoval / ztělesňoval jejich postoj či názor.

- (6) ...tutte poi lasciate per Fay, giovane ammiratrice, che ora gli **fa sapere** di volerlo lasciare per sposare un loro comune amico. ...všechny pak opustil kvůli Fay, mladé ctitelce, která mu nyní **oznámí**, že ho chce opustit a vdát se za jednoho jejich společného přítele.
- (7) Vedrò ciò che succede e te lo **farò sapere**. Uvidím, co se stane, a **dám** ti o tom **vědět**.
- (8) In un comunicato congiunto **fanno sapere** che protestano contro l'Acoset «per i cronici disservizi nell'erogazione idrica che da anni affliggono i cittadini di Mascalucia». Ve společném prohlášení **vyjadřují (dávají najevo)** svůj nesouhlas se společností Acoset „*kvůli přetrvávajícím problémům s dodávkou vody, které léta sužují obyvatel Mascalucie.*“
- (9) Se ti serve qualche altra info **fammi sapere**. Pokud bys ještě něco potřeboval, **dej** mi **vědět**.
- (10) Tudor è rientrato alla base, ma mamma Juve gli **ha già fatto sapere** che non c'è posto per lui. Tudor se vrátil do domovského týmu, ale maminka Juve už mu **dala najevo**, že v něm pro něho není místo.

Kauzativní konstrukce se slovesem *sapere* vyjádřená mikrosituací *někdo / něco způsobuje, aby někdo věděl* nám oproti konstrukci se slovesem *sentire* nabízí jen omezený počet českých ekvivalentů s prakticky identickými významy „*dát vědět, dát najevo*“, což je způsobeno především tím, že samotné sloveso *sapere* má jeden základní význam „*vědět, znát*“. Ve větách (6) a (8) jsme se i přesto uchýlili k odlišným překladům „*oznámit*“ a „*vyjádřit*“, které jsou v daném kontextu vhodnější než zmiňované výrazy „*dát vědět, dát najevo*“. Pro připomenutí našich předchozích poznatků uvádíme, že se v případě konstrukce *far sapere* jedná o tak ustálenou vazbu, že ji autoři Simone s Cerbasim považují za frázové sloveso (*cfr.* 1.1.3.3.1).

- (11) Questo incidente ci **fa capire** che l’F-117 è certamente meno rilevabile dai radar di molti altri velivoli. Tento incident nám **ukazuje**, že F-117 je zcela jistě obtížněji detekovatelný radary než ostatní letouny.
- (12) «Io voglio **far capire** a Gibo che la Vuelta può essere un appuntamento importante per lui». „*Chci, aby Gibo pochopil, že Vuelta pro něho může být důležitým závodem.*“
- (13) Attraverso questo balletto vogliamo **far capire** che anche le persone che a causa di un handicap si sentono svantaggiate hanno in realtà le stesse possibilità degli altri. Tímto baletním představením chceme **ukázat**, že i osoby, které se kvůli handicapu cítí znevýhodněné, mají ve skutečnosti stejné možnosti jako ostatní.
- (14) Ma soprattutto servono a **far capire** alla gente che si può vivere senza auto. Ale především slouží k tomu, aby lidé **pochopili**, že se dá žít bez automobilu.
- (15) Quell’esperienza mi è comunque servita perché mi **ha fatto capire** che, se volevo arrivare al diploma, avrei dovuto impegnarmi. Tato zkušenost se mi hodila. Díky ní jsem **pochopil**, že se budu muset snažit, pokud jsem chtěl školu dokončit.

Jak vidíme, sloveso *capire* „rozumět, chápat“ nabývá v překladech našich italských kauzativních konstrukcí významů „*pochopit, ukázat*“. V překladech vět (12), (14) a (15), v nichž jsme se uchýlili k záměně syntaktických rolí ve srovnání s originálem, jsme použili českého ekvivalentu „*pochopit*“. To je způsobeno významem italské konstrukce *qualcuno / qualcosa fa in modo che qualcuno capisca*, kterou představuje mikrosituace *někdo / něco způsobuje, aby někdo chápal*. To znamená, že někdo z výchozí situace, kdy nechápe, přejde do nové situace, kdy chápe, čili pochopí / uvědomí si.

V překladech (11) a (13) jsme zachovali syntaktické role italských verzí, tudíž jsme byli nuceni hledat odlišný ekvivalent. Ten jsme objevili ve výrazu „*ukázat*“, který dle nás nejlépe vystihuje zamýšlený význam.

- (16) Il professor Siroli ci **fa vedere** un filmato riassuntivo che ci ripresentava in modo rapido la struttura del CERN, il metodo di funzionamento degli acceleratori, e i principi che vengono utilizzati dagli acceleratori. Profesor Siroli nám **pouští** krátký shrnující film, který nám znovu v rychlosti představoval strukturu organizace CERN, způsob fungování urychlovačů a principy, jež jsou urychlovači používány.
- (17) Cerchiamo di **far vedere** che questa cosa è vera. Snažíme se **ukázat**, že je to pravda.
- (18) Ti ricordi la novella del Boccaccio? Quel frate **faceva vedere** le penne dell'Arcangelo Gabriele. Pamatuješ si tu Boccacciovu novelu? Ten mnich **ukazoval** peří archanděla Gabriela.
- (19) Alle otto era chiaro che non sarebbe successo nulla, così accendemmo i televisori e **facemmo vedere** al pubblico il telegiornale a colori. V osm hodin bylo jasné, že se nic nestane, a tak jsme zapnuli televizory a **nechali jsme publikum dívat se** na barevné zprávy.
- (20) Vi posso assicurare che abbiamo mangiato benissimo, poi siamo andati Vi posso assicurare, že jsme se najedli výborně. Potom jsme šli ke mně domů, kde jsem

a casa mia e gli **ho fatto vedere** la Gasovi **ukázal** obrazárnu, a nakonec jsem
 pinacoteca e infine ho accompagnato ho doprovodil na salernské nádraží.
 Gas alla stazione di Salerno.

V případě kauzativní konstrukce *far vedere* vyjádřené mikrosituací *někdo / něco způsobuje, aby někdo viděl* Simone s Cerbasim přijímají myšlenku, že se také jedná spíše o frázové sloveso, jako tomu bylo u konstrukce *far sapere*. Toto frázové sloveso se prezentuje kauzativní formou, nicméně ve skutečnosti má nulový stupeň kauzativní síly. (Simone, 2001: s. 459) Jeho českým ekvivalentem je výraz „ukázat“, jak vyplývá z překladů (17), (18) a (20).

V příkladech (16) a (19) jsme se uchýlili k odlišným variantám překladu. Ve větě (16) jsme použili ekvivalent „pouštět“, což je způsobeno komplementem *un filmato* „krátký film“. Pokud by kauzativní vazba byla vytržena z kontextu, užitím varianty se slovesem „ukázat“ by mohlo dojít k dvojznačnosti „ukázat DVD disk, na němž je nahraný krátký film / pustit krátký film“ (v našem kontextu ovšem k dvojznačnosti dojít nemůže, tudíž je akceptovatelná také varianta se slovesem „ukázat“). V příkladu (19) jsme zvolili analytický tvar „nechat dívat“, který je v dané situaci vhodnější než výraz „ukázat“.

- (21) Ringrazio chi mi **ha fatto** Děkuji tomu, kdo mi **řekl** o této skupině!
conoscere questo gruppo!
- (22) Dovete **far conoscere** il CGIE e il Musíte **se obeznámit** s Generální radou
 suo ruolo, un ruolo importante già Italů v zahraničí (CGIE) a její rolí. Rolí,
 oggi ma che assumerà un ruolo která je již dnes důležitá, ale v budoucnu
 determinante nel futuro. bude rozhodující.
- (23) È molto difficile per un giovane Pro mladého umělce je hodně těžké **pro-**
 artista **farsi conoscere**. **sadit se**.
- (24) “L’importante è **farsi conoscere** - „Důležité je **udělat si jméno**,“ vysvětluje
 spiega Paolo - poi i clienti arrivano”. Paolo, „**pak klienti přijdou sami**.“

- (25) “Allora vieni con me. Ti porto a casa mia, con me. Lo passeremo insieme. Ti **farò conoscere** i miei”.
 „*Tak se mnou pojed'. Vezmu tě k nám do-
 cása mia, con me. Lo passeremo **mů**. Společně to zvládneme. **Představím** tě
 našim.*“

V příkladech (21) až (25) vstupuje do kauzativní konstrukce sloveso *conoscere* „znát, poznat“. Kauzativní konstrukce potom nabývá v závislosti na formě řídicího slovesa *fare* několika významů, které jsou navzájem interpretačně blízké.

Vazbu s nezvratným tvarem *fare* vyjádřenou mikrosituací *někdo / něco způsobuje, aby někdo (po)znal* překládáme v příkladech (21), (22) a (25) jako „řít“, „obeznámit“ či „představit“. Ve své podstatě by ve všech třech větách mohl být použit výraz „seznámit“, nicméně z kontextuálních důvodů je v češtině vhodnější použít výše zmíněné překlady. V případě, že někdo seznámí někoho s hudební či jinou skupinou ve smyslu naší výpovědi (21), kterou se nemyslí fyzické seznámení, hovoříme o tom, že někdo někomu řekl o skupině. Pokud uvažujeme seznámení našeho partnera či kamaráda s našimi rodiči, hovoříme o jeho představení (25).

Jestliže se řídicí sloveso vyskytuje ve své zvrtné podobě *farsi*, za český ekvivalent italské kauzativní konstrukce jsme v příkladu (23) zvolili výraz „prosadit se“, zatímco v příkladu (24) výraz „udělat si jméno“. Vyjdeme-li z komplexního predikátu *farsi conoscere*, který je možné vyjádřit prostřednictvím mikrosituace *někdo vlastním příčiněním způsobuje, aby se stal známým*, bude nám jasnější, proč jsme se uchýlili k daným českým ekvivalentům. Výrazy „prosadit se“ a „udělat si jméno“ potom chápeme jako spojení s blízkým významem. Aby si totiž mladý umělec udělal jméno, stal se známým, musí se nejprve prosadit v konkurenci panující v daném kulturním kruhu.

- (26) Una vecchietta - ma che cacchio ci facevano le vecchiette qui - mi **fece notare** che stavo fumando in chiesa.
 Jedna stařenka – sakra, co tam ale dělaly stařenky – mě **upozornila**, že kouřím v kostele.

- (27) ...oggi scopriamo con meraviglia che la storia della matematica è una storia addirittura romanzesca, come **ha fatto notare** lo stesso Denis
 ...dnes s úžasem zjistíme, že historie matematiky je naprosto neuvěřitelná, jak **konstatoval** samotný Denis Guedj.

Guedj.

- (28) È interessante **far notare** a questo proposito che il profeta Isaia al capitolo 38, versetto 12b, così recita: ...
...
V této souvislosti je zajímavé **si povšimnout**, že prorok Izajáš v kapitole 38, verš 12b říká: ...
- (29) Me lo **ha fatto notare** un mio amico che era insegnante in un liceo. **Upozornil** mě na to jeden můj kamarád, který učí na gymnáziu.
- (30) Altri **hanno fatto notare** che la vera battaglia per il futuro della musica in Internet si gioca attorno al downloading (musica da scaricare su disco rigido) e non sullo streaming (semplice ascolto).
Jiní **poukazovali** na to, že skutečná bitva o budoucnost muziky na internetu se odehrává na poli downloadingu (hudby stažené na pevný disk), nikoliv na poli streamingu (online poslechu).

Kauzativní konstrukce *far notare*, jež je vyjádřena mikrosituací *někdo / něco způsobuje, aby si někdo (po)všiml*, nabývá nejčastěji významu „*upozornit*“. Na tento fakt již poukázali také autoři Čermák se Štichauerem, kteří podrobili analýze data z paralelního korpusu InterCorp (Čermák, 2010: s. 75). Vedle výrazu „*upozornit*“ jsme ale také použili české ekvivalenty jako „*poukazovat*“, „*povšimnout si*“ či „*konstatovat*“, což je způsobeno bezprostředním kontextem a rovněž pestrostí češtiny, která nám nabízí široké spektrum zaměnitelných výrazů. Ve své podstatě by tedy výrazy výše mohly být nahrazeny výrazem „*upozornit*“, aniž by se změnil význam jednotlivých výpovědí (opačně by to ovšem bylo problematictější).

- (31) A questo punto il Ministro dell'interno avrebbe ben potuto **far valere** i propri poteri a difesa dell'ordine pubblico e della sicurezza di cui all'articolo 13, comma 1.
V této souvislosti by ministr vnitra býval mohl **uplatnit** své pravomoci na ochranu veřejného pořádku a bezpečnosti v souladu s článkem 13 odst. 1.

- (32) La marcatura CE non è solo uno strumento utile per regolare il mercato, ma rappresenta un'occasione unica per le aziende europee per **far valere** i propri prodotti. Označení CE představuje nejen užitečný prostředek k regulaci trhu, ale také jedinečnou příležitost pro evropské firmy, jak **prosadit** vlastní produkty.
- (33) Gli interessati possono **far valere** i diritti loro spettanti ai sensi dell'art. 13 della legge 31 dicembre 1996, n. 675. Zainteresované strany mohou **uplatnit** svá práva ve smyslu čl. 13 zákona č. 675 z 31. prosince 1996.
- (34) Utilizzare lo Shotgun o l'Handcannon non è un'ottima mossa, in quanto non sempre vi troverete in spazi stretti per **far valere** la vostra arma... Použití brokovnice nebo ručního děla není nejlepším tahem, jelikož ne vždy se budete nacházet ve stísněných prostorách, kde byste je **uplatnili**...
- (35) Può essere **fatto valere** l'art. 33 del CCNL? Může být **uplatněn** čl. 33 národní kolektivní pracovní smlouvy (CCNL)?

Jak vidíme v příkladech výše, kauzativní konstrukce *far valere* vyjádřitelná mikrosituací *někdo / něco způsobuje, aby něco platilo / bylo platné* se používá převážně v textech s právní tematikou, v nichž se mluví o uplatňování pravomocí (31) či práv (33). S ohledem na sémantiku komplementů jsme tedy tuto konstrukci přeložili výrazem „*uplatnit*“. Pouze v případě (32) nám komplement *i propri prodotti* „vlastní produkty“ dovoluje použít variantu „*prosadit*“.

- (36) La commozione per la morte del Papa **ha** sicuramente **fatto passare** in secondo piano le elezioni... a) Pohnutí ze smrti papeže nepochybně **odsunulo** volby do pozadí...
b) Pohnutí ze smrti papeže nepochybně **zastínilo** volby...

- (37) Sa che noi siamo capaci di **fargli passare** un brutto quarto d'ora. Ví, že jsme schopni mu pěkně **zatopit**.
- (38) Ovvio che l'uscita di un rapporto così scomodo provocasse le reazioni di chi (partiti politici, Forze Armate, persino la Chiesa) ha contribuito in questi anni a **far passare** sotto silenzio quanto accaduto. Samozřejmě, že únik takové choulostivé zprávy vyvolal reakce těch (politiků, armády, dokonce i církve), kteří v posledních letech **drželi** pod pokličkou to, co se přihodilo.
- (39) Oliveira era davvero rapido per lui e riesce anche a **fargli passare** il pallone tra le gambe nell'azione del gol. Oliveirovi se v gólové akci podařilo **nasadit** housličky svému rychlostně pomalejšímu obránci.
- (40) Ma sicuramente non sarà la loro musica a **farle passare** alla storia. Ale jejich muzika je určitě **neproslaví**.
- (41) L'opposizione è riuscita a **far passare** sei dei suoi subemendamenti. Opozici se podařilo **prosadit** šest svých dodatků k pozměňovacím návrhům.
- (42) Non furono trovate armi né esplosivi. **Furono fatti passare.** Nebyly nalezeny zbraně ani výbušniny. **Byly přemístěny.**
- (43) Barrichello, secondo Coulthard fino a pochi metri dalla fine, è stato costretto da un ordine di scuderia a rallentare per **far passare** Schumi. a) Barrichello, který celý závod dýchal na záda prvnímu Coulthardovi, před sebe musel těsně před cílem **pustit** Schumiho na základě rozhodnutí vedení stáje. b) ...se na základě rozhodnutí vedení stáje musel těsně před cílem **nechat předjet** Schumim.
- (44) Scusa, ma cercare di **far passare** Bush per uno stratega economico è Pardon, ale snažit se z Bushe **udělat** ekonomického stratéga je naprostá blbost.

un' imprecisione e una minchiata.

(45) “Il ragazzo qui è stato gentilissimo, a) „*Tento chlapec byl zdvořilý a pustil mi ha fatto passare,*” risponde Carla. *mě,*“ odpoví Carla.

b) „*Tento chlapec byl zdvořilý a nechal mě projít,*“ odpoví Carla.

Jestliže jsme u většiny doposud zmíněných kauzativních konstrukcí našli jen malé množství českých ekvivalentů, které byly víceméně totožné, v případě slovesa *passare* se tato situace mění. Jedná se totiž o polysémní sloveso, jež v závislosti na kontextu může nabývat velkého počtu odlišných významů. Těmi nejzákladnějšími jsou „*projet, procházet, přemístit, uplynout, strávit*“, a kauzativní konstrukci tak vyjadřuje mikrosituace *někdo / něco způsobuje, aby někdo / něco projel(o) / prošel(o) / přemístil(o) něco / uplynulo / strávil něco*. Abychom mnohoznačnost slovesa *passare* lépe ilustrovali, uvedli jsme více příkladů než v předchozích případech.

Z polysémie a pestrosti češtiny vyplývá i velké množství možných překladů kauzativních konstrukcí s tímto slovesem. Jak vidíme, v naprosté většině uvedených příkladů jsme použili odlišný ekvivalent, což je způsobeno povahou komplementů. V příkladech (36) až (41) představují kauzativní konstrukce se svým komplementem kolokace, tedy ustálená spojení. Kolokace *far passare in secondo piano* (36) má význam „*odsunout do pozadí*“ nebo „*zastínit*“, *far passare un brutto quarto d'ora* (37) zase „*zatopit někomu / způsobit někomu těžké chvíle*“. Ve větě (38) se objevuje ustálené spojení *far passare sotto silenzio*, jež má význam „*držet v tajnosti*“. Synonymem mu je spojení „*držet pod pokličkou*“, které jsme použili v našem překladu. Příklad (39) obsahuje kolokaci *far passare il pallone tra le gambe*, jejímž českým ekvivalentem je spojení „*přihrát mezi nohama*“. Proč jsme tedy použili výraz „*nasadit housličky*“? Odpověď nalzáme v jazyce sportu, v němž se pro přihrávku mezi nohama používá právě toto netypické spojení. Ekvivalentně používanou variantou je také kolokace „*zahrát na housličky*“ (*Zahrál obránci na housličky a tváří v tvář brankáři otevřel skóre.*). V příkladu (40) se objevuje kolokace *far passare alla storia*, tedy nám známé „*zapsat / vejít do historie*“ neboli „*proslavit*“. Posledním spojením, jež bychom mohli rovněž považovat za ustálenější, je *far passare un subemendamento* (41), které nabývá významu „*prosadit dodatek*“.

k *pozměňovacímu návrhu*“. V tomto smyslu je běžnější spojení *far passare una legge* „prosadit zákon“.

V příkladech (42) až (45) se nejedná o kolokace, jako tomu bylo u příkladů předchozích. Kauzativní konstrukce (43) a (45) jsme přeložili užitím analytického tvaru „*nechat předjet*“, respektive „*nechat projít*“. Obě konstrukce lze ovšem přeložit také syntetickým vyjádřením „*pustit*“. Kauzativní konstrukce *far passare qualcuno per* (44) má význam „*udělat z někoho něco*“, v našem případě tedy „*udělat z Bushe ekonomického strážníka*“. Příklad (42) v souvislosti s kontextem nabývá českého významu „*přemístit*“.

(46) “Che bella moto che hai! Mi **fai** „*To je pěkná motorka! Svezíš mě?*“
fare un giretto con te?”

(47) L'unico modo per **far fare** qualcosa Jediným způsobem, jak může **přimět** ně-
a un uomo è dirgli che è troppo co **udělat**, je říct mu, že je moc starý, aby
vecchio per farla. to zvládl.

(48) Immediatamente dopo, B. **ha fatto** Ihned poté B. **nechal udělat** průzkum,
fare un sondaggio dal quale è emerso ze kterého vyšlo najevo, že se Italové cítí
che gli italiani si sentivano presi in být zesměšňováni.
giro.

(49) C'è chi ha sborsato 30 milioni Existují lidé, kteří vysolili 30 milionů eur,
per **farsi fare** una pozione magica aby **si nechali udělat** kouzelný lektvar
contro l'Aids. proti AIDS.

(50) Prima che io ubbidisca al tuo Než se podřídím tvému přání, musíš mi
desiderio, mi devi **far fare** tre vestiti: **nechat udělat** troje šaty: jedny zlaté jako
uno d'oro come il sole, l'altro argento slunce, druhé stříbrné jako měsíc a třetí
come la luna e il terzo lucente come le třpytivé jako hvězdy.
stelle.

Kauzativní vazba *far fare* představovaná mikrosituací *někdo / něco způsobuje, aby někdo něco (u)dělal* má v našich překladech jeden hlavní ekvivalent „*nechat / přimět udělat*“. V překladu (46) jsme nicméně použili jako ekvivalent odlišný výraz „*svézt*“, což je způsobeno kontextem. Spojení *fare un giretto* (*giro + etto* → *giretto*: deminutivum) je totiž kolokací, jejímž významem je „*projet se, udělat si krátkou vyjížďku*“. Za normálních okolností by bylo možné kauzativní konstrukci *far fare un giretto* přeložit prostřednictvím analytického tvaru „*nechat projet / svézt*“ - byli bychom tedy v pozici řidiče. V našem kontextu je ale určující syntagma *con te* „s tebou“ a tázající tedy bude v pozici spolujezdce, na základě čehož jsme zvolili právě tvar „*svézt*“. Věta (49) obsahuje zvrtnou konstrukci *farsi fare*, jež se vyznačuje tím, že iniciátor akce je zároveň jejím beneficentem.

- (51) Un'opera prima amara che diverte e **fa pensare**. Hořké debutové dílo, které pobaví a **nutí k zamyšlení**.
- (52) L'evidenza dei fatti **fa pensare** che il brandy sia originario di Jerez de la Frontera poiché... Důkazy **naznačují (nasvědčují)** tomu, že brandy pochází z města Jerez de la Frontera, jelikož...
- (53) Se come dicono il mio libro, per lo stile, il tono, **fa pensare** a Charles Bukowski è perché forse qualche somiglianza c'è. Jestliže podle nich má kniha svým stylem a rázem **připomíná** Charlese Bukowského, asi tu určitá podobnost bude.
- (54) La vicinanza a Piazza Navona **farebbe pensare** ad un ristorante snob e costoso, invece... Blízkost náměstí Piazza Navona **by mohla naznačovat (nasvědčovat)** tomu, že se jedná o snobskou a drahou restauraci, místo toho...
- (55) Ma tante piccole cose **fanno pensare** che l'Alleanza del nord sta preparando l'offensiva. Ale mnohé drobnosti **naznačují (nasvědčují)** tomu, že Severní aliance chystá ofenzivu.

Příklady (51) až (55) obsahují italskou kauzativní konstrukci se slovesem *pensare* „myslet, uvažovat“, kterou vyjadřuje mikrosituace *někdo / něco způsobuje, aby někdo myslel / uvažoval*.

Celkem ve třech případech jsme se uchýlili k překladu konstrukce užitím ekvivalentu „naznačovat“, jenž je dle našeho názoru pro dané kontexty nejvhodnější společně s výrazem „nasvědčovat“. Dále jsme jeden z příkladů přeložili výrazem „nutit k zamyšlení“ (51), tedy spojením, které nejlépe zachovává kauzativnost a je nejadekvátnějším s ohledem na kontext. Rovněž poslední odlišný překlad prostřednictvím výrazu „připomínat“ (53) vyplývá z bezprostředního kontextu.

(56) Il giardiniere non sa spiegarli Zahradník ti slovy nedokáže vysvětlit, jak a parole come fa a **far crescere** quelle se mu daří **vypěstovat** tak velké cibule. cipolle così grandi.

(57) Erano stati proprio loro, i miei Byli to právě moji rodiče, kteří ve mně se genitori, a **farmi crescere** la voglia di všemi svými lichotkami a komplimenty recitare, con tutte le loro lusinghe e **vzbuzovali** chuť hrát... complimenti...

(58) Mi hai dato lo scudo della tua Podal jsi mi štít své spásy, tvoje pravice salvezza, la tua sollecitudine mi **fa** mě podepírá, tvá mírnost mé síly **crescere**. **rozmnožila**.

(59) A proposito di vaccinazione, la Co se týká vakcinace, mutace viru **zvýšila** mutazione del virus **ha fatto** obavy z neúčinnosti očkovací látky. **crescere** la preoccupazione rispetto all'inefficacia del vaccino.

(60) Europa: non bastano i cellulari a **far** Evropa: mobilní telefony nestačí ke **zvý-** **crescere** la produttività (18 febbraio **šení** produktivity (18. února 2003, autoři 2003) di Francesco Daveri e Guido Francesco Daveri a Guido Tabellini). Tabellini.

Kauzativní konstrukce *far crescere* je vyjádřena mikrosituací *někdo / něco způsobuje, aby se někdo / něco zvětšil(o) / zvýšil(o)*. Volba českých ekvivalentů ve výše uvedených příkladech proto byla ovlivněna povahou komplementů komplexního predikátu.

Příklady (59) a (60), v nichž se vyskytují komplementy neživotného rodu *preoccupazione* „obava“ a *produttività* „produktivita“, jsme přeložili výrazem „zvýšit“, respektive verbálním substantivem „zvýšení“. Věta (57) sice obsahuje také komplement neživotného rodu *voglia* „chuť“, nicméně z kontextuálních důvodů jsme se uchýlili k překladu prostřednictvím výrazu „vzbuzovat“. Podobným případem je potom rovněž příklad (56), kdy v souvislosti se zeleninou hovoříme o jejím vypěstování, nikoliv zvětšení. Věta (58) je výňatkem z bible, a kauzativní konstrukce v ní tak má ustálený překlad v podobě výrazu „rozmnožit“.

(61) ...vi dò direttamente il link, ...poskytnu vám rovnou odkaz, jinak bu-
altrimenti vi fanno aspettare 13 minuti dete nuceni čekat třináct minut, než **vy-**
prima di **far venire** la finestra del **scočí** okno pro stahování.
download.

(62) Quando stava per morire, **fece** Když ležel na smrtelné posteli, **nechal**
venire il figlio Tobia e gli diede **přivést** syna Tobiu a dal mu tyto pokyny:
queste istruzioni:

(63) Anche se non sono bolognese, la I když nepocházím z Boloně, město
città rappresentata in questo film v tomto filmu mi **připomíná** onu živou
mi **fa venire** in mente quella Bologna Boloňu ze sedmdesátých let...
viva degli anni settanta...

(64) Ma ora smetto, perchè³³ il tuo post Ted' ale končím, protože tvůj komentář
mi **fa venire** le lacrime. mě **přivádí** k pláči.

(65) ...la sua voce così bella e sensuale, ...ten jeho krásný a smyslný hlas, ten pří-
quell'accento che mi **faceva venire** la zvuk, z něhož mi **naskakovala** husí kůže,

³³ Zde chybné užití přízvuku tupého namísto ostrého.

- pelle d'oca, quella sua tenerezza che mi scaldava il cuore... ta něha, jež mě zahřívávala u srdce...
- (66) Mi vien rabbia a me!! [...] Senza giri di parole questo cd a me **fa venire** il latte alle ginocchia. Štve mě to!! [...] Prostě a jasně mě tohle CD pěkně **vytáčí**.
- (67) La sola idea **fa venire** i brividi. Jen při tom pomyšlení **běhá** mráz po zádech.
- (68) L'inchiesta, coordinata dal sostituto procuratore Andrea Laurino, **fa venire** a galla una prassi non proprio regolare. a) Vyšetřování vedené zástupcem prokurátora Andreou Laurinem **odhaluje** nepřilíš regulérní postupy.
b) Při vyšetřování vedeném zástupcem prokurátora Andreou Laurinem **vyplouvají** na povrch nepřilíš regulérní postupy.
- (69) **Fa venire** l'acquolina in bocca solo a guardarla, questo è vero. Při tom pohledu na ni se člověku **sbíhají** sliny, jen co je pravda.
- (70) Quale film vi **ha fatto venire** gli incubi? Jaký film vám **přivodil** noční můry?

Kauzativní vazba se slovesem *venire* „přijít“ je vyjádřena mikrosituací *někdo / něco způsobuje, aby někdo / něco přišel(o)*. Vzhledem k tomu, že konstrukce s tímto slovesem nabízejí velké množství odlišných českých ekvivalentů v závislosti na povaze komplementů, rozhodli jsme se v tomto případě uvést více příkladů užití, jako tomu bylo u konstrukcí se slovesem *passare*.

V příkladech (63) až (69) se jedná o ustálená spojení, pro která jsme hledali české ekvivalenty. Kolokaci *far venire in mente* (63) by mohlo odpovídat vyjádření vedlejší větou „způsobit, aby přišlo na mysl“, nicméně čeština nám nabízí i syntetické vyjádření kauzativní konstrukce v podobě výrazu „připomenout“, které je jednoznačně vhodnějším způsobem překladu. Stejným postupem jsme došli k českým ekvivalentům „přivádět k pláči“ a „naskakovat husí kůže“ kauzativních konstrukcí *far venire le lacrime* (64), respektive *far venire la pelle d'oca* (65), v níž jsme v českém překladu zaměnili syntak-

tické role ve srovnání s originálem. Jen pro zajímavost podotýkáme, že v případě (64) by mohla být užita také kauzativní konstrukce *far piangere* „dohnat k slzám, rozplakat“, jež by neměnila význam výpovědi. V konstrukci (66) se vyskytuje kolokace *far venire il latte alle ginocchia*, která se používá v případech, kdy se jedná o určitou věc či osobu, která je velmi nudná, únavná až otravná. Na základě kontextu jsme za ekvivalent zvolili sloveso „vytočit“. Kolokace *far venire i brividi* (67) by se mohla doslovně přeložit jako „způsobit mrazení / chvění“. Jelikož ale čeština zná ekvivalentní kolokaci „běhá (komu) mráz po zádech“, zvolili jsme právě ji, což mělo za následek záměnu syntaktických rolí vzhledem k originálu. Co se týká kolokace *venire a galla* (68), rovněž pro ni má čeština odpovídající spojení „vyplout na povrch“. Tento překlad můžeme zvolit i v případě vstupu této kolokace do kauzativní konstrukce, dojde ale k záměně syntaktických rolí ve srovnání s italskou verzí. Pokud bychom chtěli syntaktické role zachovat, použijeme překlad výrazem „odhalit“. Věta (69) obsahuje kolokaci *far venire l'acquolina in bocca*, kterou po záměně syntaktických rolí ve srovnání s originálem přeložíme českým ustáleným spojením „sbíhají se (komu) sliny“.

Zbylé tři konstrukce (61), (62) a (70), u nichž se nedá hovořit o pevnějším spojení slov, jsme s ohledem na komplementy přeložili výrazy „vyskočit“ (61), „přivodit“ (70) a v případě konstrukce (62) analytickým vyjádřením „nechat přivést“.

(71) Ora so che è possibile **farlo** Nyní vím, že je možné **udělat** to skuteč-
diventare realtà. ností.

(72) Cercano di **farci diventare** Snaží se z nás **udělat** roboty!!
 automi!!

(73) E poi è una delle poche cose che Je to také jedna z mála věcí, která může
 può **far diventare** l'Europa una z Evropy **udělat** jeden národ.
 nazione.

(74) Premetto che io adoro gli horror Předesílám, že zbožňuji horrory
 e adoro soprattutto il musical di a především muzikál Fantom opery od
 Andrew Lloyd Webber come anche la Andrewa Lloyd Webbera stejně jako
 storia del fantasma dell'opera, quindi stejnojmenný román, který mu byl předlo-

vedere questo film mi **ha fatto** diventare furiosa. hou. Proto mě zhlédnutí tohoto filmu **roz-
čílilo**.

(75) Un universo culturale che mi ha fatto capire quanto sia più importante il teatro della moda, e che certamente mi **ha fatto diventare** molto stupido. Kulturní svět, díky kterému jsem pochopil, že je divadlo důležitější než móda, a díky kterému **jsem zmoudřel**.

V příkladech výše do kauzativních konstrukcí vstupuje sloveso *diventare* „stát se“. Konstrukce s tímto slovesem může být vyjádřena mikrosituací *někdo / něco způsobuje, aby se někdo / něco stal(o) někým / něčím / nějakým*. Stejně jako v předchozích případech bude volba českého protějšku italské kauzativní konstrukce záviset na daném kontextu a povaze komplementů.

Jak vidíme, v prvních třech příkladech nám kontext umožňuje použít český ekvivalent „udělat“, který implikuje mikrosituaci *někdo / něco způsobuje, aby se někdo / něco stal(o) někým / něčím*. V příkladech (74) a (75), v nichž je komplexní predikát vyjádřen mikrosituací *někdo / něco způsobuje, aby se někdo stal nějakým*, jsme s ohledem na komplementy použili ekvivalenty „rozčítit“, respektive „zmoudřet“, přičemž ve druhém případě jsme zaměnili syntaktické role ve srovnání s italskou verzí.

(76) L'analisi della civiltà classica **fa** emergere tutti i valori positivi che essa erano presenti... Z analýzy antické civilizace **vyplývají** všechny pozitivní hodnoty, které se v ní nacházely...

(77) Pigozzi **ha fatto emergere** l'interesse degli alunni per la problematica dell'identità come immagine che noi abbiamo delle nostre radici, ... Pigozzi **vzbudil** zájem žáků o problematiku identity jako obrazu, který máme o našich kořenech, ...

(78) ...che utilizza la luce naturale per ...který používá přirozené světlo,

far emergere la bellezza intrinseca aby **zvýraznil** vnitřní krásu věcí, ...
delle cose, ...

(79) L'ultima glaciazione **ha fatto** V poslední době ledové **se objevil** úzký
emergere la lingua di terra che výběžek pevniny, který spojoval Ameriku
collega l'America alla Siberia (ora se Sibiří (dnešní Beringův průliv).
stretto di Bering).

(80) ...la stragrande maggioranza delle ...drtivá většina důvěryhodných výzkumů
ricerche attendibili **non fa emergere neodhaluje** odlišnosti mezi placebem
differenze tra il placebo o il farmaco či lékem užívaným jako...
usato come...

Mikrosituace, která vyjadřuje kauzativní konstrukci se slovesem *emergere* „objevit se, vyjít najevo“, by se v našem případě dala zapsat jako *někdo / něco způsobuje, aby se někdo / něco objevil(o) / vyšlo najevo*. Český ekvivalent potom volíme na základě komplementů a především kontextu, jenž nám dovolil použít pět různých variant překladu.

Vycházejme z překladu výše uvedených příkladů prostřednictvím vedlejší věty „*někdo / něco způsobuje, aby* (77) *zájem žáků*, (78) *vnitřní krása*, (80) *odlišnosti vyšly najevo*“. Všechny možnosti jsou víceméně přijatelné, ale jejich užití v praxi je pouze okrajové, jelikož čeština nám nabízí vhodnější varianty překladu. Ty jsme potom volili v závislosti na podmětu komplexního predikátu: „*Pigozzi vzbuzuje / vyvolává zájem žáků, malíř zvýrazňuje vnitřní krásu věcí použitím přirozeného světla, většina výzkumů neodhaluje odlišnosti*“.

Záměrně jsme zatím nezmiňovali věty (76) a (79), při jejichž překladu jsme se z praktických důvodů rozhodli pro záměnu syntaktických rolí ve srovnání s originálem, což nám umožnilo použít ekvivalenty „*vyplývat*“, respektive „*objevit se*“. Co se týká kauzativní konstrukce v příkladu (76), za předpokladu zachování syntaktických rolí by mohla být přeložena výrazem „*odhalit*“, jako tomu je ve větě (80).

(81) Dopo un po' di tempo, Agnese Po nějakém čase Agnese našla spolehlivý

- trovò un mezzo fidato di **far** způsob, jak **doručit** Renzovi odpověď...
pervenire nelle mani di Renzo una
risposta...
- (82) Nei successivi dieci giorni detto V následujících deseti dnech uvedená
responsabile **farà** **pervenire** zodpovědná osoba **předloží** příslušnému
al Ministero competente una ministerstvu prohlášení, ve kterém potvr-
dichiarazione nella quale attesti, zuje, že...
che...
- (83) ...gli enormi aiuti finanziari che ...obrovské částky, které se Evropská unie
ONU e UE cercavano di **far** a OSN snažily **doručit** palestinskému lidu
pervenire al popolo palestinese? jako pomoc?
- (84) ...gli spagnoli del Villareal ...španělský Villareal **učinil** nabídku na
hanno fatto **pervenire** in Calabria středopolaře kalábrijského týmu ve výši
un'offerta di 5 milioni di euro per il 5 milionů eur.
centrocampista.
- (85) Il tempo normalmente impiegato Normální doba pro **doručení** zakoupených
a **far** **pervenire** al tuo domicilio produktů do tvého bydliště závisí na...
i prodotti acquistati dipende da...

Kauzativní konstrukce, do níž vstupuje sloveso *pervenire* „doručit“, je vyjádřena mikrosituací *někdo / něco způsobuje, aby se něco doručilo*. Jako základní český ekvivalent jsme vybrali výraz „doručit“, který jsme použili v příkladech (81) a (83). Větu (85) jsme pak přeložili užitím verbálního substantiva „doručení“, abychom se nemuseli uchylovat k překladu prostřednictvím vedlejší věty. U zbylých příkladů jsme z kontextuálních důvodů zvolili varianty překladu s odlišným významem. Věty (82) a (84) patří do jazyka administrativy, respektive sportu, proto jsme užili ekvivalenty „předložit (prohlášení)“ a „učinit (nabídku)“.

- (86) Secondo i democratici, c'è la Podle demokratů hrozí, že Nader **způsobí**

minaccia che Nader **faccia perdere** **porážku** Kerryho v devíti státech...
Kerry in nove stati...

- (87) ...rischiando così di **far perdere** al Paese un'altra occasione per... a) ... riskují tak, že zemi **připraví** o další příležitost k...
b) ... riskují tak, že země **ztratí (přijde)** o další příležitost k...
- (88) Forse la globalizzazione televisiva ci **ha fatto perdere** la memoria e... il ben dell'intelletto? Možná nám televizní globalizace **způsobí-la ztrátu** paměti a... notné dávky intelektu?
- (89) «L'amore è chimica e mi **fa perdere** il sonno». „*Láska je chemie a nedá mi spát.*“
- (90) Vi consiglio un amo che vi **farà perdere** meno pesci: il Mustad 95160. Doporučuji vám háček typu Mustad 95160. S ním **přijdete** o méně ryb.

Sloveso *perdere* má význam „*ztratit, prohrát*“, proto italská kauzativní konstrukce s tímto slovesem vyjadřuje menší míru / množství určité entity vyjádřené komplementem (v případě významu „*ztratit*“). Mikrosituací vyjadřující komplexní predikát tedy je *někdo / něco způsobuje, aby někdo / něco ztratil(o) / prohrál(o) něco*.

V souvislosti s povahou komplementu jsme dospěli k pěti variantám překladu. Dva-krát jsme zvolili analytické vyjádření: v případě (86) jím je výraz „*způsobit porážku*“ a v případě (88) obsahujícím kolokaci *far perdere la memoria* výraz „*způsobit ztrátu paměti*“. Co se týká případu (86), konstrukce nemůže z kontextuálních důvodů nabývat významu „*porazit*“. Ralph Nader totiž svou kandidaturou na prezidenta USA způsobil odliv určitého procenta voličů kandidáta Johna Kerryho, jenž kvůli tomu následně prohrál s Georgem Bushem. Ustálené spojení *far perdere il sonno* se objevuje v příkladu (89), jako jeho český ekvivalent jsme použili výraz „*nedat spát*“. Ve zbylých příkladech (87) a (90) jsme se z kontextuálních důvodů uchýlili k překladu „*přijít (o co)*“, přičemž jsme zaměnili syntaktické role v porovnání s originálem. Chceme-li v případě věty (87) syntaktické role zachovat, zvolíme překlad v podobě výrazu „*připravít (o co)*“.

- (91) ...James era nervoso e voleva tornare a casa mentre Robert non voleva **farlo uscire**. ...James byl nervózní a chtěl se vrátit domů, zatímco Robert ho nechtěl **nechat odejít**.
- (92) Ma, soprattutto, è una mossa che mira a **far uscire** allo scoperto il sindaco di Pescara Luciano D'Alfonso ... Především jde ale o tah, jehož cílem je **přimět** Luciana D'Alfonsa, pescarského starostu, **aby šel** s pravdou ven... D'Alfonso ...
- (93) Per colmo d'ironia, il presidente più keynesiano è stato Ronald Reagan, il cui deficit ha contribuito a **far uscire** l'economia americana dalla crisi degli anni '80. Ironií osudu je, že největším prezidentským zastáncem keynesiánství byl Ronald Reagan, jehož rozpočtový schodek přispěl v osmdesátých letech k **vymanění** americké ekonomiky z krize.
- (94) Sono le lacrime, le implorazioni della donna, in realtà l'amore che prova per lei, che **fanno uscire** l'uomo dall'apatia in cui era caduto. Její pláč, žadonění a ve skutečnosti láska, kterou k ní chová, ho **dostávají** z apatie, do níž upadl.
- (95) La speranza di Moore è inoltre quella di **fare uscire** il DVD del film prima delle elezioni presidenziali di novembre. Moore navíc doufá, že film **vydají** na DVD před listopadovými prezidentskými volbami.

Kauzativní konstrukce se slovesem *uscire* „(vy)jít, odejít, dostat se ven“ představuje mikrosituace *někdo / něco způsobuje, aby někdo / něco vyšel(o) / odešel(o) / dostal(o) se ven*. Polysémie slovesa *uscire* způsobuje, že i kauzativní konstrukce s ním může nabývat v závislosti na povaze komplementu a kontextu různých významů.

V příkladech (93) až (95) jsme jako ekvivalenty postupně použili verbální substantivum „*vymanění (z krize)*“ a syntetická vyjádření „*dostat (z apatie)*“ a „*vydat (na DVD)*“. Analytického vyjádření „*nechat odejít*“, které nejlépe zachovává kauzativnost, jsme

použili v příkladu (91). Ve větě (92) se objevuje kolokace *uscire allo scoperto*, které odpovídá české spojení „jít s pravdou ven“. Konstrukci *far uscire allo scoperto* jsme potom přeložili prostřednictvím vedlejší věty, nicméně analytické vyjádření „*přimět (někoho) jít s pravdou ven*“ by bylo také na místě.

(96) ...e **facendo credere** ai suoi ...a **přesvědčením** svých občanů, že Sad-
cittadini che Saddam Hussein era **dám** Husajn stál za teroristickými útoky
l'autore delle stragi di New York e **v** New Yorku a Washingtonu.
Washington.

(97) ...in particolare **far credere** al ...zejména **přesvědčit** svět o existenci
mondo che è esistito un olocausto... **holokaustu...**

(98) Andate a votare! ... non siete idioti **Běžte volit!** ... nejste idioti, jak vám chtějí
come vogliono **farvi credere!!!** **namluvit!!!**

(99) Per vendicare la sua ambizione **Aby se Jago pomstil za své nenaplněné**
insoddisfatta, Iago **fa credere** a **ambice, přesvědčí** Othella, že ho jeho
Otello che la sua giovane sposa lo **mladá žena podvádí s Cassiem...**
tradisce con Cassio...

(100) È stato un disperato tentativo per **Byl to zoufalý pokus ve snaze přesvědčit,**
cercare di **far credere** che **že** hnutí existuje, je aktivní a v plném
il movimento esista e che sia vitale e **zdraví.**
in buona salute.

Italská kauzativní konstrukce se slovesem *credere* „věřit“ patří k tak ustáleným vazbám, že má v češtině velmi malý počet možných překladů, což nám také ilustrují překlady našich vět vyexcerpovaných z korpusu itWaC. Konstrukci, která je vyjádřena mikrosituací *někdo / něco způsobuje, aby někdo uvěřil*, jsme ve třech případech přeložili výrazem „*přesvědčit*“, zbylé dva případy jsme přeložili verbálním substantivem „*přesvědčení*“ a výrazem „*namluvit*“. Ten má ve své podstatě velmi podobný význam jako

výraz první, „*přesvědčit*“, a mohl by jím být nahrazen, nicméně pro daný kontext výpovědi (98) jsme usoudili, že je vhodnější volbou právě výraz „*namluvit*“.

- (101) **Farà entrare** il signor Ponza, poi entrerà lui e si dirigerà alla scrivania... a) **Nechá vstoupit** pana Ponzu, pak také vstoupí a zamíří k psacímu stolu...
b) **Pustí** pana Ponzu, pak také vstoupí a zamíří k psacímu stolu...
- (102) ...nonostante tutti gli sforzi profusi, non si riesce ancora a **far entrare** nelle menti umane questi principi,přes všechno vynaložené úsilí se stále nedaří **vštípit** lidem do paměti tyto principy, ...
- (103) Ci sono diversi canali per **far entrare** la droga o i cellulari in carcere. Existují různé způsoby, jak **dostat** drogy nebo telefony do vězení.
- (104) Ditegli di sì, altrimenti **non vi fa entrare**. a) Odsouhlaste mu to, jinak vás **nenechá vstoupit**.
b) Odsouhlaste mu to, jinak vás **nepustí** dál.
- (105) ...il film che negli anni '60 **ha fatto entrare** nel linguaggio americano il termine "rat pack"... ..film, který v šedesátých letech **zavedl** do americké angličtiny pojem „*rat pack*“³⁴...

Mikrosituací *někdo / něco způsobuje, aby někdo / něco vstoupilo* je vyjádřena kauzativní konstrukce se slovesem *entrare*. Jak vyplývá z mikrosituace a poměrně jasně daného významu predikátu *entrare* „vstoupit“, budou mít české protějšky kauzativních vazeb význam vstupu (čeho kam). Konkrétní volba ekvivalentu se potom bude odvíjet od povahy jednotlivých komplementů.

³⁴ *Rat Pack* byl původně název skupiny populárních umělců (F. Sinatra, S. Davis, Jr.), kteří byli v 50. a 60. letech známí svou družností a láskou k večírkům. Zdroj: The Free Dictionary [online]. c2015. Rat Pack [cit. 22. ledna 2015]. Dostupné z: <<http://encyclopedia.thefreedictionary.com/rat+pack>>

Ekvivalent „*nechat vstoupit*“, který je významově nejbližší italské konstrukci, jsme použili v případech, kdy je patiens komplexního predikátu životného rodu. Vedle něho lze ovšem užít také syntetického vyjádření „*pustit*“. V opačných situacích jsme se uchýlili k vyjádřením prostřednictvím výrazů „*dostat*“ (103) a „*zavést*“ (105). Věta (102) obsahuje kolokaci *far entrare nella mente*, která nalézá český protějšek ve spojení „*vštípit do paměti*“.

Posledním slovesem, kterému se v naší práci budeme věnovat, je *pagare* „*platit*“. V následujících příkladech se vyskytují jak nezvratné kauzativní konstrukce (107-109), tak jejich zvrtné protějšky (106), (110). Vyjádřeny jsou mikrosituací *někdo / něco způsobuje, aby někdo za něco platil*, respektive *někdo způsobuje, aby mu někdo platil*.

V případě zvrtných kauzativních konstrukcí nám čeština nabízí jeden ekvivalent „*nechat si platit*“. Nezvratný ekvivalent „*nechat platit*“ jsme použili v případě (109), v němž má přenesený význam. Na základě této skutečnosti považujeme v daném kontextu za možné také užití výrazu „*potrestat*“. Ve zbylých dvou příkladech jsme kauzativní konstrukce přeložili prostřednictvím výrazů „*platit*“ a „*zpoplatnit*“, což znamená, že v případě (107) jsme zaměnili syntaktické role ve srovnání s italskou verzí, zatímco v případě (108) nikoliv.

(106) Oppure distribuisca il primo Anebo distribuuje první kapitolu zdarma
capitolo gratis e **si faccia pagare** per a za zbytek knihy **si nechte platit**.
il resto del libro.

(107) Perugia è una delle città italiane Perugia je jedno z italských měst, ve kterých **fa pagare** in tutti i parcheggi rých **se** na veřejných parkovištích **platí**
comunali, dalle 20,30 della sera fino mezi 20:30 a 8:00 pouze osmdesát centů.
alle 8,00 del mattino, solo 0,80
centesimi.

(108) Abbiamo deciso, anche se S velkou nelibostí jsme se rozhodli tuto
a malincuore, di **far pagare** questo službu **zpoplatnit**, jelikož...
servizio perché...

(109) Sparrow ti **farà pagare** per i tuoi a) Sparrow tě **nechá zaplatit** za tvé zloči-

crimini, puzzone!!

ny, šmejde!!

b) Sparrow tě **potrestá** za tvé zločiny,
šmejde!!

(110) Ho passato tutto il giorno a portare fuori dalla città tanta gente con la macchina, senza **farmi pagare...** Celý den jsem strávil odvážením spousty lidí pryč z města, aniž bych **si** za to **nechal platit...**

2.1.2.3 Shrnutí

Předcházející kapitolu jsme věnovali překladům frekventovaných kauzativních konstrukcí. Vzhledem k pestrosti češtiny jsme ve většině případů pro tutéž konstrukci našli více možných ekvivalentů, což nás dovádí k následujícím závěrům.

Volbu ekvivalentu nejzásadněji ovlivňuje sémantická povaha komplementu či adjunktů italské kauzativní konstrukce. *Far emergere l'interesse* „vzbudit zájem“ / *far emergere le differenze* „odhalit odlišnosti“, *far crescere le cipolle* „vypěstovat cibule“ / *far crescere la produttività* „zvýšit produktivitu“, *far entrare il signor Ponza* „nechat vstoupit pana Ponzu“ / *far entrare la droga* „dostat drogy (kam)“ – tyto konstrukce nám slouží jako reprezentativní vzorek případů, v nichž komplement či adjunkt vyjadřují kontext, jenž rovněž určuje význam kauzativních konstrukcí. V případech jako *far venire le lacrime* „přivést k pláči / dohnat k slzám“, *far venire in mente* „pripomenout“, *far passare il pallone tra le gambe* „nasadit housličky“, *far passare sotto silenzio* „držet pod pokličkou“, *far entrare nella mente* „vštípit do paměti“ se jedná o pevnější spojení (kolokaci či frazém) komplementu s příslušným slovem.

Kontext obecně je důležitým faktorem, který nám pomáhá určit význam především těch konstrukcí, do nichž vstupují polysémní slovesa. To má za následek, že například konstrukce *far passare* může nabývat významů „udělat, odsunout, přemístit, držet, proslavit, prosadit“, *farsi sentire* potom nabývá významů „být patrný, být citelný, ozývat se“.

Co se týká tvarů ekvivalentů, v naprosté většině případů jsme se uchýlili k tvarům syntetickým, zatímco tvary analytické se slovesy „dát“ a „nechat“ či vyjádření vedlejší větou, jež se nejvíce významem blíží konstrukcím italským, byly užity v přibližně jedné sedmině případů. Ve stejném počtu případů jsme použili konstrukce, v nichž dochází k záměně syntaktických rolí ve srovnání s italským originálem.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo uceleně popsat italské kauzativní konstrukce ze syntakticko-sémantického hlediska a následně navrhnout jejich překlady do češtiny.

V první části jsme definovali italské kauzativní konstrukce jako takové větné struktury, které obsahují sloveso *fare / lasciare* následované infinitivem. Pro účely naší práce jsme se dále zaměřili jen na konstrukci s faktitivním slovesem *fare*. Po tomto vymezení a srovnání kauzativních konstrukcí s konstrukcemi percepčními, jimž se některými svými rysy podobají, jsme se soustředili na syntakticko-sémantické vlastnosti prvně jmenovaných. Sloveso *fare* s infinitivem společně tvoří komplexní predikát, a syntakticky se tak chovají jako jedna složka. Predikát *fare* přitom ztrácí svůj lexikální význam a slouží k vyjádření kauzace a gramatických kategorií komplexního predikátu, zatímco infinitiv nese jeho sémantický význam. Základní charakteristikou této konstrukce je uvedení dvou participantů na scénu, mezi nimiž panuje jasně vymezený vztah iniciátor-exekutor: agens (iniciátor) řídícího slovesa *fare* způsobuje, aby externí agens (exekutor) uskutečnil děj vyjádřený infinitivem. Posléze jsme si s ohledem na to, zda je infinitiv tranzitivním, intransitivním nebo zvrtným slovesem, vymezili další syntaktické vlastnosti kauzativních konstrukcí. V oblasti vlastností sémantických jsme pracovali především se studií *Types and diachronic evolution of Romance causative constructions*, v níž autoři Simone s Cerbasim v závislosti na stupni agentivnosti obou participantů rozdělují kauzativní konstrukce do třech sémantických tříd. První je tvořena falešnými kauzativy, jejichž participanty (iniciátor-exekutor) mají velmi nízký až nulový stupeň agentivnosti, a tudíž nelze říct, že by byl exekutor schopen uskutečnit výslednou akci způsobenou iniciátorem. Ztotožňujeme se tedy s myšlenkou Simoneho s Cerbasim, že v tomto případě italština využívá kauzativních konstrukcí k tvorbě frázových sloves, která se navenek prezentují kauzativní formou, ale ve skutečnosti mají velmi nízký stupeň kauzativní síly. Druhou sémantickou třídu tvoří kauzativa dovolující více možných čtení, což znamená, že v závislosti na interpretaci mohou být participanty buď silně agentivní, nebo s těžší agentivní. Poslední třídu potom tvoří pravá kauzativa, v nichž iniciátor, mající nízký stupeň agentivnosti, slouží jako spouštěcí mechanismus akce uskutečňované exekutorem, který má naopak vysoký stupeň agentivnosti. V závěrečných kapitolách jsme se zaměřili na speciální případy užití kauzativních konstrukcí, které s ohledem na silovou dynamiku mohou mít různý počet interpretací. Na základě studie Antonelly Vecchiatové tak docházíme k závěru, že například věta „*Angelica ha fatto*

rompere il vaso.“ může mít význam „*Angelica rozbila vázu.*“ stejně jako v nekauzativní konstrukci „*Angelica ha rotto il vaso.*“, vezmeme-li v potaz okultní kauzaci (rozbila ji odpálením dynamitu) či okamžitou mechanickou kauzaci (omylem o ni zavadila a způsobila její pád). V takové kauzativní konstrukci se nevyskytují dva původci děje se vztahem iniciátor-exekutor, ale pouze jeden, jímž je agens řídicího slovesa *fare*, který je rovněž agentem děje vyjádřeného infinitivem. Proto bychom mohli Simoneho a Cerbasioho sémantické třídy rozšířit o třídu čtvrtou, do které by spadaly takovéto specifické případy.

Ve druhé polovině teoretické části jsme na základě prací Františka Daneše a Miroslava Grepla dospěli k vymezení českých kauzativních konstrukcí. Za kauzativa se označují takové lexikálněsémantické struktury, které obsahují minimálně dva sémy: kauzace a zasahování objektu. Jinými slovy se jedná o predikáty s takovými významy, jež lze chápat jako přechody od určitého významu počátečního k významu výslednému. Tyto predikáty přitom ve své významové struktuře obsahují i činného původce přechodové změny. Zatímco tedy italské gramatiky chápou kauzativní konstrukce primárně jako syntaktickou strukturu, gramatiky české je chápou primárně jako strukturu sémantickou.

Analytická část byla věnována překladu italských kauzativních konstrukcí do češtiny. Po představení parametrů italského webového korpusu itWaC jsme na jeho základě vytvořili frekvenční seznam sloves vstupujících do kauzativních konstrukcí. Jelikož tento seznam čítal 7 880 položek, rozhodli jsme se soustředit pouze na prvních dvacet nejfrekventovanějších. Nastala-li během překládání situace s více možnými variantami překladu, snažili jsme se teoreticky zdůvodnit její příčiny. Došli jsme potom ke stejným závěrům jako autoři Čermák se Štichauerem, kteří podrobili analýze španělské a italské kauzativní konstrukce *hacer / fare + infinitiv* v rámci paralelního korpusu InterCorp. Volbu českého ekvivalentu italské kauzativní konstrukce nejzásadněji ovlivňuje sémantická povaha jejího komplementu či adjunktů. Právě komplement či adjunkt totiž nejexplicitněji vyjadřují kontext, jímž je specifikován konkrétní význam příslušné konstrukce. Co se týká tvarů použitých českých ekvivalentů, v naprosté většině jsme se uchýlili k syntetickému vyjádření, zatímco vyjádření vedlejší větou nebo analytickou konstrukcí se slovesy „*dát*“ či „*nechat*“, které se nejvíce významem blíží italským konstrukcím, bylo použito v méně než sedmině případů.

RIASSUNTO

Gli obiettivi di questa tesi sono stati quelli di descrivere in modo completo le costruzioni causative italiane dal punto di vista sintattico-semanticamente e di proporre le loro traduzioni in ceco.

Nella parte teorica abbiamo definito le costruzioni causative come tali strutture frasali, che contengono un verbo fattivo *fare* / *lasciare* seguito da un infinito. Per raggiungere lo scopo prefisso dal nostro lavoro ci siamo concentrati sulla costruzione con il verbo *fare*. Dopo aver dato una definizione delle costruzioni causative, le abbiamo comparate con le costruzioni percettive, che hanno caratteristiche simili, e in seguito abbiamo rivolto l'attenzione sulle proprietà sintattico-semanticamente delle costruzioni causative. Il verbo *fare* accompagnato da un infinito forma un complesso verbale che si comporta sintatticamente come un costituente. Il verbo *fare* perde il suo significato lessicale e serve per esprimere la causazione e le categorie grammaticali di un complesso verbale, il cui contenuto semantico è espresso da un infinito. Il fatto che una costruzione causativa metta in scena due agenti, è considerato come una delle sue caratteristiche fondamentali. Tra i due si stabilisce una precisa relazione iniziatore-esecutore: il primo, l'agente del verbo *fare*, è l'iniziatore dell'agire del secondo, mentre quest'ultimo è l'esecutore dell'evento indicato dall'infinito. Successivamente abbiamo determinato ulteriori proprietà delle costruzioni causative rispetto alla classe di un infinito (transitivo, intransitivo, riflessivo). Nel campo delle proprietà semanticamente abbiamo lavorato principalmente con lo studio *Types and diachronic evolution of Romance causative constructions*, i cui autori Simone e Cerbasi hanno diviso le costruzioni causative in tre classi semanticamente in base al grado di agentività di entrambi gli agenti. La prima classe è costituita dalle false costruzioni causative, i cui agenti sono caratterizzati da un grado di agentività molto basso se non pari a zero, perciò non si può dire che l'esecutore sia in grado di svolgere l'azione causata dall'iniziatore. In questo caso siamo d'accordo con l'idea di Simone e Cerbasi, la quale afferma che l'italiano usi la costruzione causativa come risorsa produttiva per creare verbi polirematici, i quali si presentano sotto forma causativa, ma in realtà hanno una forza causativa molto bassa. La seconda classe contiene le costruzioni causative di significato ambiguo, nel senso che il rapporto tra gli agenti può essere letto sia in senso agentivo sia in senso non agentivo. L'ultima classe è composta dalle vere costruzioni causative, il cui iniziatore, avendo un basso grado

di agentività, funziona come un istigatore dell'agire dell'esecutore, il cui grado di agentività è, invece, alto. Nei capitoli finali ci siamo concentrati su specifici casi d'uso delle costruzioni causative, che possono assumere diverse interpretazioni, tenendo conto della dinamica delle forze. Sulla base di uno studio di Antonella Vecchiato possiamo concludere che, ad esempio, la costruzione causativa "*Angelica ha fatto rompere il vaso.*" può significare "*Angelica ha rotto il vaso.*" se prendiamo in considerazione le forze occulte (*Ha rotto il vaso facendo esplodere una carica di dinamite.*) o le forze meccaniche istantanee (*Ha accidentalmente toccato il vaso causando così la sua caduta.*). In tali costruzioni causative non sono presenti due agenti con la relazione iniziatore-esecutore, bensì solo uno, quello del verbo *fare*, che anch'esso compie un'azione indicata da un infinito. Potremmo pertanto aggiungere alla classificazione di Simone e Cerbasi anche una quarta classe semantica, che racchiuderebbe tali casi specifici.

Nella seconda metà della parte teorica abbiamo definito le costruzioni causative ceche sulla base delle opere di František Daneš e Miroslav Grepl. I verbi causativi sono tali strutture lessicale-semantiche, che contengono almeno due semi: causatività e affettività. In altre parole, i significati dei predicati con tali tratti semantici esprimono un cambiamento da uno stato iniziale ad uno risultante. Allo stesso tempo, questi predicati contengono nella sua struttura semantica anche un agente, che causa il cambiamento menzionato sopra. Per concludere, le grammatiche italiane comprendono le costruzioni causative principalmente come le strutture sintattiche, mentre quelle ceche le comprendono principalmente come le strutture semantiche.

La parte analitica è stata dedicata alle traduzioni delle costruzioni causative italiane in ceco. Dopo una presentazione dei parametri del corpus itWaC, un corpus di testi scaricati dal web, abbiamo creato sulla base dello stesso una lista di frequenza dei verbi, che entrano nelle costruzioni causative. Siccome la lista contiene 7 880 verbi, abbiamo deciso di concentrarci solo sui venti più frequenti. Se durante le nostre traduzioni abbiamo incontrato una situazione con più traduzioni possibili, abbiamo cercato di giustificare teoricamente la sua causa. Alla fine siamo arrivati alle stesse conclusioni degli autori Čermák e Štichauer, che hanno analizzato le costruzioni causative spagnole *hacer + infinito* e quelle italiane *fare + infinito* sulla base del corpus parallelo InterCorp. La scelta dell'equivalente ceco di una costruzione causativa dipende essenzialmente dalla natura semantica del suo complemento o del suo aggiunto. È proprio un complemento o un aggiunto, che nella maniera più esplicita indica

un contesto, da cui è specificato un significato particolare di una costruzione causativa. Per quanto riguarda la forma degli equivalenti cechi, abbiamo fatto ricorso a quella sintetica nella maggioranza delle traduzioni. Una frase subordinata e una forma analitica con il verbo “*dát*” o “*nechat*”, che sono le più vicine a una costruzione causativa italiana, le abbiamo usate in meno di un settimo dei casi tradotti.

BIBLIOGRAFIE

- 1) BARONI, Marco (2009a), Distributions in text. In LÜDELING, Anke, KYTÖ, Merja (eds.). *Corpus Linguistics: An International Handbook, Volume 2*. Berlin: Mouton de Gruyter, s. 803-822.
- 2) BARONI, Marco, BERNARDINI, Silvia, FERRARESI, Adriano, ZANCHETTA, Eros (2009b), The WaCky Wide Web: A Collection of Very Large Linguistically Processed Web-Crawled Corpora. *Language Resources and Evaluation*, sv. 43, č. 3, s. 209-226. Dostupné též z:
<http://wacky.sslmit.unibo.it/lib/exe/fetch.php?media=papers:wacky_2008.pdf>
- 3) BARONI, Marco, BERNARDINI, Silvia, FERRARESI, Adriano, ZANCHETTA, Eros (2013), *itWaC*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupné z:
<<http://www.korpus.cz>>
- 4) BURZIO, Luigi (1986), *Italian syntax: A government and binding approach*. Dordrecht: Reidel.
- 5) CVRČEK, Václav, RICHTEROVÁ, Olga (eds.) (2013), *Pojmy: arf. Příručka ČNK* [online]. [cit. 29. dubna 2014]. Dostupné z:
<<https://wiki.korpus.cz/doku.php?id=pojmy:arf&rev=1384722717>>
- 6) ČERMÁK, Petr, ŠTICHAUER, Pavel (2010), Španělské a italské kauzativní konstrukce hacer / fare + sloveso a jejich české ekvivalenty. In ČERMÁK, František, KOCEK, Jan (eds.). *Mnohojazyčný korpus InterCorp: možnosti studia*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 70-90.
- 7) DANEŠ, František (1971), Pokus o strukturní analýzu slovesných významů. *Slovo a slovesnost*, ročník 32, č. 3, s. 193-207. Dostupné též z:
<<http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2094>>
- 8) DANEŠ, František, HLAVSA, Zdeněk (1981), *Větné vzorce v češtině*. Praha: Academia.

- 9) DANEŠ, František, HLAVSA, Zdeněk, GREPL, Miroslav (1987), *Mluvnice češtiny 3, Skladba*. Praha: Academia.
- 10) FOLLI, Raffaella, HARLEY, Heidi (2007), Causation, Obligation, and Argument Structure: On the Nature of Little v. *Linguistic Inquiry*, 38.2. Cambridge: The MIT Press, s. 197-238.
- 11) GREPL, Miroslav, KARLÍK, Petr (1983), *Gramatické prostředky hierarchizace sémantické struktury věty*. Brno: UJEP.
- 12) GREPL, Miroslav, KARLÍK, Petr (1998), *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia.
- 13) GUASTI, Maria Teresa (1996), Semantic restrictions in Romance causatives and the incorporation approach. *Linguistic Inquiry*, 27. Cambridge: The MIT Press, s. 294-313.
- 14) HAMPLOVÁ, Sylva (2004), *Mluvnice italštiny*. Praha: LEDA.
- 15) HAVRÁNEK, Bohuslav, et al. (1989), *Slovník spisovného jazyka českého. 2., nezměn. vyd.* Praha: Academia. Dostupné z: <<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>>
- 16) JEŽEK, Elisabetta (2010), Verbi inaccusativi. *Treccani* [online]. [cit. 18. března 2014]. Dostupné z: <[http://www.treccani.it/enciclopedia/verbi-inaccusativi_\(Enciclopedia_dell'Italiano\)/>](http://www.treccani.it/enciclopedia/verbi-inaccusativi_(Enciclopedia_dell'Italiano)/>)>
- 17) KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana (2002), *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- 18) KIMMEL, Michael (2011), From text-linguistics to literary actants - The force dynamics of (emotional) vampirism. *Language and Cognition*, roč. 3, č. 2, s. 235-282. Dostupné též z:

<https://www.academia.edu/1607098/From_text-linguistics_to_literary_actants_The_force_dynamics_of_emotional_vampirism>

- 19) PERISSUTTI, Anna-Maria (2010), Analytické kauzativní konstrukce v češtině. In: BIČAN, Aleš, KLAŠKA, Jan, MACUROVÁ, Petra, ZMRZLÍKOVÁ, Jana (eds.). *Karlík a továrna na lingvistiku*. Brno MU, s. 355-367. Dostupné též z: <http://people.uniud.it/sites/default/files/karlik%20-25-perissutti_0.pdf>
- 20) PÎRVU, Elena (2010), La costruzione italiana fare con l'infinito e le modalità della sua traduzione in romeno. *Analele Universităţii din Craiova - Seria Ştiinţele Filologice, Lingvistică*, roč. XXXII, č. 1-2, s. 338-344. Dostupné též z: <http://cis01.central.ucv.ro/litere/activ_st/articole_anale_lingvistica_2010_bis/pirvu_elena.pdf>
- 21) PROUZOVÁ, Hana (1985), K nové syntaktické práci o struktuře věty. *Naše řeč*, roč. 68, č. 4, s. 196-198. Dostupné též z: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6562>>
- 22) RENZI, Lorenzo, SALVI Giampaolo, CARDINALLETI, Anna (1991), *Grande grammatica italiana di consultazione II: I sintagmi verbale, aggettivale, avverbiale. La subordinazione*. Bologna: Il Mulino.
- 23) SALVI, Giampaolo, VANELLI, Laura (2004), *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino.
- 24) SAVICKÝ, Petr, HLAVÁČOVÁ, Jaroslava (2003), Measures of Word Commonness. *Journal of Quantitative Linguistics*, sv. 9, č. 3, s. 215-231. Dostupné též z: <<http://www2.cs.cas.cz/~savicky/papers/commonness.pdf>>
- 25) SIMONE, Raffaele, CERBASI, Donato (2001), Types and diachronic evolution of Romance causative constructions. *Romanische Forschungen*, sv. 113, č. 3, s. 441–473. Dostupné též z: <<http://www.jstor.org/discover/10.2307/27941809?uid=3737856&uid=2478840183&uid=2&uid=3&uid=60&sid=21103534637551>>

- 26) SIMONE, Raffaele (2010), Costruzione causativa. *Treccani* [online]. [cit. 31. března 2014]. Dostupné z: <
- 28) THE FREE DICTIONARY [online]. c2015. Rat Pack [cit. 22. 1. 2015]. Dostupné z: <[>](http://encyclopedia.thefreedictionary.com/rat+pack)
- 29) VECCHIATO, Antonella (2003), The Italian Periphrastic Causative and Force Dynamics. In KETREZ, F. Nihan, ARONOFF, Justin M., CABRERA, Monica, CIGER, Asli, GANJAVI, Shadi, PETROVA, Milena, ROY, Isabelle (eds.). *USC Working Papers in Linguistics, Volume 1: Summer 2003 Papers*. Los Angeles: USC Department of Linguistics, s. 93-109. Dostupné též z: <[>](http://gsil.sc-ling.org/wp-content/uploads/2009/01/2003_7_vecchiato.pdf)
- 30) ZUBIZARRETA, Maria Luisa (1985), The relation between morphophonology and morphosyntax: The case of Romance causatives. *Linguistic Inquiry*, 16. Cambridge: The MIT Press, s. 247-289. Dostupné též z: <[>](http://www.jstor.org/discover/10.2307/4178431?sid=21105238751261&uid=3737856&uid=2&uid=4)

PŘÍLOHY

Porovnání frekvencí v korpusech itWaC a itTenTen

Infinitiv	Pořadí v jednotlivých korpusech		Rozdíl v pořadí itWaC - itTen- Ten
	itWaC	itTenTen	
sentire	1	1	0
sapere	2	6	4
capire	3	2	1
vedere	4	3	1
conoscere	5	4	1
notare	6	5	1
valere	7	12	5
passare	8	7	1
fare	9	8	1
pensare	10	9	1
crescere	11	11	0
venire	12	10	2
diventare	13	13	0
emergere	14	17	3
pervenire	15	29	14
perdere	16	16	0
uscire	17	19	2
credere	18	14	4
entrare	19	20	1
pagare	20	18	2
saltare	21	26	5
riflettere	22	21	1
ridere	23	15	8
nascere	24	23	1
cadere	25	22	3
registrare	26	24	2
osservare	27	74	47
girare	28	28	0
funzionare	29	33	4
partire	30	36	6
prendere	31	31	0
parlare	32	27	5
vivere	33	30	3
rispettare	34	34	0
tornare	35	35	0
esplodere	36	47	11
piacere	37	32	5

Infinitiv	Pořadí v jednotlivých korpusech		Rozdíl v pořadí
	itWaC	itTenTen	itWaC - itTenTen
arrivare	38	37	1
dire	39	38	1
morire	40	40	0
apparire	41	44	3
comprendere	42	41	1
stare	43	25	18
scattare	44	49	5
dimenticare	45	46	1
andare	46	39	7
cuocere	47	63	16
scendere	48	60	12
cambiare	49	43	6
costruire	50	53	3
salire	51	50	1
risalire	52	61	9
rientrare	53	57	4
trovare	54	48	6
rivivere	55	54	1
sparire	56	52	4
soffrire	57	45	12
lavorare	58	56	2
avere	59	73	14
sorridere	60	42	18
impazzire	61	55	6
aumentare	62	64	2
sorgere	63	80	17
rilevare	64	98	34
scoprire	65	58	7
vincere	66	59	7
dare	67	71	4
giocare	68	65	3
mancare	69	51	18
ritenere	70	105	35
sembrare	71	62	9
sognare	72	66	6
incontrare	73	69	4
intendere	74	78	4
seguire	75	87	12
chiamare	76	68	8
mettere	77	72	5
discutere	78	70	8

Infinitiv	Pořadí v jednotlivých korpusech		Rozdíl v pořadí
	itWaC	itTenTen	itWaC - itTen-Ten
riconoscere	79	81	2
prevalere	80	102	22
leggere	81	67	14
cessare	82	111	29
scorrere	83	94	11
ascoltare	84	75	9
coincidere	85	96	11
attendere	86	76	10
volare	87	83	4
apprezzare	88	77	11
tremare	89	84	5
correre	90	103	13
partecipare	91	108	17
approvare	92	97	5
constatare	93	0	93
bollire	94	100	6
divertire	95	82	13
portare	96	99	3
eseguire	97	144	47
rosolare	98	145	47
segnare	99	91	8
risparmiare	100	79	21
fallire	101	128	27
muovere	102	104	2
piangere	103	89	14
crollare	104	92	12
quadrare	105	107	2
provare	106	88	18
assumere	107	118	11
ripartire	108	86	22
scomparire	109	116	7
guadagnare	110	90	20
acquisire	111	123	12
accettare	112	113	1
ricordare	113	95	18
arrabbiare	114	93	21
giungere	115	135	20
precipitare	116	119	3
aiutare	117	106	11
lievitare	118	110	8
scappare	119	101	18

Infinitiv	Pořadí v jednotlivých korpusech		Rozdíl v pořadí
	itWaC	itTenTen	itWaC - itTen-Ten
aprire	120	112	8
sperare	121	124	3
ingrassare	122	298	176
scivolare	123	122	1
assistere	124	205	81
confluire	125	130	5
maturare	126	142	16
scoppiare	127	121	6
chiudere	128	109	19
decollare	129	153	24
intervenire	130	147	17
avanzare	131	172	41
risaltare	132	125	7
convergere	133	150	17
innamorare	134	114	20
amare	135	126	9
pesare	136	127	9
firmare	137	117	20
mangiare	138	131	7
temere	139	161	22
votare	140	143	3
rimanere	141	132	9
perdonare	142	133	9
uccidere	143	156	13
svolgere	144	213	69
riposare	145	129	16
dormire	146	137	9
scrivere	147	120	27
suonare	148	159	11
incazzare	149	115	34
ritornare	150	140	10
sciogliere	151	151	0
arrestare	152	141	11
ricadere	153	166	13
raggiungere	154	162	8
sedere	155	165	10
compiere	156	189	33
rimpiangere	157	146	11
tacere	158	148	10
rappresentare	159	229	70
precedere	160	223	63

Infinitiv	Pořadí v jednotlivých korpusech		Rozdíl v pořadí
	itWaC	itTenTen	itWaC - itTen-Ten
diminuire	161	154	7
superare	162	160	2
progredire	163	192	29
ballare	164	174	10
rinascere	165	163	2
supporre	166	173	7
comparire	167	228	61
slittare	168	186	18
intravedere	169	177	8
raffreddare	170	139	31
convivere	171	182	11
finire	172	138	34
vibrare	173	170	3
accompagnare	174	152	22
discendere	175	241	66
rabbrivire	176	149	27
ruotare	177	190	13
alzare	178	168	10
percepire	179	157	22
pubblicare	180	183	3
visitare	181	169	12
brillare	182	196	14
viaggiare	183	164	19
raccontare	184	175	9
calare	185	178	7
curare	186	158	28
bere	187	216	29
fotografare	188	134	54
eleggere	189	136	53
cagare	190	167	23
presagire	191	193	2
guidare	192	187	5
sfuggire	193	179	14
toccare	194	191	3
coinvolgere	195	197	2
scaturire	196	217	21
avvicinare	197	210	13
riprendere	198	184	14
impallidire	199	185	14
corrispondere	200	271	71
dipendere	201	279	78

Infinitiv	Pořadí v jednotlivých korpusech		Rozdíl v pořadí
	itWaC	itTenTen	itWaC - itTen-Ten
circolare	202	85	117
accomodare	203	219	16
restare	204	214	10
derivare	205	227	22
consegnare	206	194	12
fruttare	207	195	12
togliere	208	204	4
battere	209	188	21
evolvere	210	222	12
gridare	211	203	8
studiare	212	176	36
cantare	213	171	42
ottenere	214	206	8
benedire	215	180	35
ripetere	216	239	23
scaldare	217	281	64
aspettare	218	201	17
interagire	219	234	15
ragionare	220	181	39
allontanare	221	270	49
ritrovare	222	200	22
cogliere	223	235	12
prevedere	224	290	66
intuire	225	215	10
godere	226	225	1
risultare	227	280	53
essere	228	155	73
ingannare	229	202	27
condizionare	230	199	31
realizzare	231	218	13
fuggire	232	246	14
guardare	233	224	9
evaporare	234	283	49
dichiarare	235	347	112
traboccare	236	211	25
camminare	237	250	13
applicare	238	242	4
riscoprire	239	208	31
decidere	240	230	10
respirare	241	207	34
desistere	242	212	30

Infinitiv	Pořadí v jednotlivých korpusech		Rozdíl v pořadí
	itWaC	itTenTen	itWaC - itTenTen
inserire	243	278	35
divenire	244	255	11
scegliere	245	221	24
pregare	246	282	36
tirare	247	236	11
gravare	248	353	105
trascinare	249	231	18
ammazzare	250	237	13
spiegare	251	226	25
fregare	252	198	54
smettere	253	220	33
appassire	254	273	19
sospettare	255	254	1
soffriggere	256	269	13
sviluppare	257	295	38
iniziare	258	257	1
presumere	259	357	98
rilasciare	260	304	44
trasportare	261	243	18
risuonare	262	265	3
prestare	263	262	1
storcere	264	209	55
stampare	265	245	20
recuperare	266	264	2
durare	267	232	35
fermare	268	247	21
conseguire	269	371	102
affluire	270	323	53
infuriare	271	233	38
aderire	272	260	12
risorgere	273	297	24
insaporire	274	358	84
rendere	275	274	1
dubitare	276	277	1
decorrere	277	378	101
controllare	278	259	19
indossare	279	252	27
riemergere	280	258	22
asciugare	281	272	9
dialogare	282	244	38
decadere	283	301	18

Infinitiv	Pořadí v jednotlivých korpusech		Rozdíl v pořadí
	itWaC	itTenTen	itWaC - itTen-Ten
erigere	284	248	36
abbassare	285	256	29
preparare	286	319	33
operare	287	263	24
proseguire	288	294	6
considerare	289	289	0
trasparire	290	275	15
udire	291	351	60
sostituire	292	313	21
mandare	293	261	32
sopravvivere	294	249	45
vendere	295	238	57
penetrare	296	317	21
consigliare	297	305	8
esprimere	298	309	11
spendere	299	253	46
recapitare	300	287	13
trionfare	301	321	20
sobbalzare	302	286	16
desiderare	303	267	36
piovere	304	335	31
assaggiare	305	240	65
influenzare	306	251	55
distribuire	307	N/A	N/A
trapelare	308	285	23
spostare	309	284	25
effettuare	310	386	76
fondere	311	370	59
trascorrere	312	292	20
tagliare	313	303	10
bruciare	314	291	23
adottare	315	336	21
vacillare	316	300	16
continuare	317	296	21
dorare	318	346	28
acquistare	319	352	33
usare	320	288	32
agire	321	334	13
immaginare	322	299	23
rotolare	323	310	13
produrre	324	306	18

Infinitiv	Pořadí v jednotlivých korpusech		Rozdíl v pořadí
	itWaC	itTenTen	itWaC - itTen-Ten
balenare	325	361	36
arrossire	326	344	18
sposare	327	302	25
procedere	328	N/A	N/A
installare	329	342	13
transitare	330	325	5
pendere	331	348	17
ipotizzare	332	318	14
tenere	333	349	16
accedere	334	332	2
risplendere	335	354	19
battezzare	336	369	33
comprare	337	268	69
lasciare	338	330	8
fiorire	339	311	28
addormentare	340	315	25
propendere	341	314	27
apprendere	342	384	42
sfilare	343	333	10
sottoscrivere	344	363	19
assomigliare	345	338	7
inorridire	346	340	6
riaprire	347	N/A	N/A
sorprendere	348	316	32
sudare	349	328	21
comunicare	350	383	33
convincere	351	327	24
montare	352	324	28
odiare	353	329	24
vergognare	354	276	78
spedire	355	387	32
germogliare	356	385	29
affiorare	357	326	31
regredire	358	365	7
click	359	N/A	N/A
spaventare	360	367	7
sprofondare	361	312	49
ritirare	362	366	4
terminare	363	N/A	N/A
accapponare	364	343	21
ricevere	365	N/A	N/A

Infinitiv	Pořadí v jednotlivých korpusech		Rozdíl v pořadí
	itWaC	itTenTen	itWaC - itTen-Ten
compilare	366	400	34
intimidire	367	308	59
fottere	368	266	102
ammirare	369	355	14
roteare	370	N/A	N/A
digerire	371	345	26
naufragare	372	389	17
vomitare	373	307	66
sperimentare	374	373	1
insorgere	375	N/A	N/A
rivedere	376	374	2
preferire	377	350	27
valutare	378	392	14
imparare	379	364	15
ammalare	380	360	20
coesistere	381	398	17
condannare	382	356	26
ridurre	383	N/A	N/A
attraversare	384	359	25
condurre	385	380	5
arretrare	386	N/A	N/A
friggere	387	382	5
recitare	388	368	20
distrarre	389	396	7
beccare	390	320	70
schizzare	391	337	54
migliorare	392	N/A	N/A
riparare	393	N/A	N/A
preoccupare	394	341	53
cancellare	395	399	4
rimbalzare	396	376	20
sospendere	397	N/A	N/A
iscrivere	398	N/A	N/A
analizzare	399	N/A	N/A
perire	400	N/A	N/A

Italsko-český slovník

Slovníkové heslo	Překlad
far capire	1 ukázat 2 Io voglio far capire a lui che... Chci, aby pochopil, že...
far conoscere	1 obeznámit 2 představit: Ti farò conoscere i miei. Představím tě našim. 3 říci: Chi mi ha fatto conoscere questo gruppo? Kdo mi řekl o této skupině?
farsi conoscere	1 udělat si jméno 2 prosadit se
far credere	1 přesvědčit 2 namluvit co komu
far crescere	1 zvýšit 2 vypěstovat 3 rozmnožit co: ...la tua sollecitudine mi fa crescere. ...tvá mírnost mé síly rozmnožila. 4 ~ la voglia vzbudit chuť
far diventare	1 udělat z koho, čeho co 2 ~ furioso rozčílit 3 Questo mi ha fatto diventare meno stupido. Díky tomu jsem zmoudřel.
far emergere	1 ~ l'interesse vzbudit zájem 2 ~ la bellezza zvýraznit krásu 3 ~ le differenze odhalit odlišnosti 4 L'ultima glaciazione ha fatto emergere la lingua di terra. V poslední době ledové se objevil úzký výběžek pevniny. 5 L'analisi fa emergere i valori positivi. Z analýzy vyplývají pozitivní hodnoty.
far entrare	1 pustit, nechat vstoupit 2 dostat co kam 3 ~ nella mente vštípit do paměti 4 ~ nel linguaggio zavést do jazyka
far fare	1 přimět / nechat udělat 2 ~ un giretto svézt: Mi fai fare un giretto con te? Svezeš mě?
farsi fare	nechat si udělat
far notare	1 upozornit 2 poukazovat 3 povšimnout si: È interessante far notare a questo proposito... V této souvislosti je zajímavé si povšimnout... 4 konstatovat: ...come ha fatto notare lo stesso Albert Einstein. ...jak konstatoval samotný Albert Einstein.
far pagare	1 zpoplatnit 2 přen. potrestat, nechat zaplatit 3 Perugia fa pagare in tutti i parcheggi. V Perugii se platí na všech parkovištích.
farsi pagare	nechat si platit

Slovníkové heslo	Překlad
far passare	1 přemístit 2 pustit koho 3 nechat předjet / projít 4 udělat z koho co 5 ~ in secondo piano odsunout do pozadí, zastínit 6 ~ il pallone tra le gambe nasadit housličky 7 ~ sotto silenzio držet pod pokličkou 8 ~ un brutto quarto d'ora zatopit komu 9 ~ alla storia proslavit se, zapsat se do historie 10 ~ una legge prosadit zákon
far pensare	1 naznačovat, nasvědčovat 2 nutit k zamyšlení 3 připomenout: Questo libro fa pensare a Charles Bukowski. Tato kniha připomíná Charlese Bukowského.
far perdere	1 způsobit porážku 2 ~ la memoria způsobit ztrátu paměti 3 ~ un'occasione připravit o příležitost; ztratit, přijít o co: Rischio di far perdere al paese un'occasione per... Riskují, že země ztratí / přijde o příležitost k... 4 ~ il sonno nedat spát
far pervenire	1 doručit 2 ~ una dichiarazione předložit prohlášení 3 ~ un'offerta učinit nabídku
far sapere	1 dát vědět 2 dát najevo 3 oznámit 4 vyjádřit
far sentire	1 pustit, přehrát 2 ~ la propria voce vyjádřit svůj hlas
farsi sentire	1 být citelný co: L'assenza si fa sentire. Neúčast je citelná. 2 ozvat se; mít, cítit: La fame si fa sentire. Mám / cítím hlad. 3 být patrný: Gli effetti di questa situazione si fanno sentire. Vlivy této situace jsou patrné.
far uscire	1 nechat odejít 2 dostat koho, co z čeho 3 ~ allo scoperto přimět, aby šel s pravdou ven 4 ~ il DVD del film vydat film na DVD 5 ~ da una crisi vymanit se z krize
far valere	1 uplatnit 2 prosadit: ...un'occasione per far valere i propri prodotti. ...příležitost, jak prosadit vlastní produkty.
far vedere	1 ukázat 2 nechat dívat 3 pustit film
far venire	1 nechat přivést 2 ~ gli incubi přivodit noční můry 3 ~ le lacrime přivést k pláči 4 ~ in mente připomenout 5 ~ il latte alle ginocchia vytočit, vyvést z míry 6 ~ a galla odhalit co; vyplout na povrch: L'inchiesta fa venire a galla... Při vyšetřování vyplouvají na povrch... 7 Vi fanno venire la finestra del download. Vy-

Slovníkové heslo	Překlad
	<p>skočí vám okno pro stahování. 8 Questo mi fa venire la pelle d'oca. Naskakuje mi z toho husí kůže. 9 Questo mi fa venire i brividi. Běhá mi z toho mráz po zádech. 10 Questo mi fa venire l'acquolina in bocca. Sbíhají se mi z toho sliny.</p>

Česko-italský slovník

Voce	Traduzione
běhat	Běhá mi z toho mráz po zádech. Questo mi fa venire i brividi.
být citelný	Neúčast je citelná. L'assenza si fa sentire.
být patrný	Vlivy této situace jsou patrné. Gli effetti di questa situazione si fanno sentire.
cítit	Cítím hlad. La fame si fa sentire.
dát najevo	far sapere
dát vědět	far sapere
doručit	far pervenire
dostat	1 koho, co z čeho far uscire (z da) 2 koho, co kam far entrare
držet	~ pod pokličkou far passare sotto silenzio
konstatovat	...jak konstatoval samotný A. Einstein. ...come ha fatto notare lo stesso A. Einstein.
mít	Mám hlad. La fame si fa sentire.
namluvit	co komu far credere
nasadit	~ housličky far passare il pallone tra le gambe
naskočit	Naskakuje mi z toho husí kůže. Questo mi fa venire la pelle d'oca.
nasvědčovat	far pensare
naznačovat	far pensare
nedat	~ spát far perdere il sonno
nechat dívat	far vedere
nechat odejít	far uscire
nechat projít	far passare
nechat předjet	far passare
nechat přivést	far venire
nechat si platit	farsi pagare
nechat udělat	1 co far fare 2 ~ si udělat farsi fare
nechat vstoupit	far entrare
nechat zaplatit	přen. Jack Sparrow tě nechá zaplatit! Jack Sparrow ti farà pagare!
nutit	~ k zamyšlení far pensare

Voce	Traduzione
obeznámit	far conoscere
objevit se	V poslední době ledové se objevil úzký výběžek pevniny. L'ultima glaciazione ha fatto emergere la lingua di terra.
odhalit	1 co far venire a galla 2 ~ odlišnosti far emergere le differenze
odsunout	~ do pozadí far passare in secondo piano
oznámit	far sapere
ozvat se	farsi sentire
platit	V Perugii se platí na všech parkovištích. Perugia fa pagare in tutti i parcheggi.
pochopit	Chci, aby pochopil, že... Io voglio far capire a lui che...
potrestat	přen. Jack Sparrow tě potrestá! Jack Sparrow ti farà pagare!
poukazovat	far notare
povšimnout si	Je zajímavé povšimnout si, že... È interessante far notare che...
prosadit	1 ~ vlastní produkty far valere i propri prodotti 2 ~ zákon far passare una legge 3 ~ se farsi conoscere
proslavit	far passare alla storia
předložit	~ prohlášení far pervenire una dichiarazione
představit	koho komu far conoscere
přehrát	co komu k poslechu far sentire
přemístit	far passare
přesvědčit	far credere
přijít	Riskují, že země přijde o příležitost k... Rischiano di far perdere al paese un'occasione per...
přimět	~ aby šel s pravdou ven far uscire allo scoperto
přimět udělat	far fare
připomenout	1 koho, co far pensare 2 far venire in mente
připravit	~ o příležitost far perdere un'occasione
přivést	~ k pláči far venire le lacrime
přivodit	~ noční můry far venire gli incubi
pustit	1 co komu k poslechu far sentire 2 co komu k vidění far vedere 3 koho far passare 4 koho, co kam far entrare
rozčítit	far diventare furioso

Voce	Traduzione
rozmnožit	... tvá mírnost mé síly rozmnožila. ...la tua sollecitudine mi fa crescere.
říci	Kdo mi řekl o té skupině? Chi mi ha fatto conoscere questo gruppo?
sbíhat	Sbíhají se mi z toho sliny. Questo mi fa venire l'acquolina in bocca.
svézt	Svežeš mě? Mi fai fare un giretto con te?
učinit	~ nabídku far pervenire un'offerta
udělat	1 z koho co far passare 2 z koho, čeho co far diventare 3 ~ si jméno farsi conoscere
ukázat	1 fyzicky (na vlastní oči) far vedere 2 far capire
uplatnit	far valere
upozornit	far notare
vštípit	~ do paměti far entrare nella mente
vydat	~ film na DVD far uscire il DVD del film
vyjádřit	1 ~ svůj hlas far sentire la propria voce 2 nesouhlas far sapere
vymanit	~ z krize far uscire da una crisi
vypěstovat	far crescere
vyplout	Při vyšetřování vyplouvají na povrch... L'inchiesta fa venire a galla...
vyplývat	Z analýzy vyplývají pozitivní hodnoty. L'analisi fa emergere i valori positivi.
vyskočit	Vyskočí vám okno pro stahování. Vi fanno venire la finestra del download.
vytočit	koho far venire il latte alle ginocchia
vyvést	~ z míry far venire il latte alle ginocchia
vzbudit	1 ~ chuť far crescere la voglia 2 ~ zájem far emergere l'interesse
zapsat	~ do historie far passare alla storia
zastínit	far passare in secondo piano
zatopit	komu far passare un brutto quarto d'ora
zavést	~ do jazyka far entrare nel linguaggio
zmoudřet	Díky tomu jsem zmoudřel. Questo mi ha fatto diventare meno

Voce	Traduzione
	stupido.
zpoplatnit	far pagare
způsobit	1 ~ ztrátu paměti far perdere la memoria 2 ~ porážku far perdere
ztratit	Riskují, že země ztratí příležitost k... Rischiano di far perdere al paese un'occasione per...
zvýraznit	~ krásu far emergere la bellezza
zvýšit	far crescere